

RECEP TAYYİP
ERDOĞAN
ÜNİVERSİTESİ

**T.C.
RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ**

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN TARİHSEL
ÇEVRENİN DERSTE KULLANILMASINA YÖNELİK
GÖRÜŞLERİ İLE TARİHSEL ÇEVRE BİLGİLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİ: TRABZON ÖRNEĞİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Elifnaz ERDEN

**Danışman
Doç. Dr. Ayşe SEYHAN**

**RİZE
2024**

KABUL VE ONAY

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalında, Doç. Dr. Ayşe SEYHAN danışmanlığında, Elifnaz ERDEN tarafından hazırlanan *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Derste Kullanılmasına Yönelik Görüşleri İle Tarihsel Çevre Bilgileri Arasındaki İlişki: Trabzon Örneği* adlı bu tez çalışması, 05/08/2024 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Ünvanı, Adı SOYADI

İmza

Başkan

:

Prof. Dr. İlhan TURAN

Üye

:

Doç. Dr. Muzaffer BAŞKAYA

Üye

:

Doç. Dr. Ayşe SEYHAN

ETİK BEYAN

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programından mezun olmak üzere teslim ettiğim “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Derste Kullanılmasına Yönelik Görüşleri ile Tarihsel Çevre Bilgileri Arasındaki İlişki: Trabzon Örneği” konulu tezim, bilim ve araştırma etiği prensiplerine riayet edilerek tarafımdan yazılmıştır.

Eserimde, başka kaynaklardan aktarılan bütün bilgi ve alıntılar, Enstitünüz Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak açıkça gösterilmiştir. Kaynağı gösterilenler dışında kalan bütün bilgiler uygun araştırma yöntemi kullanılarak tarafımdan edinilmiş ve esere bu şekilde yansıtılmıştır. Şahsıma ait olmayan hiçbir bilgi, kasıt veya kusurlar, şahsıma aitmiş gibi gösterilmemiştir. İnternet kaynakları dâhil, sahibine/kaynağına atıf yapılmaksızın hiçbir bilgi kullanılmamıştır. Aksinin ortaya çıkması halinde doğacak bütün hukuki, idari, akademik ve etik sorumluluk tarafıma ait olacaktır. Eserin tesliminden sonra herhangi bir zamanda, bilim etiğine aykırılık tespit edilmesi ve / veya eserimle ilgili intihal veya intihal şeklinde anlaşılabilecek bir durumun ortaya çıkması halinde; Üniversiteniz ve eğitim kadronuzun hiçbir şekilde sorumlu tutulmayacağını hür irademle kabul, beyan ve taahhüt ederim.

Elifnaz ERDEN

ÖN SÖZ

Yüksek lisans öğrenim boyunca, bana yardımcı olup hep yanımda olan danışmanım Sayın Doç. Dr. Ayşe SEYHAN'a;

Tez yazım aşamasında çalışmama katkılarından dolayı Prof. Dr. İlhan TURAN'a ve Doç. Dr. Fatih ÖZTÜRK'e

Değerli katkılarıyla sürecime ışık tutan sosyal bilgiler öğretmenlerine

Tüm desteği ile her an yanımda olan bana güvenlerini hiç kaybetmeyen, benimle beraber emek veren anneme, babama ve kardeşim Merve'ye teşekkürlerimle...

Elifnaz ERDEN

2024/RİZE

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	I
ETİK BEYAN.....	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
ÖZET	VIII
ABSTRACT.....	IX
KISALTMALAR.....	X
TABLolar LİSTESİ.....	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ	XIII
GİRİŞ	1
1. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	5
1.1. Sosyal Bilgiler Öğretimi	5
1.1.1.Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi	5
1.1.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretimi	8
1.2. Okul Dışı Öğrenme	9
1.2.1. Okul Dışı Öğrenmenin Tarihsel Gelişimi	13
1.2.2. Sosyal Bilgiler ve Okul Dışı Öğrenme	15
1.2.3. Okul Dışı Öğrenme Ortamları.....	17
1.3. Okul Dışı Öğrenme Ortamı Olarak Tarihsel Çevre	18
1.3.1 Tarihsel Çevre Eğitiminin Tarihsel Gelişimi	18
1.3.2. Sosyal Bilgiler Programı ve Tarihsel Çevre.....	20
1.3.3. Tarihsel Çevre Eğitiminin Faydaları	25
1.3.4. Tarihsel Çevre Eğitiminin Sınırlılıkları	26
1.4. Trabzon İline İlişkin Genel Bilgiler	27
1.4.1.Trabzon’da Yer Alan Tarihsel Çevre ve Mekanlar.....	29
1.4.1.1. Yapı ve Konaklar	29
1.4.1.2. Hanlar	32
1.4.1.3. Dini Mekanlar	33
1.4.1.4. Sur ve Kaleler.....	40

1.4.1.5. Müzeler.....	42
1.4.1.6. Köprüler	44
1.4.1.7. Hamamlar	46
1.4.1.8. Çeşme, Sebil ve Şadırvanlar.....	47
1.4.1.9. Su Kemerleri	48
1.4.1.10. Mezarlıklar	48
1.5. Literatür Taraması Sonucu Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar	49
2. YÖNTEM	58
2.1. Araştırma Modeli	58
2.2. Çalışma Grubu	59
2.3. Veri Toplama Araçları	60
2.3.1. Tarihsel Çevre Bilgi Testi	60
2.3.2. Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılmasına Yönelik Mülakat Formu.....	61
2.4. Verilerin Toplanması	62
2.5. Verilerin Analizi.....	62
2.5.1. Nicel Verilerin Analizi.....	63
2.5.2. Nitel Verilerin Analizi.....	63
3. BULGULAR.....	66
3.1. Araştırma Problemlerine İlişkin Elde Edilen Nicel Bulgular ve Yorumlar	66
3.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	67
3.1.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgi Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular	67
3.1.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Bilgi Düzeylerinin Kıdem Değişkenine İlişkin Bulgular.....	68
3.1.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Bilgi Düzeylerinin Eğitim Alma Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular	70
3.1.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgi Düzeylerinin Yaşanılan Yer Değişkenine İlişkin Bulgular.....	71
3.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	72
3.1.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgileri ile Derste Tarihsel Çevre Kullanımları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular	72

3.2. Araştırmaya İlişkin Elde Edilen Nitel Bulgular ve Yorumlar.....	73
3.2.1. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	74
3.2.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Kavramı Açıklamalarına Yönelik Bulgular	74
3.2.2. Dördüncü Alt Problemle İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	77
3.2.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersindeki Yerine Yönelik Bulgular.....	77
3.2.2.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Tarihsel Çevrenin Öğrencilere Katkıları ve Tarih Bilincini Arttırmadaki Rolüne Yönelik Bulgular	79
3.2.3. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	81
3.2.3.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevreden Nasıl, Hangi Konu ve Kazanımlarda Yararlandıklarına Yönelik Bulgular.....	82
3.2.3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrencilere Tarihsel Çevre İle İlgili Önerdikleri Kaynaklara Yönelik Bulgular	83
3.2.3.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Öğretim Deneyimlerine Yönelik Bulgular	85
3.2.3.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derste Tarihsel Çevre Kullanımı Zorluklarına Dair Görüşlerine Yönelik Bulgular	87
3.2.4. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	89
3.2.4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılmasına İlişkin Önerilerine Yönelik Bulgular.....	90
4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	91
4.1. Tartışma ve Sonuç.....	92
4.1.1. Araştırmanın Nicel Verilerine İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	92
4.1.1.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	92
4.1.1.2. Araştırmanın ikinci Alt Problemine İlişkin Tartışma ve Sonuç	93
4.1.2. Araştırmanın Nitel Verilerine İlişkin Tartışma ve Sonuç	94
4.1.2.1. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç.....	94
4.1.2.2. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç	96
4.1.2.3. Beşinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç	97
4.1.2.4. Altıncı Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç	100
4.2. Öneriler	102

KAYNAKÇA.....	103
EKLER.....	117
ETİK KURUL KARARI	139

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Ana Bilim Dalı : Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi

Tez Türü : Yüksek Lisans Tezi

Danışman : Doç. Dr. Ayşe SEYHAN

Hazırlayan : Elifnaz ERDEN

Yıl : 2024

Sayfa Sayısı : 139

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN TARİHSEL ÇEVRENİN DERSTE KULLANILMASINA YÖNELİK GÖRÜŞLERİ İLE TARİHSEL ÇEVRE BİLGİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ: TRABZON ÖRNEĞİ

Çalışmanın temel amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin derste kullanılmasına yönelik görüşleri ile tarihsel çevre bilgileri arasındaki ilişkiyi belirlemektir. Araştırma 2023-2024 eğitim öğretim yılında gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubunu, Trabzon ilinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri oluşturmaktadır. Karma desen yaklaşımına göre tasarlanan çalışmada hem nitel hem de nicel yöntemler kullanılmıştır. Çalışmanın sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik nicel verileri, tarihi yerler bilgisi formu ile nitel veriler ise tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına yönelik mülakat formu ile elde edilmiştir. Araştırma sonunda elde edilen nicel verilerin analizinde, Aritmetik ortalama, Standart sapma ve Çarpıklık/Baskılık Değerleri, T-testi, Tek yönlü varyans (ANOVA) analizleri; nitel analizinde ise İçerik ve Betimsel analiz uygulanmıştır. Araştırma sonucunda sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeyleri cinsiyet ve eğitim alma durumları değişkenlerine göre farklılık gösterirken; kıdem yılı ve yaşadığı yer değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin tarihsel çevre tanımını bildikleri anlaşılmış ve tarihsel çevrenin kaleler, hisarlar, burçlar, köprüler, köşkler, saraylar, hanlar, hamamlar, camiler, kiliseler, külliyele, göller, coğrafi kalıntılar, tarım alanları, limanlar, bedestenler, kervansaraylar gibi çeşitli alanlardan oluştuğu sonucuna varılmıştır. Öğretmenler, öğrencilerine tarihsel çevreyi öğretmek için ders saatlerinin kısıtlı olması ve müfredatın bu konulara yeterince yer vermemesi gibi sıkıntılar yaşamakta oldukları tespit edilmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreyi kullanma yöntemleri olarak problem çözme, tartışma ve örnek olay yöntemini sıklıkla tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerine, tarihsel çevre konusundaki eğitim ve öğretim stratejilerini geliştirmelerine yardımcı olabilecek nitelikte kaynakları kullanmaları önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Sosyal Bilgiler Dersi, Tarihsel Çevre, Tarihsel Çevre Bilgisi, Öğretmen, Trabzon

Recep Tayyip Erdogan University Institute of Graduate Studies

Department : Turkish and Social Sciences Education

ThesisType : Maste'r Thesis

Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Ayşe SEYHAN

Author : Elifnaz ERDEN

Year : 2024

Pages : 139

ABSTRACT

THE RELATIONSHIP BETWEEN SOCIAL STUDIES TEACHERS' VIEWS ON THE USE OF HISTORICAL ENVIRONMENT IN CLASSROOM AND THEIR KNOWLEDGE OF HISTORICAL ENVIRONMENT: THE EXAMPLE OF TRABZON

The primary aim of the study is to determine the relationship between social studies teachers' views on the use of historical environment in lessons and their knowledge of the historical environment. The research was conducted during the 2023-2024 academic year. The study group consists of social studies teachers working in Trabzon province. The study, designed using a mixed-methods approach, employed both qualitative and quantitative methods. Quantitative data related to social studies teachers were collected using a historical sites knowledge form, while qualitative data were gathered through an interview form on the use of historical environment in social studies classes. The analysis of the quantitative data included arithmetic mean, standard deviation, skewness/kurtosis values, t-test, and one-way ANOVA analyses, while the qualitative data were analyzed using content and descriptive analysis methods. The results showed that social studies teachers' levels of knowledge about the historical environment varied according to gender and educational background, but did not show significant differences based on seniority or place of residence. It was found that teachers understood the definition of historical environment and that it includes various elements such as castles, fortresses, towers, bridges, pavilions, palaces, inns, baths, mosques, churches, complexes, lakes, geographical remnants, agricultural areas, ports, covered bazaars, and caravanserais. Teachers faced difficulties in teaching the historical environment due to limited class hours and the curriculum not adequately covering these topics. Additionally, it was found that social studies teachers frequently use problem-solving, discussion, and case study methods to incorporate historical environment into their teaching. It is recommended that social studies teachers make use of resources that can support the development of instructional strategies related to the historical environments.

Keywords: Social Studies Course, Historical Environment, Historical Environment Information, Teacher, Trabzon

KISALTMALAR

Akt	:	Aktaran
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
NCSS	:	National Council for the Social Studies
TÇBT	:	Tarihsel Çevre Bilgi Testi
Vb	:	ve benzeri
UNESCO:		United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Kùltür ve Miras Öğrenme Alanına İlişkin Kazanımlar ve Ders Saatleri	9
Tablo 2. Okul Dışı Öğrenme Ortamları	17
Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Tarihsel Çevre ile İlgili Öğrenme Alanları.....	22
Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Tarihsel Çevre ile İlgili Beceri ve Değerler.....	22
Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Yerel Tarih ile İlişkili 4. Sınıf Kazanımları	23
Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Yerel Tarih ile İlişkili 5. Sınıf Kazanımları.....	24
Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Yerel Tarih ile İlişkili 7. Sınıf Kazanımları.....	25
Tablo 9. Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler.....	59
Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgi Düzeylerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Çarpıklık/Basıklık Değerleri.....	66
Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgi Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Normal Dağılım Testi Sonuçları	67
Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgi Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin T-Testi ve Levene Testi Sonuçları	68
Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Bilgi Düzeylerinin Kıdem Değişkenine İlişkin Levene Testi ve Normallik Testi Sonuçları	69
Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Bilgi Düzeylerinin Kıdem Değişkenine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Testi Sonuçları.....	69
Tablo 15. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgi Düzeylerinin Eğitim Alma Durumu Değişkenine İlişkin Normal Dağılım Testi Sonuçları.....	70
Tablo 16. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Bilgi Düzeylerinin Eğitim Alma Durumu Değişkenine İlişkin T-Testi ve Levene Testi Sonuçları	70
Tablo 17. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgi Düzeylerinin Yaşanılan Yer Değişkenine İlişkin Normal Dağılım Testi Sonuçları.....	71
Tablo 18. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Bilgi Düzeylerinin Yaşanılan Yere Değişkenine İlişkin T-testi ve Levene Testi Sonuçları	71
Tablo 19. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgileri ile Derste Kullanımları Arasındaki İlişkiye Dair Normal Dağılım Testi Sonuçları.....	72
Tablo 20. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgileri ile Derste Kullanımlarına Ait T-Testi ve Levene Testi Sonuçları.....	73
Tablo 21. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Kavramına Yönelik Görüşleri.....	74

Tablo 22. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Unsurlarına Yönelik Görüşleri.....	76
Tablo 23. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alma Durumuna Yönelik Görüşleri	78
Tablo 24. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Öğrencilere Katkıları ve Tarih Bilincini Artırmadaki Rolüne Yönelik Görüşleri	80
Tablo 25. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevreden Yararlandıkları Konu Kazanım ve Eğitim Durumlarına Yönelik Görüşleri	82
Tablo 26. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrencilere Tarihsel Çevre İle İlgili Önerdikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri	84
Tablo 27. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Öğretimi Deneyimlerine Yönelik Görüşleri.....	86
Tablo 28. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derste Tarihsel Çevre Kullanımı Zorluklarına Dair Görüşleri	88
Tablo 29. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılmasına İlişkin Önerileri	90

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Türkiye Haritasında Trabzon.....	27
Şekil 3. Memişağa Konağı.....	29
Şekil 4. Bedesten	29
Şekil 5. Kanuni Evi.....	30
Şekil 6. Trabzon Vilayet Binası.....	30
Şekil 7. Atatürk Köşkü	31
Şekil 8. Cephanelik.....	31
Şekil 9. Orta Mahalle.....	32
Şekil 10. Alaca Han.....	32
Şekil 11. Taşhan	32
Şekil 12. Ayasofya Cami	33
Şekil 13. Trabzon Gülbahar Hatun Külliyesi	34
Şekil 14. Sümela Manastırı.....	34
Şekil 15. Kızlar Manastırı.....	35
Şekil 16. Vazelon Manastırı	35
Şekil 17. İskender Paşa Cami	35
Şekil 18. Çarşı Cami.....	36
Şekil 19. Ahi Evren Cami.....	36
Şekil 20. Yeni Cuma Cami	37
Şekil 21. Molla Siyah Cami.....	37
Şekil 22. Santa Maria Kilisesi	37
Şekil 23. Kuştul Manastırı	38
Şekil 24. Ortahisar Fatih Cami	38
Şekil 25. Erdoğan Bey Cami	39
Şekil 26. Hüsnü Göktaş Paşa Cami.....	39
Şekil 27. Kaymaklı Manastırı.....	40
Şekil 28. Emir Mehmet Türbesi	40
Şekil 29. Trabzon Kalesi	41
Şekil 30. Akçakale Kalesi.....	41
Şekil 31. Zağnos Burcu	42
Şekil 32. Trabzon Müzesi.....	42
Şekil 33. Cevdet Sunay Müze Evi.....	43

Şekil 34. Trabzonspor Müzesi.....	43
Şekil 35. Uzungöl Dursun Ali İnan Müzesi	44
Şekil 36. Trabzon Şehir Müzesi	44
Şekil 37. Zağnos Köprüsü	45
Şekil 38. Hapsiyaş Köprüsü.....	45
Şekil 39. Değirmendere Köprüsü	45
Şekil 40. Sekiz Direkli Hamam	46
Şekil 41. Fatih Hamamı	46
Şekil 42. Paşa Hamamı.....	47
Şekil 43. Abdullah Paşa Çeşmesi	47
Şekil 44. Abdülhamit Liman Çeşmesi.....	48
Şekil 45. Zağnos Su Kemerı	48
Şekil 46. Asri (Sülüklü) Mezarlığı	49

GİRİŞ

Öğrenme ve eğitim süreci, yaşamda kalıcı izler bırakan ve sürekli gelişmeyi ifade eden bir süreçtir. Eğitimin farklı olgular barındırması, eğitimin sadece okul içerisinde gerçekleşen bir süreç olmadığını, farklı ortamlarda da gerçekleşmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Altın ve Demirtaş, 2012). Günümüzde eğitim anlayışına etki eden felsefeler ve yaklaşımlar, öğrencilerin sürece katılımını sağlamayı önererek öğrenmeyi daha anlamlı ve gerçek yaşamla ilişkili hale getirmeyi amaçlamaktadır. Bu durum, öğrencileri okulun dışına çıkmaya ve gerçek dünyayı tanımaya yönlendirmektedir (Avcı ve Gümüş, 2020). Sosyal bilgiler dersinin hedefleri incelendiğinde, toplumdaki sorunlara duyarlı, doğaya ve çevreye karşı sorumluluk sahibi etkin vatandaşlar yetiştirmeyi amaçladığı görülmektedir (Şimşek ve Kaymakçı, 2015). Ayrıca, sosyal bilgiler dersinin hedeflerinden biri de öğrencileri sosyal hayata hazırlamaktır. Bu hedeflere ulaşmak için okul dışı öğretim etkinliklerinin kullanılması gereklidir (Utku, 2023). Okul dışı öğrenme, öğretme amacının yanı sıra akran grupları arasındaki etkileşimi artırma ve öğrencinin içsel motivasyonunu yükseltme gibi çeşitli faydalar sağlar (Ceylan, 2021). Okul dışı öğrenme, farklı öğrenme çeşitlerini ve sürekliliğini sağlayarak, öğrencilerin gözlem ve keşiflerle öğrenmelerine, ilgi ve yeteneklerini geliştirmelerine olanak tanır (Aslan ve Arslan, 2021). Öğretmenlere düşen önemli görev ise öğrenmeyi sadece sınıf içi ile sınırlı tutmayıp, sınıf dışında da eğitimin gerçekleşebileceği anlayışına sahip olmaktır (Tösten, 2020).

Tarihsel çevre, farklı tanımlara sahip olmasına rağmen, okul dışı bir alandır (Çapar, 2020). Toplumların kültürel, ekonomik ve sosyal yapıları, bireylerin yaşadıkları durumlar sonucunda şekillenir. Tarihsel çevre ise bu yapıların, geçmiş uygarlıklardan günümüze kadar izlerini taşıyan yerleşim ve kalıntılardır (Ateş Can ve Uyguralp, 2022). Tarihsel çevrelerin ders planlarına eklenmesi, öğrencilerin tarihçi gibi düşünme ve çalışma becerilerini geliştirmelerine, tarihsel süreçleri daha iyi anlamalarına ve tarihi daha zengin bir deneyimle öğrenmelerine katkı sağlar. Ayrıca, öğrencilerin geçmişin izlerini takip etmelerini, tarihi bağlamları anlamalarını ve tarihsel bir perspektif kazanmalarını sağlar (Yeşilbursa, 2008). Bu çevreler, insanların tarih boyunca doğa ile nasıl iletişim kurduklarını, yaşadıkları coğrafyanın

olanaklarını nasıl değerlendirdiklerini ve mimari yapılarını nasıl şekillendirdiklerini ortaya koyar (Arabacıoğlu ve Aydemir, 2007). Çevrede bulunan tarihî eserler, ders müfredatı için birer konu ve araç olarak yer alır (Işık, 2002). Sosyal bilgiler dersinde yaparak ve yaşayarak öğrenme olanağı tanır. Öğrencilere somut kanıtlar sunarak, tarihî olayları daha iyi anlama ve kanıtlardan bilgi edinme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olur. Ayrıca, farklı çıkarımlar yapma imkânı sayesinde eleştirel düşünme yeteneklerini artırır (Doğan, 2007). Bu çevrelerin kullanılması, disiplinler arası bir ders olan sosyal bilgiler için giderek daha gerekli hale gelmektedir (Öner, 2015). Okul dışı öğrenme alanlarından tarihsel çevrenin kullanılmasında öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Bu sebeple yapılan çalışma, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin derste kullanılmasına yönelik görüşleri ile tarihsel çevre bilgileri arasındaki ilişkiye odaklanmıştır. Sosyal bilgiler dersinin, özellikle disiplinler arası bir ders olması ve öğretim programlarının zengin içeriğe sahip olması nedeniyle, eğitimin paydaşı olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin derste kullanılmasına ilişkin görüşleri ile tarihsel çevre bilgileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Çalışmanın ana problemi şu şekilde belirlenmiştir.

Araştırmanın Problemi

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin derste kullanılmasına yönelik görüşleri ile tarihsel çevre bilgileri arasındaki ilişki nasıldır?

Alt Problemler

- 1) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgileri nasıldır?
- 2) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgileri ile derste tarihsel çevre kullanımları arasındaki ilişki nasıldır?
- 3) Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre tarihsel çevre nedir?
- 4) Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler dersinde tarihsel çevrenin yeri nedir?
- 5) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde tarihsel çevre kullanımı ile ilgili deneyimleri nasıldır?
- 6) Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin sosyal bilgiler

öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşleri nelerdir?

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin derste kullanılmasına yönelik görüşleri ile tarihsel çevre bilgileri arasındaki ilişkiyi belirlemek ve tarihsel çevrenin derste kullanımına ilişkin görüşlerini almaktır.

Araştırmanın Önemi

Yaşadığımız dönemin eğitim programlarını etkileyen düşünceler ve yöntemler, öğrencileri okul dışına çıkmaya zorlamaktadır (Avcı ve Gümüş, 2020). Son yıllarda değişim gösteren eğitim felsefeleri ve güncellenen öğretim programları, derslerin yalnızca sınıf ortamında gerçekleşmesinin yeterli olmadığını ve eğitimin okul dışına taşınması gerektiğini ortaya koymaktadır (Mertoğlu, 2019; Özyıldırım ve Durmaz, 2022). Okul dışı öğrenme alanı olarak kullanılan tarihsel çevre, öğretim programlarında uygulanması gereken bir yöntemdir ve genellikle tarihi yapılar, müzeler, antik kentler gibi alanlara odaklanmaktadır (Avcı ve Öner, 2015). Tarihsel çevrenin anlaşılması, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılabilmesi, ancak tarihsel çevre bilinci kazandırılması ile mümkündür. Bu bilinci oluşturma en etkili yolu ise tarihsel çevre eğitimiyle sağlanır. Ülkemizde çeşitli eğitim programları aracılığıyla tarihsel çevre eğitimi uygulanmaktadır (Kudal, 2023). Milli Eğitim Bakanlığı ([MEB], 2023) tarafından sosyal bilgiler öğretim programının, okul dışı öğrenmeye uygun şekilde ve çağın ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde tasarlandığı ifade edilmiştir. Bu süreçte sosyal bilgiler öğretmenleri önemli bir rol üstlenmelidir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreyi derslerinde kullanımına yönelik görüşlerini ve bu kullanım ile tarihsel çevre bilgileri arasındaki ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan çalışmalara pek rastlanmamaktadır. Bu bağlamda, bu çalışmanın alanda önemli sonuçlar ortaya koyması ve mevcut boşluğu doldurmayı hedeflemesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, araştırma sonuçlarının farklı çalışmalara ışık tutabileceği ve araştırmacılara önemli katkılar sağlayabileceği öngörülmektedir. Dolayısıyla, bu çalışmanın hem alana hem de araştırmacılara değerli katkılar sunabileceği düşünülmektedir.

Varsayımlar

1- Araştırmada kullanılan bilgi testi ve mülakat formunun geçerli olduğu varsayılmaktadır.

2-Araştırmaya katılan tüm öğretmenlerin doğru ve içten cevap verdikleri varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

1-Bu araştırma, öğrencilere uygulanan Tarihi Yerler Bilgisi Formu ve Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılmasına Yönelik Mülakat Formu ile sınırlıdır.

2- Araştırma, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Trabzon ili ve ilçelerinde görev yapan sosyal bilgiler öğretmenleri ile sınırlıdır.

Tanımlar

Sosyal Bilgiler Dersi: Sosyal bilgiler, yaşamın içinde yer alan bir ders olup, konusunu insanlardan almaktadır. İnsanların hayatlarını ele alır ve bu hayatları inceler. Sosyal bilgiler, bireyin toplumu ve toplum içindeki yerini anlamasına katkı sağlar (Özbek Gül ve Şeker, 2021).

Okul Dışı Öğrenme: Okul dışarısında yapılan ya da açık havada yapılan eğitimidir (Samuk, Yeşilbursa ve Hamarat, 2021).

Tarihsel Çevre: Önceki tarihi dönemlerden günümüze kadar farklı coğrafya ve zamanlarda yaşamış insan topluluklarının kültürel, toplumsal, mimari ve ekonomik özelliklerini yansıtan yerleşim yerleri ile bu yerlerin kalıntıları, tarihsel çevrenin önemli unsurlarını oluşturmaktadır (Çapar, 2020).

1. KURAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Sosyal Bilgiler Öğretimi

Sosyal bilgiler, multidisipliner bir perspektife sahip olduğu için literatürde farklı tanımları mevcuttur. Bu nedenle, sosyal bilgilerin doğası, farklı bakış açılarını birleştirme ve öğrencilere geniş bir perspektif sunma ihtiyacını doğurur; bu durum, farklı tanımların ortaya çıkmasına sebep olur. Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS), sosyal bilgileri çeşitli disiplinleri bir araya getirerek sosyal bilimlerin bakış açısıyla birleştirdiği disiplinler arası bir alan olarak tanımlamaktadır. Sosyal bilgiler; antropoloji, din, coğrafya, arkeoloji, ekonomi, felsefe, tarih, psikoloji, siyasal bilimler, hukuk, sanat ve sosyoloji gibi çeşitli disiplinlerden öğrenilmesi ve deneyimlenmesi gereken konuları kapsar. Sosyal bilgiler, toplumsal gerçeklikle ilişkilendirilen ve kanıtlanmış bilgilerin bir araya getirilmesiyle elde edilen canlı ve dinamik bir bilgi alanıdır (Sönmez, 2005). Sosyal bilgiler, sosyal bilimlerin ürettiği bilgilerin öğrencilere iletilmesidir (Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009). Sosyal bilgiler, 4, 5, 6 ve 7. sınıf dersleri arasında yer alır (Demirel Erdil, 2007).

1.1.1. Sosyal Bilgiler Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

Sosyal bilgilerin tarihçesi, insan topluluklarının gelişimiyle ve düşünsel evrimle paralel olarak şekillenmiştir. Bu dersin temelini atan fikirler ve konular, tarih boyunca farklı kültürlerde ve medeniyetlerde yaşayan insanların yaşam tecrübelerinden ortaya çıkmıştır (Özmen, 2015). Sosyal bilgilerin insanlık tarihinde var olduğu ve insanoğlunun toplum içindeki tecrübeleriyle şekillendiği bir gerçektir. Bu durum, sosyal bilgilerin sadece bir eğitim disiplini değil, aynı zamanda insan doğasının bir parçası olduğunu ifade eder (Dönmez, 2003). Türk toplumunda sosyal bilgilerin temeli, tarih öncesinden itibaren var olan geleneksel değerler ve törelerle şekillenmiştir. Sosyal normlar, kurallar ve değerler genellikle yazısız bir şekilde, yani sözlü gelenekler, hikâyeler ve öğretiler aracılığıyla kuşaktan kuşağa aktarılmıştır (Özmen, 2015).

Türklerin İslam dinine girmeden önceki kültürlerinde, sosyal bilgilerin kapsamına giren birçok unsura rastlanmaktadır. Bu dönemde, öğretici nitelikteki değerleri içeren şiirler, atasözleri, efsaneler ve diğer edebi eserler aracılığıyla bir tür

sosyal bilgi ve öğreti iletilmiştir (Akyüz, 2010).

Göktürk Kitabeleri, Türk tarihindeki en eski yazılı belgelerden biri olarak kabul edilir ve içerdikleri metinlerle tarihsel, kültürel ve sosyolojik bilgiler sunar. “Divan-ı Lügatit-Türk” ve “Kutadgu Bilig” Karahanlılar döneminde yazılmış olup, sadece edebi değil, aynı zamanda sosyal bilimler açısından da değerlendirilebilir (Çetin, 2003). Yusuf Has Hacib ve Kaşgarlı Mahmud’un yanı sıra Farabi ve İbn-i Sina gibi birçok bilim insanı ve düşünür, sosyal bilgilerle bağlantılı diyebileceğimiz düşünce yapılarıyla çalışmalarını yürütmüşlerdir (Kaya ve Öner, 2017). Selçuklular döneminde Nizamiye Medreseleri, bilim ve kültürdeki gelişmeleri yansıtan önemli bir kurumdur. Osmanlı Devleti’nde medrese sisteminde önemli düzenlemeler, II. Mehmet döneminde yapılmış ve medrese, sosyal bilimleri de kapsayan bir yapı haline gelmiştir (Çetin, 2003). Sosyal bilgiler eğitimi kavramı, Amerika Birleşik Devletleri’nde 19. yüzyılın başlarında ortaya konmuştur. Bu dönemdeki değişen toplumsal yapı, endüstrileşme süreci ve göçler, eğitim anlayışında yeni yaklaşımların ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Doğanay, 2008). Osmanlı Devleti’nde ise 1869 tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesi (Kamu Eğitim Tüzüğü), hayata geçirilen önemli bir belgedir. Bu tüzük, eğitim sisteminde bazı radikal değişiklikleri beraberinde getirmiş ve sosyal bilimlerin okutulmasını da düzenlemiştir (Akpınar ve Kaymakçı, 2012).

1892 yılında Amerikan Milli Eğitim Konseyi, sosyal bilgiler programını ulusal bir anlayış oluşturmak amacıyla toplanmıştır. Dersin içeriği, vatandaşlık, coğrafya ve tarih bilgisi üzerine kurulmuştur. Ancak, sosyal bilgiler kavramının yaygınlaşması, 1916 yılında “Orta Okulu Teşkilatlandırma Komisyonu Sosyal Bilgiler Kurulu” ile gerçekleşmiştir (Dönmez, 2003). Sosyal bilgiler eğitimi zaman içinde değişime uğramış ve içeriğindeki disiplinler arası yaklaşım önem kazanmıştır. Siyaset bilimi, antropoloji, psikoloji, coğrafya, sosyoloji ve ekonomi gibi dersler süreç içerisinde programa eklenmiştir. Böylece sosyal bilim disiplinleri daha bütüncül bir yaklaşıma dönüşmüştür (Doğanay, 2008). Osmanlı İmparatorluğu’nda farklı eğitim kademelerinde çeşitli dersler bulunmaktaydı ve bu dersler, genellikle günümüzde sosyal bilgiler derslerinin kapsadığı konu alanlarına benzer konular içermekteydi. İmparatorluğun farklı eğitim kurumlarında öğrencilere verilen dersler arasında tarih, coğrafya, felsefe, iktisat ve sosyal psikoloji gibi konular yer

almaktaydı (Çetin, 2003).

Cumhuriyet Dönemi'nde Türk eğitim sisteminde önemli değişiklikler yaşanmış ve bu süreçte John Dewey'in pedagojik düşünceleri etkili olmuştur. 1924 yılından itibaren sosyal bilgilerle ilgili dersler bulunmakta iken, “sosyal bilgiler” teriminin kullanımı 1950’li yılları bulmuştur (Kaya ve Öner, 2017). İkinci Dünya Savaşı’nın ardından, Soğuk Savaş döneminde ABD ve Sovyetler Birliği arasında ideolojik rekabet, eğitim sistemlerinde farklılığa neden olmuştur. Bu dönemde, sosyal bilgiler programında vatandaşlık eğitimi daha az yer almakta olup, daha çok tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji ve siyaset bilimlerine odaklanılmıştır (Özmen, 2015).

1960’lı yıllarda sosyal bilgiler dersine yöneltilen eleştiriler, disiplinler arası bir yaklaşımın benimsenmesine ve “Yeni Sosyal Bilgiler” anlayışının ortaya çıkmasına neden olmuştur (Öztürk, 2011). Sosyal bilim disiplinlerinin temel kavramlarını ve bilgi üretme yöntemlerini vurgulayarak, sosyal bilgiler derslerinin sosyal bilimlerle aynı kategoriye alınması sağlanmıştır (Doğanay, 2008). 1962 yılında Türkiye’de ilköğretimde yapılan eğitim programı değişiklikleri kapsamında, “Toplum ve Ülke İncelemeleri” dersinin kaldırılması ve yerine “sosyal bilgiler” dersinin eklenmesi gerçekleştirilmiştir (Akpınar ve Kaymakçı, 2012).

1970’li yıllarda başlayan “Yeni Sosyal Bilgiler” hareketi, sosyal bilgiler eğitiminde eleştirel düşünceleri teşvik etmeyi ve genel toplumsal konulara değinmeyi amaçlamıştır. 1980’lerde ise geleneksel anlayışta bir artış gözlemlendi. 1990’lı yıllarda NCSS, sosyal bilgiler öğretimini “Yeni Sosyal Bilgiler” hareketinin ruhuna uygun olarak başlatmıştır (Öztürk, 2011). 1985 yılına kadar devam eden sosyal bilgiler dersi uygulamasının ardından, 1985 sonrasında ortaokullarda “Milli Tarih,” “Milli Coğrafya” ve “Vatandaşlık Bilgisi” adlı dersler okutulmaya başlanmıştır. 1997-1998 öğretim yılı itibarıyla, ortaokullarda tekrar “sosyal bilgiler” dersinin okutulmasına karar verilmiştir (Safran, 2014). 1990, 1997, 2004 ve 2005 yıllarındaki öğretim programlarında sosyal bilgiler dersi yer almıştır (Çatak, 2016). 2005 yılında yapılan program değişikliği, sosyal bilgiler dersinde temel bir dönüşüme işaret etmektedir. Bu program değişikliği, öğrenci merkezli bir yaklaşım benimseyerek esasicilik anlayışından uzaklaşmış ve bireyin ihtiyaçlarına odaklanan bir sosyal bilgiler dersi geliştirilmesine yönelik bir adım olarak kabul edilmiştir (Kaya ve Öner,

2017).

2010 yılında NCSS, bütünleştiricilik, aktiflik, ilgi çekicilik ve değer temelli özelliklerin sosyal bilgiler programına katkı sağladığını açıklamıştır (Seefeldt, Castle ve Falconer, 2015, akt; Gürsoylar, 2019). Türkiye’de 2018’de yayınlanan sosyal bilgiler programında temel yaklaşımın yapılandırmacılık olduğu belirtilmektedir (Kaya ve Öner, 2017). Genel hatlarıyla, 2023 yılında sosyal bilgiler öğretim programında köklü bir değişiklik yapılmamış; ancak bazı kazanım ve ifadelerde değişiklikler gerçekleştirilmiştir (Yalçın, 2023).

1.1.2. Sosyal Bilgiler Dersinde Tarih Konularının Öğretimi

Tarih bilimi, geçmiş olayları anlama, yorumlama ve açıklama amacı güden bir disiplindir. Tarih biliminin gelişimi, zaman içinde farklı yaklaşımların ortaya çıkmasına ve değişen metodolojilere adapte olmasına tanıklık etmiştir (Demircioğlu ve Tokdemir, 2008).

Tarih bilimi, geçmişteki olayları ve bu olaylar hakkındaki belgelerin verilerini bilimsel bir yöntemle inceleyerek var olmuştur. Tarih, geçmişteki olayları; yer, zaman ve failleri gibi unsurlara dayanarak neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde inceleyen bir bilim dalıdır (Köstüklü, 2001). Öğrenci, kendisine verilmiş olan bilgi kırıntılarını ele alarak konuyu eleştirel bir şekilde değerlendirir (Safran ve Ata, 2016). Sosyal bilgiler dersinde de ezberciliğe karşı çıkmıştır (Turan, 2016).

2023 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı’nın özel amaçlar kısmında, doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen kişiler olarak eleştirel düşünme yeteneğine sahip, farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleyen, değişim ve sürekliliği algılayan bireyler yetiştirmek şeklinde maddeler vardır.

Tarih, bir milletin hafızası ve kimliğinin önemli bir parçasıdır. Geçmişini bilmeyen bir toplum, kökenleri, kültürel değerleri ve geçmişi hakkında bilgi sahibi olmadığı için karşılaştığı sorunları çözmekte zorlanabilir. Tarih, milletlerin ve bireylerin yaşadığı dönemi kavramalarına ve geleceği bilinçli bir şekilde planlamalarına yardımcı olur (Turan ve Ulusoy, 2015). Sosyal bilgiler dersinde, bireyin üye olduğu topluluğun değerleri ve tarihi hakkında bilgi sahibi olması,

yaşadığı dönemin bilgisine sahip olması hedeflendiğinden, bu hedefe ulaşılırken tarih öğretiminden yararlanılır (Turan, 2016).

2023 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın "Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar" kısmında, sosyal bilgiler öğrenme alanlarında; hukuk, coğrafya, antropoloji, sosyoloji, ekonomi, psikoloji, siyaset bilimi, felsefe ve tarih gibi sosyal bilimlerle insan hakları, yurttaşlık ve demokrasi konuları bir bütün olarak incelenmektedir. Konular, tarih, coğrafya, insan hakları ve vatandaşlık olarak dağıtılarak değil, disiplinler arası yaklaşımla işlenmelidir. Öğrenme alanlarında tarih bilgisinden yararlanılmasına değinilmiştir. "Kültür ve Miras" öğrenme alanı tarih odaklı olup, kültür ve kültürel mirası öne çıkaran bir yapıya sahiptir. Türk kültürünü oluşturan temel maddelerden hareketle, kültürün korunmasını ve geliştirilmesini sağlayacak bir millî bilincin oluşturulmasını hedeflemektedir (MEB, 2023).

Tablo 1. Kültür ve Miras Öğrenme Alanına İlişkin Kazanımlar ve Ders Saatleri

Sınıflar	4.Sınıf		5.Sınıf		6.Sınıf		7.Sınıf	
Öğrenme Alanı	Kazanım	Ders Saati	Kazanım	Ders Saati	Kazanım	Ders Saati	Kazanım	Ders Saati
Kültür ve Miras	4	14	5	18	5	22	5	30

Tablo 1’de yer alan “Kültür ve Miras” öğrenme alanına ait kazanımlar ve ders saatleri incelendiğinde, öğrencinin sınıf seviyelerinde hem kazanım sayısının hem de ders saatlerinin arttığı görülmektedir. Sınıf düzeyi arttıkça, ders saati ve kazanım artmaktadır. Bu durum, programın basitten karmaşığa ve kolaydan zora doğru bir şekilde yapılandırılmasıyla bağlantılıdır (Gürsoylar, 2019).

1.2. Okul Dışı Öğrenme

Eğitim anlayışı zamanla değişmiş ve öğretim süreci, sadece okul içinde gerçekleşen bir faaliyet olmanın dışına çıkmıştır. Toplumsal ve teknolojik gelişmeler ile iletişim araçlarındaki ilerlemeler, eğitim anlayışının değişmesine ve öğrenme sürecinin daha geniş bir perspektife yayılmasına olanak sağlamıştır (Metin Göksu,

2020). Yaşanılan çağın eğitim anlayışına etki eden felsefeler ve yaklaşımlar, öğrencilerin aktif olarak süreç içinde yer almasını teşvik ederek öğrenmeyi daha anlamlı ve gerçek yaşamla bağlantılı hale getirmeyi amaçlar. Bu da öğrencileri okulun dışına çıkmaya, gerçek dünyayı keşfetmeye ve uygulamaya yöneltir (Avcı ve Gümüş, 2020). Tüm bu değişimler, öğrencilerin öğrenmeyi daha etkili bir şekilde tecrübe edinmelerini ve gerçek hayatta kullanabilmelerini amaçlar (Mertoğlu, 2019).

Gerçek hayatta gerçekleşen öğrenme deneyimleri, öğrencilere farklı perspektifler sunar ve daha zengin bir öğrenme tecrübesi sağlar; öğrencilerin derinlemesine öğrenmelerini teşvik eder ve kalıcı bilgi ile beceriler kazanmalarına yardımcı olur (Özyıldırım ve Durmaz, 2022). Dolaylı olarak, öğretim sürecinin okul dışı öğrenme etkinliklerini de içermesi, öğrencilerin daha kapsamlı ve anlamlı bir öğrenme tecrübesi elde etmelerini sağlar (Eshach, 2007). Okulun dışına çıkılması, öğretim sürecinin daha kapsamlı ve etkili hale getirilmesi için önemlidir. Öğrencilerin gerçek dünya deneyimleriyle etkileşimde bulunmaları, farklı öğrenme ortamlarını keşfetmeleri ve konuları daha derinlemesine anlamaları için sınıf dışına çıkılması kaçınılmaz hale gelmiştir (Altın ve Demirtaş, 2012).

Okul dışı öğrenme literatürde farklı şekillerde ele alınmaktadır. Okul dışı öğrenme, müfredatla ilişki içerisinde planlanan ve programlanan bir öğrenme yöntemidir (Öztürk, 2019). Bu süreç, öğrencilerin doğrudan veya dolaylı yollarla yaparak, yaşayarak ve gözlemleyerek tecrübe ettikleri bir öğrenme biçimidir. Öğrencilerin sınıf dışındaki deneyimleri okul dışı öğrenme alanı olarak adlandırılabilir (Priest, 1986; akt. Yıldırım, 2019). Yazıcı, Ertürk ve Kulaca (2022) okul dışı öğrenmenin, öğrenme ve öğretme sürecinde programda belirlenen kazanımları gerçekleştirmek amacıyla okul dışında yapılan öğretim etkinliklerini ifade ettiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, okul dışı eğitim, okulun fiziksel sınırlarının dışında gerçekleşen veya açık havada yapılan eğitim etkinliklerini kapsamaktadır (Samuk, Yeşilbursa ve Hamarat, 2021).

Tanımlardan yola çıkarak okul dışı öğretimin önemli unsurları şu şekilde belirtilebilir (Şimşek ve Kaymakçı, 2015):

- ✓ Okul dışı öğrenme, okul yapısı haricindeki birey, bölüm, kurumları içerir.
- ✓ Okul dışı öğrenmenin eğitim-öğretim akışı içerisinde öğretim programı kazanımları ile paralel yapılmasını esas alır.

- ✓ Okul dışı öğrenmenin plan ve program içerisinde öğrenme yaşantılarına yer verilmesi gerekir.
- ✓ Okul dışı öğrenme bireylerin kişisel tecrübelerini yansıtır.
- ✓ Okul dışı öğrenmede öğretmen-öğrenci arasındaki diyalog sınıf ortamına göre daha az hiyerarşik bir yapıdadır.

Okul dışı öğrenmenin sağladığı faydalar şu şekilde sıralanabilir (Bell vd., 2009; Henriksen ve Froyland, 2000; Seyhan, 2020; Yaşar Çetin, 2021; Samuk, Yeşilbursa ve Hamarat, 2021; Pekin ve Bozdağın, 2021);

- ✓ Okul dışı öğrenme, öğrencilerin birden fazla duyuyu kullanmalarına olanak tanır. Geleneksel sınıf ortamından farklı olarak, okul dışında gerçekleştirilen etkinlikler, öğrencilerin daha fazla duyuşal tecrübe edinmelerini sağlar.
- ✓ Okul dışı öğrenme, hayat boyu öğrenmeyi destekler. Hayat boyu öğrenme, kişinin yaşamının her evresinde bilgi ve beceri edinmesinin sürmesini ifade eder. Okul dışı öğrenme ise bu süreci onaylayan ve güçlendiren bir yaklaşımdır.
- ✓ Okul dışı öğrenme, öğrencilere öğrenme kaynaklarını doğrudan tecrübe etme fırsatı sunar. Bu tür tecrübeler, öğrenmeyi daha etkili ve anlamlı hale getirir ve öğrencilerin bilgiyi gerçek yaşam bağlamlarında uygulama becerilerini geliştirmelerine olanak sağlar.
- ✓ Okul dışı öğrenme, okuldaki öğrenmeleri destekler ve zenginleştirir. Öğrencilerin teorik bilgileri pratikte uygulama, deneyim kazanma ve kişisel gelişimlerini destekleme fırsatı sunar. Okul dışı öğrenme, öğrencilerin daha derinlemesine öğrenme deneyimleri yaşamalarını sağlar ve okuldaki öğrenmeleri daha anlamlı ve kalıcı hale getirir.
- ✓ Okul dışı öğrenme, öğrencilerin zamanı yönetme becerisi ve sosyal beceriler kazanmalarına olanak tanır.
- ✓ Okul dışı öğrenme, öğrencilere daha fazla öğrenme sorumluluğı tanır. Bu tür öğrenme etkinliklerinde, öğrenciler öğrenme sürecinin aktif birer katılımcısı olur.
- ✓ Okul dışı öğrenme ile öğrenciler, anlama, hatırlama, kavramları kullanma ve bilimsel tartışma becerilerinin önemini fark eder.
- ✓ Okul dışı öğrenme, öğrencilere doğayı ve fiziksel ortamları test etme, hipotez

oluşturma, soru sorma ve gözlem yapma olanağı vererek onların bilimsel yöntemleri uygulamalarını, keşifçi bir öğrenme tecrübeleri edinmeleri sağlar.

- ✓ Okul dışı öğrenme, derslerin işlenilen konuyla bağlantılı olarak okul dışı bir ortamda yapılması ile konuların daha iyi anlamlandırılmasına ve somutlaşmasına olanak tanır. Bu sayede öğrenciler, öğrenmeyi gerçek dünya deneyimleriyle zenginleştirir ve konuları daha ayrıntılı inceleme fırsatı bulur.
- ✓ Okul dışı öğrenme, gündelik yaşamın ve doğal çevrenin öğrenme sürecine dâhil olmasını sağlar. Öğrenmeyi daha anlamlı, bağlantılı ve günlük hayatta kullanılabilir hale getirir.
- ✓ Okul dışı öğrenme, öğrencilere kendi öğrenme sorumluluklarıyla ilgili konularda araştırma yapma şansı tanır. Bu etkinlikler, öğrencilerin kendilerini öğrenme sürecinin bir parçası olarak görmelerini sağlar, öğrenme sorumluluğunu üstlenmelerine olanak tanır.
- ✓ Okul dışı öğrenme, öğrencilere geleceği planlama ve şekillendirme konusunda olumlu bir değişim sağlar. Bu şekilde öğrenciler, sorumluluk sahibi ve etkin davranma becerilerini öğrenirler.
- ✓ Okul dışı öğrenme ile öğrenciler tarihçi gibi davranarak tarihsel düşünme becerileri kazanırlar, okul dışı alanlarda ilk elden kaynaklara ulaşır ve kanıtlar üzerinde çalışarak tarihle ilgili bilgi ve becerilerini geliştirirler.
- ✓ Okul dışı öğrenme ortamları, öğrencilerin okul dışında gözlem ve deney yapmasını ve öğretmenleri haricinde bireylerden bilgi edinmesini sağlar. Bu etkinlikler, öğrencilerin doğal çevreyle etkileşimde bulunmalarını, gözlem yapma becerilerini geliştirmelerini ve farklı kaynaklardan bilgi edinmelerine olanak tanır.
- ✓ Okul dışı öğrenme ortamları, yansıtıcı ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye, eğlenceli ve heyecanlı bir öğrenme ortamında sosyal kişiler olarak yer almaya olanak tanır.
- ✓ Okul dışı öğrenme, konuların hayatın içinden örneklerle ilişkilendirerek öğretilmesini sağlar. Öğrenciler, gerçek ortamlarda bulunan nesneleri gözlemleyerek, dokunarak ve keşfederek öğrenme fırsatına sahip olurlar. Bu, bilginin kalıcı izler bırakmasına ve öğrencilerin konuları daha iyi anlamalarına yardımcı olur.

Okul dışı öğrenmenin sınırlılıkları şu şekilde sıralanabilir (Akdağ, 2014, Şen, 2014, Yaşar Çetin, 2021, Utku, 2023);

- ✓ Okul dışı öğrenme etkinliklerinde öğrenci sayısının fazla olduğu durumlarda düzenin sağlanması zor olabilir. Büyük öğrenci gruplarıyla çalışmak, organizasyon ve yönetim açısından sıkıntılar doğurabilir.
- ✓ Okul dışı öğrenme etkinlikleri için etkinlik öncesi hazırlık yapmak, emek ve zaman gerektirir.
- ✓ Okul dışı etkinliklerde ulaşım için harcanacak olan ücretler bazen sorun yaratabilir. Öğrenci ve veliler için ek bir külfet oluşturabilir ve bazı öğrencilerin etkinliğe katılımını engelleyebilir.
- ✓ Öğrenciler arasında çalışma motivasyonu ve iletişim düşük olduğu durumlarda iletişim sorunları okul dışı öğrenmeyi engelleyebilir. İletişim, işbirliği ve etkileşim, okul dışı öğrenmenin önemli bileşenlerindendir.
- ✓ Uygulamanın gerçekleştiği çevredeki materyal donanımının eksikliği yaşanabilir.
- ✓ Öğretmen okul dışı öğrenme yaklaşımı ile alakalı yeterince bilgi ve tecrübe sahibi olmayabilir.
- ✓ Okul dışı öğrenme ortamları öğrenciler tarafından genellikle oyun ve eğlence unsuru olarak görülüp bu durum kazanımların elde edilmesini zorlaştırabilir.
- ✓ Okul dışı öğrenme ortamlarını kullanırken izin alma prosedürü problem oluşturabilir.

1.2.1. Okul Dışı Öğrenmenin Tarihsel Gelişimi

İnsanoğlu, geçmişte resmi bir öğretim programı olmaksızın da pratik yollarla okul dışı eğitimi kullanmıştır. Öğrenme, insanın doğal olarak merak duyduğu konuları keşfetmesi ve bilgi edinmesiyle gerçekleşir. Bu süreçte insanlar, çevrelerindeki dünya ile iletişime geçerek, deneyimler ve gözlemler yoluyla bilgi edinirler (Ceylan, 2021). Avlanma becerisi, insanlık tarihinin çok eski zamanlarına dayanan ve hayatta kalma sürecinde önemli bir rol oynayan bir öğrenme sürecidir. İnsanlar, yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak için avcılık yapmayı öğrenmiş ve bu beceriyi gelecek kuşaklara aktarmışlardır (Akyüz, 2009).

Antik çağlarda, özellikle Aristo'nun zamanında, agora olarak adlandırılan

pazar yerleri, toplumsal etkileşimin ve bilginin yayıldığı alanlardı (Utku, 2023). İnsanlar, savaşta zafer elde edebilmek ve düşmanlarını mağlup edebilmek için çeşitli taktikler ve stratejiler öğrenmek ve öğretmek zorunda kalmışlardır (Ceylan, 2021). Ayrıca, yiyecek ihtiyaçlarını karşılamak için avcılığı öğrenmişler ve bu beceriyi gelecek kuşaklara aktarmışlardır (Akyüz, 2009). Bu çerçevelerden incelendiğinde, okul dışı öğrenmenin tarihin derinliklerine uzandığı ve günümüzde de önemini koruduğu görülmektedir. Antik çağlarda kurumsallaşmamış ve daha bireysel olarak gerçekleşen öğrenme pratikleriyle benzerlikler taşırken, günümüzde daha çeşitli ve yapılandırılmış bir şekilde kullanılmaktadır (Utku, 2023). Türkler, Müslüman olmadan önce göçebe olarak yaşadıkları dönemlerde okul dışı eğitimi, savaş sanatlarını öğretme ve avlanma konularında kullanmışlardır. 12. yüzyılda temelleri atılan Ahilik Teşkilatı'nda okul dışı eğitim uygulamaları gözlemlenmektedir. Osmanlı Devleti döneminde ise askeri taktiklerin öğretimi için okul dışı eğitim kullanılmıştır (Akyüz, 2009).

Okul dışı ortamların eğitim amaçlı kullanılması, 17. yüzyılda reformist bir yenilik olarak ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımın ilk savunucularından biri Comenius'tur (Köseoğlu ve Mercan, 2020). Okur Berberoğlu ve Uygun'a göre (2013), okul dışı öğretim denildiğinde akla gelen ilk isimler, eğitimi modernleştiren sistemlerin öncülerinden Froebel, Comenius, Locke, Pestalozzi, Rousseau ve Dewey gibi düşünürlerdir (Şimşek ve Kaymakçı, 2015). Comenius, soyut öğrenmenin yerine öğrencilerin öğrenilecek konuları doğrudan ve somut olarak görmesini önermiştir (Köseoğlu ve Mercan, 2020). Pestalozzi'nin çocukların keşif ve becerilerine önem vererek doğada yaptığı etkinlikler, Froebel'in çocukların dıştaki nesneleri tanımaları için onlarla temas etmelerini ve onları aktif olarak kullanmalarını sağlayan fikirleri, Dewey'nin aktif katılım sağlayarak öğrenmeyi temele alan uygulamaları bulunmaktadır (Karsu, 1939'dan aktaran; Şimşek ve Kaymakçı, 2015). Jean-Jacques Rousseau, çocuğun ruhunun merkeze alınması gerektiğini belirtmiş ve deney, gözlem ve gerçek yaşama dayalı etkinliklerin önemine dikkat çekmiştir (Tay, 2017). Bu düşünürlerin eğitime bakışları incelendiğinde, kişilerin tecrübelerinin eğitim-öğretimde ana dayanakları oluşturduğu görülmektedir. 19. yüzyılın son kısmı ile 20. yüzyılın başlarında, okul dışı öğrenme sistematik bir şekilde yapılandırılmıştır. Ancak, 19. yüzyıl öncesinde

de okul dışı öğrenme ortamlarında çeşitli çalışmalar yapılmaktaydı (Şimşek ve Kaymakçı, 2015).

Okul dışı eğitimi konu alan literatürde, Amerika Birleşik Devletleri'nde öğretim programından çıkarılarak yararlanılmaya başlandığı gözlemlenmektedir (Ceylan, 2021). Amerika Birleşik Devletleri'nde, 19. yüzyılın sonlarında Broadoaks Okulları'nda okul dışı öğrenme uygulamaları yer almaktadır (Şimşek ve Kaymakçı, 2015). Osmanlı Devleti, Amerika Birleşik Devletleri'nin Kaliforniya Eyaleti'nin okul dışı öğretim programlarına dahil edilmesinin ardından bir yıl sonra bu uygulamayı kendi programına eklemiştir. Osmanlı Devleti'nin son yıllarında ve özellikle cumhuriyetin ilk yıllarında köy öğretmeni yetiştirme projelerinden hareketle okul dışı öğrenme uygulamaları görülmektedir (Okur, 2012). İhsan Şerif'in müze dersleri, Muallim Cevdet'in öğrencileriyle gerçekleştirdiği yerel tarih gezileri, Esat Şerafettin'in Darülfünun'da açtığı botanik bahçesi ve Ethem Nejat'ın ağaç bayramı etkinlikleri, okul dışı öğrenmenin ülkemizdeki gelişimine önemli katkılar sağlamıştır (Okur, Berberoğlu ve Uygun, 2013). Atatürk Orman Çiftliği, 1925'te kurulmuştur. Atatürk Orman Çiftliği'nde gerçekleştirilen etkinlikler, kişilerin doğayı ve doğanın içerisindeki unsurları tanımasını amaçlamıştır. Bu sebeple, söz konusu etkinliğin okul dışı öğrenmenin hedeflerini taşıdığı söylenebilir (Okur, 2012). II. Dünya Savaşı sırasında ve sonrasında, okul dışı öğrenme uygulamaları “harici öğretim” adı altında devam etmiştir. Alman eğitimci Kurt Mathias Robert Martin Hahn, okul dışı öğrenmenin sistematik bir şekilde yapılandırılmasında önemli görevler üstlenmiştir (Okur, Berberoğlu ve Uygun, 2013). MEB, 2018'de düzenlenen programlarla, öğrencilerin çeşitli etkinliklerle yaparak ve yaşayarak öğrenmelerine fırsatlar sunarak bilginin öğretmen yerine öğrenci tarafından keşfedilmesini hedeflemektedir. MEB 2023 kapsamında ise okul dışı öğrenme uygulamaları teşvik edilmektedir.

1.2.2. Sosyal Bilgiler ve Okul Dışı Öğrenme

Sosyal bilgilerin öğrenciler tarafından içselleştirilebilmesi için geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki ilişkiyi anlamaları önemlidir. Okul dışı öğrenme ortamları;

kişilerin, nesnelerin ve yerlerin süreç içinde nasıl bir gelişim ve değişim gösterdiğini kavramalarını kolaylaştırır (Öztürk, 2019). Sosyal bilgiler dersinin okul dışı ortamlardan yararlanması, öğrencilerin konuları daha eğlenceli ve somut bir şekilde öğrenmelerini sağlayabilir. Okul dışı ortamlar, öğrencilere gerçek dünya deneyimleri sunar ve öğrenmeyi daha ilgi çekici hale getirir (Topçu, 2017).

Sosyal bilgiler dersinin doğal çevreye ve okul dışı alanlara indirgenerek işlenmesi, öğrencilerin işlenen konulara karşı yöneliminde olumlu değişikliklere yol açabilir. İşlenen konuların gerçek yaşam deneyimleriyle ilişkilendirilmesi, öğrencilerin konuları daha iyi anlamalarını ve içselleştirmelerini sağlayabilir (Samuk, Yeşilbursa ve Hamarat, 2021). Okul dışı öğrenme uygulamaları, sosyal bilgiler dersinde kullanmak için ideal bir yöntemdir ve sosyal bilgiler dersi öğretim programında da bu tür uygulamalara değinilmektedir (Yılmaz, 2023). Sosyal bilgiler dersi, öğrencileri sosyal hayata hazırlamayı amaçlar ve okul dışı öğretim etkinliklerinin kullanılması bu hedefe ulaşmada önemlidir. Bu tür etkinlikler, öğrencilerin gerçek yaşamı tecrübe etmelerini, sosyal becerilerini geliştirmelerini ve müfredat kazanımlarını desteklemelerini sağlar (Utku, 2023).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Özel Amaçları kısmında;

- ✓ Yaşamını sürdürdüğü ortam ile dünyanın genel coğrafi niteliklerini görüntüleyerek, kişi ile ortam arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekânı algılama becerilerini geliştirmeleri,
- ✓ Güvenilir ve doğru bilgiye erişimin farkında olan kişiler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
- ✓ Tarihsel kanıtları inceleyerek olaylar, nesneler, insanlar ve olgular arasındaki benzer ve farklı durumları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları ifadeleri yer almaktadır.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nın Uygulanmasında Dikkat Edilecek Hususlar kısmında;

- ✓ Sosyal bilimcilerin (tarihçinin, coğrafyacının vb.) kullanmış oldukları bilimsel yöntemler öğrencilere belirtilmelidir. Okulun dışındaki ve içindeki olaylardan faydalanarak öğrenciler çoğunlukla zıt durumlarla ve

gerçek hayat problemleri ile karşı karşıya bırakılmalı ve karşılaştıkları sosyal problemler üstüne yansıtıcı düşünceleri sağlanmalıdır.

- ✓ Sosyal bilgiler öğretiminde okul dışı ortamlardan da yararlanmaya özen gösterilmelidir. Bu çalışmalar okulun yakın etrafında (okul bahçesi gibi) fabrika, pazaryerine, resmî dairelere, müzelere, sergilere, arkeolojik kazı alanlarına, atölyelere ve tarihî mekânlara yönelik olabilir. Ek olarak uygun konularda yerel tarih ve sözlü tarih çalışmaları da yapılmalıdır ifadelerine yer verilmiştir (MEB, 2023).

1.2.3. Okul Dışı Öğrenme Ortamları

Okul dışı öğrenme ortamları, resmi eğitim kurumlarının dışında gerçekleşen ve öğrenme sürecini destekleyen yerlerdir (Şimşek ve Kaymakçı, 2015). Alanyazında okul dışı öğrenme ortamlarından bazıları aşağıdaki şekilde sıralanmıştır (Eshach, 2007; Şimşek ve Kaymakçı 2015; MEB, 2018, 2023; Şen, 2019; Seyhan, 2020);

Tablo 2. Okul dışı öğrenme ortamları

Pazaryerleri	Müzeler	Anıt- Mezarlıklar	Akvaryumlar
Resmi Daireler	Tarihi Mekanlar	Sanayi Kuruluşları	Ev Ortamları
Fabrikalar	Bilim Merkezleri	Resmi Kurumlar	Spor Merkezleri
Sergiler	Planetariumlar	Özel Sektör Kurumları	Sokaklar-Oyun Alanları
Arkeolojik Kazı Alanları	Hayvanat Bahçeleri	Sivil Toplum Kuruluşları	Doğa
Atölyeler	Botanik Bahçeleri	Milli Park Alanları	Mobil Cihazlar
Okul Bahçeleri	Sanal Müzeler	İnteraktif Sergiler	Doğal Sit Alanları
Tarihi Yerler	Tarihsel Çevreler		

Tablo 2’de yer alan okul dışı öğrenme ortamları, bu ortamların çeşitliliğini göstermektedir. Okul dışı öğrenme için kullanılabilecek alanlar listesi uzatılabilir. Okul dışı öğrenme için erişime uygun, ders kazanımını destekleyen ve etkinliklerin yapılabileceği bir ortamdan yararlanmak önemlidir (Utku, 2023). Okul dışı öğrenme ortamları, farklı araştırmacılar tarafından çeşitli şekillerde isimlendirilip sınıflandırılmıştır.

1.3. Okul Dışı Öğrenme Ortamı Olarak Tarihsel Çevre

Tarihsel çevre, tarih öncesinden günümüze kadar farklı coğrafyalarda ve dönemlerde yaşayan insan topluluklarının ortaya çıkardığı kültürel eserleri kapsayan bir kavramdır. Tarihsel çevre, uygarlıkların yaşadığı dönemlerin kültürel, ekonomik ve sosyal durumlarını ön plana çıkaran yerlerin ve yerleşim bölgelerinin kalıntılarını ifade eder (Özteke, 2004). Bu kavram; mimari yapılar, arkeolojik kalıntılar, sanat eserleri, kültürel ve dini miras gibi çeşitli unsurları içerir (Kudal, 2023). Tarihsel çevreler, milletlerin sahip olduğu maddi ve manevi değerleri kapsayan yapılardır. Bu çevreler, bir toplumun geçmişteki yaşam tarzını, inançlarını, sanat anlayışını ve teknolojisini yansıtır (Alkış ve Oğuzoğlu, 2005). Tarihsel çevre, geçmiş uygarlıklardan kalan taşınmaz kalıntıların bulunduğu ve yerleşim alanlarını kapsayan yerleri ifade eder. Bu kalıntılar arasında antik kentler, kaleler, tapınaklar, surlar, anıtlar, saraylar, kiliseler, manastırlar, eski pazar yerleri, tarihi evler ve sokaklar gibi yapılar yer alır (Hacısalıhoğlu, 2013).

1.3.1 Tarihsel Çevre Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

İnsanlar, zaman içinde ölümü fark ederek bir iz bırakma arzusuyla tarihsel çevrede izler bırakmışlardır (Önal, 2023). İlk insan yerleşimlerinden itibaren yapılar inşa edilmeye başlanmış ve Eski Mısır'dan Mezopotamya'ya, Ege Uygarlıklarına kadar pek çok uygarlık, kendilerinden önce yapılmış eserlere saygı göstermiştir (Dedehayır, 2010). 18. yüzyıl Aydınlanma Çağı, arkeoloji biliminin gelişimine büyük bir hız kazandırmış; geçmiş dönemlere dair yaşam ve mekânların araştırılması, bulguların ortaya çıkarılması ve sergilenmesi düşüncesinin yayılmasına katkı sunmuştur (Hekimoğlu, 2019). Osmanlı döneminde, II. Mahmut Dönemi'nden itibaren Batı'ya olan ilginin artması hem kültürel hem de iktisadi olarak gelişen bir aydın kitlesinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Aydınların katkılarıyla Anadolu'nun tarihine ve kültürüne olan ilgi artmış, bu alanda çalışanların sayısı çoğalmıştır (Hekimoğlu, 2019). İhsan Şerif'in müze dersleri ve Muallim Cevdet'in öğrencileriyle yaptığı yerel tarih gezilerinin de bu gelişmede önemli katkıları olmuştur (Okur Berberoğlu ve Uygun, 2013). Türkiye'de 1936 ilkokul programının direktifler bölümünde yer alan bu yönerge oldukça ilginç ve önemlidir. Bu yönerge, öğrencilere

tarihî şahsiyetleri ve kültürel mirası tanıtmak, yerel tarih ve kültür bilincini güçlendirmek amacıyla yapılmıştır (Baymur, 1949).

II. Dünya Savaşı'nın ardından yaşanan büyük yıkım ve kayıplar, birçok ülkede tarihsel çevreye verilen değeri daha da belirgin hale getirmiştir (Ahunbay, 2018). Dünya mirası programı kapsamında Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu, UNESCO, “geçmişten bize kalanlar, günümüzde yaşadıklarımız ve gelecek kuşaklara ilettiklerimiz” şeklinde bir ifade kullanmıştır (Yeşilbursa ve Barton, 2011). 1950’lerde eğitim bilimleri alanında yaşanan gelişmeler, öğrenmenin öğrenci merkezli olması gerektiği sonucunu ortaya koymuştur. Bu düşünceyle birlikte, bilginin toplandığı, sergilendiği ve insanlara sunulduğu alanların eğitimde kullanılması kaçınılmaz hale gelmiştir (Hacısalıhoğlu, 2013). 1964 yılında yayınlanan Venedik Tüzüğü, tarihî çevrenin korunması ile ilgili önemli katkılarda bulunmuştur. Bu tüzük, tarihî çevreyle ilgili eğitim programlarının geliştirilmesine rehberlik ederek, gelecek kuşaklara bu alanda uzmanlaşmış profesyoneller yetiştirilmesine olanak tanımıştır (Özgül, 2019). 20. yüzyılın başlarından itibaren tarihsel çevre giderek daha fazla önem kazanmış ve özellikle 1970’li yıllardan itibaren eğitim programı geliştirme, 1972 yılında Paris’te düzenlenen 16. Genel Konferans’ta, Dünya Kültürel ve Doğal Mirasın Korunmasına Dair Sözleşme onaylanmıştır. Bu sözleşme, dünya kültürel mirasının saptanması, korunması, sergilenmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması için kapsamlı bir çerçeve sunar ve uluslararası iş birliğini teşvik eder (Özgönül, 2012). ABD Ulusal Tarihsel Yapılar Listesi, 1980’lerde temel alınarak örnek ders planları oluşturulmuş ve tarihsel çevrenin eğitimde kullanılması için önemli bir adımı temsil etmiştir. Ancak proje, izleyen yıllarda maddi yetersizlikler nedeniyle sürdürülememiştir (Lambert, 1996, akt. Çapar, 2020). UNESCO’nun 1994 yılında gerçekleştirdiği “Dünya Mirası Eğitim Programı Projesi,” çocuklarda tarihsel çevre bilinci oluşturmayı hedefleyen önemli bir uluslararası girişimdir. Bu proje, çocukların kültürel mirasın korunmasına aktif katılımını teşvik etmeyi ve kültürel değerlerin korunması için farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır (Özgül, 2019). MEB’in 1994 yılında yayımlanan II. Kademe Sosyal Bilgiler programında yer alan 29. madde oldukça önemlidir. Bu madde, öğrencilere tarihî ve kültürel mirası doğrudan deneyimleme fırsatı sunarak, tarih bilinci kazanmalarını ve yapıcı çalışmalar için malzeme edinmelerini hedefler. Kültür

Karınca” projesi, Kültür Bilincini Geliştirme Vakfı tarafından 2002’den beri Türkiye’de uygulanan bir eēitim modelidir ve çocuklara kültürel mirası tanıtmayı, koruma bilinci aşılamayı amaçlar. “Kentler  ocuklarındır” projesi ise,  evre ve Kültür Deēerlerini Koruma ve Tanıtma Vakfı tarafından 2003’ten beri yürütülmektedir (Url 1). 2004 Lahey Forumu’nda belirtildiēi üzere, tarihsel çevrenin potansiyelini fark eden, tarihsel  evre konusunda duyarlı, sorunların çözüm yolları üzerine fikir üreten ve çözümlerini etkin bir Şekilde uygulayarak sorumluluk almaya ve katılmaya istekli bireyler olarak yetiştirmek büyük önem taşıtmaktadır (Alkış ve Oēuzoēlu, 2005). Bu nedenle, tarihî çevreye sahip çıkılarak koruma bilincinin tüm topluluklarda yaygınlaştırılması gerekmektedir. Bu bilinci eēitim yoluyla topluma kazandırmak büyük bir öneme sahiptir (Karataş, 2021). Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın 2019-2023 Strateji Planı’nda açıklanan misyonu, kültürel zenginlik ve  eřitliliēi koruyup geliştirerek gelecekteki nesillere iletmek olarak belirtilmiştir (Url 2).

1.3.2. Sosyal Bilgiler Programı ve Tarihsel  evre

Tarihsel  evre sadece fiziksel yapıları ve kalıntıları içermez, o mek nda hayatını sürdürmüş insanların mek nla olan ilişkilerini, deēerlerini, ideallerini ve felsefelerini de gözler önüne serer (Yeşilbursa ve Barton, 2011). Bu yönüyle tarihsel  evre, Sosyal bilgiler derslerinde coērafi ve tarihsel konuların daha etkili Şekilde  ērenilmesine ve  ērencilerin bu konulardaki ilgilerinin artmasına fayda saēlar (Patrick, 1993, akt.  apar, 2020)

2023 Sosyal Bilgiler Dersi  ēretim Programı’nın özel amaçları toplam 18 maddeden oluşmaktadır. Bu maddeler içerisinde 4. ve 10. maddeler, tarihsel  evre ile alakalıdır. Türk kültürünü ve tarihini meydana getiren temel süreç ve unsurları kavrayıp millî bilincin meydana gelmesini saēlayan kültürel mirasın geliştirilmesi ve korunması gerektiēini idrak etmeleri (MEB, 2023). Tarihsel  evre eēitimi, kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesinin yanı sıra millî bilincin oluşumuna da önemli katkılarda bulunur. Bu eēitim,  ērencilere tarihî ve kültürel miraslarını tanıma, koruma ve aktarma sorumluluēunu aşılar, böylece millî kimlik ve birlik duygusunun güçlenmesine yarar saēlar (Kudal, 2023).

Farklı yer ve zamanlara ait tarihsel kanıtları inceleyerek, nesneler, insanlar,

olgular ve olaylar arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları belirleme, değişim ve sürekliliği algılama mümkündür (MEB, 2023). Tarihsel çevreler, farklı dönemlerin ve mekânların kanıtlarını en iyi şekilde içinde barındıran alanlardır. Bu çevreler, insanlık tarihini anlamak ve kültürel mirası korumak için önemli birer kaynak teşkil eder (Kudal, 2023). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yedi öğrenme alanı bulunmakta olup, “Kültür ve Miras” ile “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanları tarihsel çevre ile doğrudan ilişkilidir (Kudal, 2023). Ayrıca “Birey ve Toplum,” “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” ve “Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanları da tarihsel çevre ile kazanımlar açısından bağlantılıdır (Çamlı, 2023). Kültür ve Miras öğrenme alanı tarihe odaklanarak kültür ve kültürel mirası öne çıkarır (MEB, 2023). Sosyal bilgiler dersinin kültür ve miras öğrenme alanı, özellikle tarihi çevrelerle sıkı bir ilişki içerisindedir. Türk kültürünü oluşturan temel öğeler, tarihî çevrelerin içinde yer alır ve bu çevreler genellikle kültürel mirası en iyi şekilde temsil ederler. Dolayısıyla, öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde kültür ve miras öğrenme alanıyla ilgili olarak tarihî çevrelerle temas etmeleri oldukça önemlidir (Çamlı, 2023).

“İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı, insanın çevresiyle etkileşimini anlamayı; bu etkileşimlerde kullanılan çeşitli değer ve beceriler aracılığıyla bu ilişkilerin sebep ve sonuçlarını kavramayı ve geleceğe yönelik kişisel ya da toplumsal bakış açısı kazandırmayı hedeflemektedir (MEB, 2023). Sosyal bilgiler dersinin “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı ile tarihsel çevre arasında önemli bağlantılar bulunmaktadır. Bu öğrenme alanı, öğrencilere insanın çevresiyle etkileşimlerini tanımayı, farklı beceri ve değerleri ele alarak bu etkileşimlerin sebeplerini ve sonuçlarını anlamayı, ayrıca geleceğe yönelik bakış açılarını geliştirmeyi amaçlamaktadır. Tarihsel çevreler, bu hedeflere ulaşmada önemli birer kaynak olup, öğrencilerin bu alanda kazanımları gereken becerileri desteklemektedir (Kudal, 2023).

Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Tarihsel Çevre ile İlgili Öğrenme Alanları

Sınıflar Öğrenme alanı	4.Sınıf		5.Sınıf		6.Sınıf		7.Sınıf	
	Kazanım	Ders Saati	Kazanım	Ders Saati	Kazanım	Ders Saati	Kazanım	Ders Saati
Birey ve Toplum	6	12	4	14	5	12	4	12
Kültür ve Miras	4	14	5	18	5	22	5	30
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	6	20	5	18	4	14	4	15
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	5	18	6	18	6	18	6	15
Etkin Vatandaşlık	4	14	4	14	4	14	4	12

Tablo 3’de yer alan tarihsel çevre ile ilgili sosyal bilgiler öğrenme alanlarının sınıf düzeyine göre derinleştiği ve önem kazandığı görülmektedir. Özellikle Kültür ve Miras alanında, üst sınıflarda bu alanın derinliği artmaktadır.

Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Tarihsel Çevre ile İlgili Beceri ve Değerler

Beceriler	Değerler
-Araştırma	-Barış
-Çevre okuryazarlığı	-Bilimsellik
-Değişim ve Süreklilik	-Dayanışma
-Eleştirel Düşünme	-Duyarlılık
-Empati	-Estetik
-Gözlem	-Sorumluluk
-Harita okuryazarlığı	-Tasarruf
-İletişim	-Vatanseverlik
-İş birliği	-Yardımseverlik
-Kanıt kullanma	
-Karar verme	
-Konum Analizi	
-Mekânı Algılama	
-Problem çözme	
-Sosyal Katılım	
-Tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama	
-Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma	
-Zaman ve kronolojiyi algılama	

Tablo 4’de tarihsel çevre ile alakalı olan beceri ve değerler yer almaktadır. Yakın çevreyi inceleme ve burada yaşayan insanları tanıma, önyargıların yok olmasını sağlayarak barış değerini, yerel tarih araştırması yaparken bilimsel yöntemleri kullanmak bilimsellik değerini, çevreyi inceleme doğal çevreye duyarlılık değerini, tarihi yapıları incelemek ise estetik değerini geliştirir. Bu çalışmalar, öğrencilere çevreye saygı, sevgi ve hoşgörü kazandırır (Çamlı, 2023).

Tarihi mekan ve eserlerin korunmasının önemini anlayan öğrenciler, bu yerlerin temiz tutulması gerektiğini öğrenerek temizlik değerini kazanır. Yakın çevreleriyle bağ kuran öğrenciler, tarihine duyarlılık ve aidiyet geliştirerek vatanseverlik değerini edinir (Öztaşçı, 2017).

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Yerel Tarih ile İlişkili 4. Sınıf Kazanımları

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
4	Kültür ve Miras	Sözlü, yazılı, görsel kaynaklar ve nesnelerden yararlanarak aile tarihi çalışması yapar. Ailesi ve çevresindeki milli kültürü yansıtan öğeleri araştırarak örnekler verir Geleneksel çocuk oyunlarını değişim ve süreklilik açısından günümüzdeki oyunlarla karşılaştırır.
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Günlük yaşamda kullandığı mekânların krokisini çizer. Yaşadığı çevredeki doğal ve beşeri unsurları ayırt eder.
	Küresel Bağlantılar	Farklı kültürlerle saygı gösterir.

Tablo 5’de yer alan 4. sınıf sosyal bilgiler kazanımlarına yönelik olarak ders içerisinde yerel tarih öğretimi kapsamında tarihsel çevreyi kapsayan çalışmalar yapılabilir. Bu tür etkinlikler hem doğrudan hem de dolaylı olarak kazanımlarla ilişkilidir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Yerel Tarih ile İlişkili 5. Sınıf Kazanımları

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
5	Kültür ve Miras	Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihi mekanları, nesneleri ve eserleri tanır. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder. Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihi gelişimini değerlendirir.
	Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder. Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanır.

Tablo 6’de yer alan 5. sınıf sosyal bilgiler kazanımlarına yönelik olarak ders içerisinde yerel tarih öğretimi kapsamında tarihsel çevre çalışması yapılabilir. Bu tür etkinlikler hem doğrudan hem de dolaylı olarak kazanımlarla ilişkilidir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Yerel Tarih ile İlişkili 6. Sınıf Kazanımları

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
6	Birey ve Toplum	Sosyal rollerin zaman içindeki değişimini inceler. Sosyal, kültürel ve tarihi bağların toplumsal birlikteliğin oluşmasındaki yerini ve rolünü analiz eder. Toplumsal birlikteliğin oluşmasında sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı destekleyici faaliyetlere katılır.
	Kültür ve Miras	Tarihi ticaret yollarının toplumlararası siyasi, Kültürel ve ekonomik ilişkilerdeki rolünü açıklar.
	Etkin Vatandaşlık	Türk tarihinden ve güncel örneklerden yola çıkarak Toplumsal hayatta kadına verilen değeri fark eder

Tablo 7’de yer alan 6. sınıf sosyal bilgiler kazanımlarına yönelik olarak ders içerisinde yerel tarih öğretimi kapsamında tarihsel çevre çalışması yapılabilir. Bu tür etkinlikler hem doğrudan hem de dolaylı olarak kazanımlarla ilişkilidir.

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki Yerel Tarih ile İlişkili 7. Sınıf Kazanımları

Sınıf	Öğrenme Alanı	Kazanım
7	Kültür ve Miras	Osmanlı kültür, sanat ve estetik anlayışına örnekler verir.
	İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Örnek incelemeler yoluyla geçmişten günümüze, yerleşmeyi etkileyen faktörler hakkında çıkarımlarda bulunur.
	Bilim, Teknoloji Ve Toplum	Bilginin korunması, yaygınlaştırılması ve aktarılmasında değişim ve sürekliliği inceler
	Üretim, Dağıtım Ve Tüketim	Üretim ve yönetimde toprağın önemini geçmişten ve Günümüzden örneklerle açıklar. Üretim teknolojisindeki gelişmelerin sosyal ve ekonomik hayata etkilerini değerlendirir. Kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarına ve sosyal yaşamdaki rollerine tarihten ve günümüzden örnekler verir. Tarih boyunca Türklerde meslek edindirme ve meslek etiği kazandırmada rol oynayan kurumları tanıır

Tablo 8’de yer alan 7. sınıf sosyal bilgiler kazanımlarına yönelik olarak ders içerisinde yerel tarih öğretimi kapsamında tarihsel çevre çalışması yapılabilir. Bu tür etkinlikler hem doğrudan hem de dolaylı olarak kazanımlarla ilişkilidir.

1.3.3. Tarihsel Çevre Eğitiminin Faydaları

Tarihsel çevrenin kullanılmasının faydaları şu şekilde sıralanabilir (Güven, Gazel ve Sever, 2004; Gökkaya ve Yeşilbursa, 2009; Yeşilbursa ve Barton, 2011; Avcı Akçalı, 2015; Avcı ve Öner, 2015; Demircioğlu ve Demircioğlu, 2015; Yeşilbursa, 2015; Kırıkçı ve Yılmaz, 2017; Kudal, 2023);

- ✓ Geçmişin anlaşılmasına ve bugünün anlamlandırılmasına olanak tanır.
- ✓ Tarihi ve kültürel çevrenin korunması, sürdürülebilmesine katkı sağlar.
- ✓ Kültürel miras hakkında bilgi kazandırır.
- ✓ Öğrenme deneyimini zenginleştirerek, öğrenmeyi daha keyifli hale getirir.
- ✓ Öğretmenlerin mesleki gelişimine katkı sağlar.
- ✓ Konuyu yaşamla bağlayarak öğretir, öğrenilenlerin kalıcı olmasına ve daha uzun süre hatırlanmasına katkı sağlar.

- ✓ Yaşanılan yerin köklerini ve geçmişini keşfetmek için önemli bir kaynak oluşturur.
- ✓ Göz, kulak, burun, dil ve deriye hitap ederek bireylerin uygulayarak ve tecrübe ederek öğrenme sürecine uygun çevre ve şartlar oluşturur, öğrenmenin daha etkili ve keyifli hale gelmesine yardımcı olur.
- ✓ Farklı zeka türlerini, kullanmaya teşvik eder.
- ✓ Farklı zekâ türlerini kullanarak disiplinler arası bir bakış açısı geliştirir ve çeşitli perspektiflerden konuları ele alır, böylece farklı bakış açılarını birleştirerek kapsamlı bir anlayış oluşmasına katkı sağlar.
- ✓ Öğrencilere gözlemleme, benzetme ve karşılaştırma, hipotez kurma, analiz ve sentez yapma, veri toplama, haritalarla çalışma, sonuca varma, kanıtları değerlendirme gibi becerilerin gelişimini destekleyerek, farklı bakış açılarını birleştirerek kapsamlı bir anlayış ortaya koyar.
- ✓ Geçmiş, bugün ve gelecek arasında duygusal bir bağ oluşmasına olanak tanır; böylece geçmiş deneyimleri bugünkü yaşantıya ve geleceğe entegre eder.
- ✓ Tarihî ve kültürel mekânları tanıyan ve bu eserlerin şehrin kimliğinin oluşumundaki rolünü anlayan bireyler yetişmesine fayda sağlar.
- ✓ Vatandaşların farkındalığını artırarak tarihi çevre bilincinin, turizm aracılığıyla ekonomik kalkınmaya büyük ölçüde katkı sağlayabileceğini vurgular.

1.3.4. Tarihsel Çevre Eğitiminin Sınırlılıkları

Tarihsel çevrenin kullanılmasının sınırlılıkları şu şekilde sıralanabilir (Yıldızlar, 2009; Sönmez, 2011; Şen, 2014; Çapar,2020);

- ✓ Özen isteyen bir hazırlanma süreci istediği için vakit alıcıdır
- ✓ Yasal izin süreçleri zorlayıcı olabilir.
- ✓ Yakın çevrede uygun çevreler bulunmayabilir.
- ✓ Mali olarak bir yük gerektirebilir.
- ✓ Öğrenci sayısının fazla olması halinde disiplin sorunları yaşanabilir.
- ✓ Sürecin planlanmasında eksiklik varsa, tecrübeleri sınırlı olur.
- ✓ Süreç vakit olacağı için , konular yetişmeyebilir.

1.4. Trabzon İline İlişkin Genel Bilgiler

Trabzon, Karadeniz'in kıyısında, Anadolu'nun kuzeydoğusunda yer alan bir ildir (Öztürk, 2021). 4.664 km² yüzölçümüne sahip olan Trabzon, kuzeye bakan 38° 30' – 40° 30' doğu meridyenleri ile 40° 30' – 41° 30' kuzey paralelleri arasındadır. Güneyinde Gümüşhane ve Bayburt, kuzeyinde Karadeniz, batısında Giresun, doğusunda ise Rize yer alır (Bayrak ve Ulukavak, 2009).

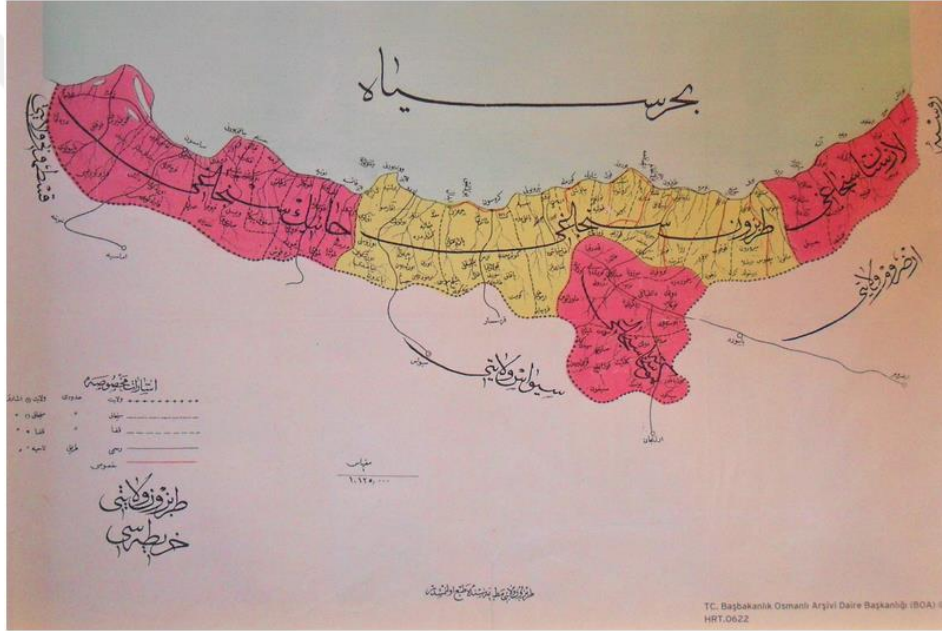
Şekil 1. Türkiye haritasında Trabzon (<https://kulturbilinci.org/trtr/projeler/kultur-karincalari>)

Trabzon adının kökeni hakkında kesin bilgi olmamakla beraber farklı rivayetler, teoriler yer almaktadır.

Trabzon'a ilk çağda Trapezîus, Trapeza deniliyordu. Trapeza Yunanca kökenli olup dikdörtgen şeklinde masa, sofraya anlamına gelir (Liddell, 1996, akt. Emir, 2022). Birleşik bir kelime olup, Trab ve Zun kelimelerinin birleşimiyle ortaya çıkmıştır. “Zun” kelimesi yer, mekân anlamına gelir. Bu duruma göre Trabzon, Trab'ların ülkesi anlamına gelmektedir (Öksüz, 2014). Geçmişten günümüze farklı isimlerle anılan şehir Trabzon şeklini almış ve artık Trabzon şeklinde kullanılmaktadır (Mert ve Okuyucu, 2023). Ksenophon'un ifadelerine göre M.Ö. 400 yılında Doğu Karadeniz'de yaşayan kavimler Kolhlar, Driller, Mossinoikler, Halibler ve Tibarenler idi (Bostan, 2022).

Kentin kuruluşuna dair en eski bilgi, Eusebios'tan gelmektedir. Buna göre, Eusebios, 'Trabzon Pontus'ta kuruldu' ifadesini dayanak alarak kentin MÖ 756'da kurulduğunu ileri sürmektedir (Eusebios, 1875; akt. Emir, 2022). Pural'a (1995) göre Trabzon'un tarihi M.Ö. 2000 yılına kadar gitmektedir. Kentin yerleşim tarihi M. Ö. 7. yüzyıla kadar gitmektedir. Yerleşmek için yeni yerler arayan sömürgeci olan Miletos'lular M.Ö.670'lerde Trabzon'u alarak buraya bir koloni şeklinde

yerleştirmişlerdir (Demir Koç, 2020). Büyük İşkender'in doğu seferiyle M.Ö. 312 M.Ö. 280 yılları arası İşkender'in komutanlarının hâkimiyetin de, M.Ö.280-63 arası Pontus idaresinde, M.Ö.63-M.S.395 Roma İmparatorluğu egemenliğinde, M.S.394-1204 yılları arası Bizans denetiminde kalmıştır. Bizans döneminde Bulgar Türklerinden Trabzon'a yerleştirilenler olmuştur (İnan, 2003). 1071 Malazgirt savaşı sonrası Oğuz, Türkmen, Selçuklular 400 yıl süresince Trabzon'u kuşatmışlardır. Trabzon dayanıklı surları ve Bizans desteği, Coğrafi yapısının artıları sebebiyle kuşatmalardan kurtulmuştur (Pural, 1995). 1461 senesinde Fatih Sultan Mehmet tarafından Osmanlı Devleti'ne bağlanmıştır. Bölge sancak olarak şekillenmiş, sancağın merkezi Trabzon olduğu için bu isimle bilinmiştir (İnan, 2003).

Şekil 2. Trabzon Vilayeti Haritası (<https://tr.m.wikipedia.org/>)

Trabzon, çeşitli devletlere ve topluluklara ev sahipliği yapmış bir şehirdir. Orta Çağ Trabzon tarihi, Moğol istilası, Ceneviz ve Venedik kolonileri, Komnenos hanedanlığı, Türk beyliklerinin akınları, Selçukluların bölgeyi kontrol etme isteği ve Osmanlıların hakimiyeti gibi önemli olayları kapsamaktadır (Tellioğlu, 2022). Birinci Dünya Savaşı esnasında, 18 Nisan 1916'da Trabzon Rus işgaline uğramıştır (Goloğlu, 2013). Ruslar, Trabzon'dan Ocak 1918'de çekilmiş, Türk kuvvetleri ise 12 Şubat 1918'de şehre girmiştir. Böylece, işgal resmen sona ermiştir (Üçüncü, 2022). Trabzon, Milli Mücadele'nin başlamasında, teşkilatlanmasında ve nihayete

ermesinde önemli katkılarda ve fedakârlıklarda bulunmuştur (Ural, 2008). Atatürk, 1924, 1930 ve 1937 tarihlerinde Trabzon'u üç kez ziyaret etmiştir (Birlik, 2016)

1.4.1.Trabzon'da Yer Alan Tarihsel Çevre ve Mekanlar

1.4.1.1. Yapı ve Konaklar

Memişağa Konağı

Sürmene ilçesindeki yapı, 1856 yılında Hacı Yakup oğlu Memiş Ağa tarafından yaptırılmıştır. İki katlı, kademe cepheli yapının büyük kısmı taş kullanılarak inşa edilmiştir. Yapının üst kat batı kısmında yer alan odanın orta kısmında bulunan parça rüzgar gülü görevi görmektedir (Kılıçarslan vd., 2000).

Şekil 3. Memişağa Konağı (www.visittrabzon.com)

Bedesten

Bedesten kelimesi, Osmanlıcaya Farsçadan geçmiştir ve kıymetli kumaşların satıldığı yer anlamına gelir (İnan, 2010). Ortahisar ilçesinde bulunan yapının yapılış tarihi bilinmemektedir; kargir yapı şeklinde inşa edilmiştir (Tuluk ve Üstün, 2007).

Şekil 4. Bedesten (www.visittrabzon.com).

Kanuni Evi

Yapı Osmanlı devleti boyunca Trabzon'da yönetim merkezi olan Ortahisarda

bulunur (Usta, 2019). Kanuni Sultan Süleyman'ın babası Yavuz Sultan Selim'in sancakbeyliği yaptığı dönemde doğup 15 yaşına kadar yaşadığı yer, tarihi ve kültürel önemi olan bir mekandır (Bostan, 2019). Günümüzde bu yer içinde balmumu heykeller bulunur (Url 3).

Şekil 5. Kanuni Evi (<https://karadeniz.gov.tr/>)

Trabzon Vilayet Binası

1933 yılında inşa edilen yapı, Ortahisar ilçesinde bulunmaktadır. 1987 yılında Hükümet Konağı olarak hizmet vermeye başlayan yapı, 1989-1991 yılları arasında restore edilmiştir. Ardından İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne devredilmiştir (Özen vd., 2010).

Şekil 6. Trabzon Vilayet Binası (<https://www.kulturportali.gov.tr/>)

Atatürk Köşkü

Yapı Soğuksu semtinde kuru içerisinde bulunur. 19. yüzyılın sonlarında Konstantin Kabayanidis tarafından inşa edilmiştir. Atatürk 1924, 1930 ve 1937 tarihlerinde Trabzon'u ziyaret etmiştir. 1937'de Trabzon'u son ziyaretinde 10-11 Haziran günlerinde köşkte kaldığı çeşitli heyetler ile toplantılar yaptığı, vasiyetnamesinin bir bölümünü yazdığı bilinmektedir. Ölümünden sonra müzeye dönüştürülmüştür (Birlik, 2016). Avrupa mimarisi özelliği gösteren köşk taş yapıdır (Kılıçarslan vd., 2000). Köşkte mozaik döşemeler, ampir alçı süslemeler, geniş ve

süslü ahşap döner merdivenler bulunmaktadır. Giriş katında salonlar, banyo ve mutfak, üst kısımlarda yatak odaları bodrum katında ise hizmet alanları ve hamam vardır (Birlik, 2016).

Şekil 7. Atatürk Köşkü (<https://www.kulturportali.gov.tr/>)

Cephanelik

Yapı Ortahisar ilçesinde bulunur. Trabzon aristokrasisinin toplantı yeri olarak imparatorice İrene tarafından yaptırılmıştır. Yıldız sarayı albümünde fotoğrafları bulunan yapının II. Abdülhamit tarafından, yaptırıldığıda rivayet edilmektedir. 1916-1918 yılları arasındaki Rus işgali sırasında mühimmat deposu olarak hizmet veren yapı, günümüzde otel ve restoran olarak kullanılmaktadır (Kılıçarslan vd., 2000).

Şekil 8. Cephanelik (<https://karadeniz.gov.tr/>)

Orta Mahalle

Orta Mahalle, Akçaabat ilçesinin üst kısmında bulunan, Osmanlı dönemine ait sivil mimari özellikler taşıyan ve 19. yüzyıl formunu yansıtan evlerden oluşmaktadır. Evler, arazinin eğimli yapısından dolayı paralel şekilde yerleştirilmiştir (Saka, 2020).

Şekil 9. Orta Mahalle (<https://www.akcaabat.bel.tr/>)

1.4.1.2. Hanlar

Alaca Han

18. Yüzyılda inşa edildiği tahmin edilen yapı Ortahisar ilçesinde bulunur. Diktörtgen şekilli üç katlı olan yapının avlusu bulunmaktadır (Karpuz, 1990).

Şekil 10. Alaca Han (muze.gov.tr)

Taşhan

1531-1533 yılları arasında İskender Paşa tarafından yaptırılan yapı, Ortahisar Çarşı Mahallesi'nde bulunmaktadır. Yapımının ardından kuzey bölümüne dükkânlar eklenmiştir (Karpuz, 1990)

Şekil 11. Taşhan (<https://www.kulturportali.gov.tr/>).

1.4.1.3. Dini Mekanlar

Ayasofya Cami

Ayasofya, "Kutsal Bilgelik" anlamına gelmektedir. Anadolu'da Hristiyanlık tarihi açısından önemli olan üç Ayasofya'dan biridir. 6. yüzyılda İmparator Justinianos tarafından inşa ettirilmiş olup, Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon'u fethi ile 1511 yılında camiye çevrilmiştir. Yapı Ortahisar ilçesinde bulunur. Yapıya mihrap ve minber eklenerek camiye dönüştürüldüğü kesindir. Aynı dönemde bazı pencerelerin kapatıldığı, bazılarının ise açıldığı anlaşılmaktadır (Tuluk ve Düzenli, 2010). Rus işgali sırasında askeri depo olarak kullanılan yapı, 1964 yılında müzeye dönüştürülmüştür (Kılıçarslan vd., 2000).

Şekil 12. Ayasofya Cami (<https://www.kulturportali.gov.tr/>) 2013 yılında tekrardan cami olarak kullanılmaya başlanmıştır (Ur17).

Trabzon Gülbahar Hatun Külliyesi

Yavuz Sultan Selim'in annesi Gülbahar Hatun adına 16. yüzyılın ilk yarısında inşa edilen yapı Ortahisar ilçesinde bulunur. Döneminde imaret, medrese, hamam ve mektep yapılarından oluşmaktaydı. Ancak günümüze yalnızca cami ve türbe ulaşmıştır. Giriş kapısı üzerinde yer alan kitabede, caminin 1985 yılında onarıldığı belirtilmiştir (Kılıçarslan vd., 2000).

Şekil13.Trabzon Gülbahar Hatun Külliyesi (<https://www.kulturportali.gov.tr/>)

Sümela Manastırı

Sümela Manastırı Trabzon'un Maçka ilçesinde Karadağ'ın yamacına inşa edilmiştir. Manastır Meryem Ana adına kurulmuştur. Yapı ismini siyah manası olan melas kelimesinden almıştır. Kuruluşuna dair farklı rivayetler bulunmakla birlikte Bizans İmaratoru I. Theodosius zamanında (375-395) kurulduğu ileri sürülmektedir (Kılıçarslan vd., 2000). Trabzon bölgesinin Osmanlı devletinin egemenliğine geçmesinin ardından manastır önemini koruştur. Kurtuluş savaşının ardından nüfus mübadelesinin ardından tamamen boşaltılmıştır. Bir süre atıl durumda kalan manastır, 1981 senesinde doğal sit alanı olarak belirlenmiştir (Zaman, 2010).

Şekil 14. Sümela Manastırı (www.visittrabzon.com)

Kızlar Manastırı

Alexios döneminde kurulan Kızlar Manastırı, Ortahisar ilçesinde bulunur. 19. yüzyılda tamir edilerek günümüzdeki şeklini aldı. Manastır, güneyde kutsal su yer alan kaya kilisesi ve girişte şapel ile birkaç hücreden oluşur. Kaya kilisesinde, 3. Alexios'un annesi Eirene'nin ve eşi Theodora portreleriyle birlikte kitabeler bulunmaktadır (Karakurum, 2020).

Şekil 15. Kızlar Manastırı (<https://www.kulturportali.gov.tr/>)

Vazelon Manastırı

Vazelon manastırı, Hz. Yahya Peygambere hürmeten önceleri şapel olarak Maçka ilçesinde inşa edilmiştir. Ardından manastır halini almıştır. Kilisenin kuzeyindeki yer alan duvarlarda Cennet, Mahşer Günü ve Cehennem'i resmeden freskler bulunmaktadır (Durmuş, 2012).

Şekil 16. Vazelon Manastırı (<https://gezilmesigerekenyerler.com/>)

İskender Paşa Cami

Trabzon'da valilik yapmış olan İskender Paşa tarafından Ortahisar ilçesinde 1559 yılında yaptırılmıştır. Beraberinde bulunan mezarlık ve medrese yol çalışmaları esnasında yıkılmıştır. Taş işçiliğine sahip yapı erken osmanlı cami plan şeklini yansıtır (Kılıçarslan vd., 2000).

Şekil 17. İskender Paşa Cami (www.visittrabzon.com)

Çarşı Cami

Cami adını adını bulunduğu Çarşı Mahallesi'nden alır. Ampir-Barok tarzı olan cami 1839 yılında Trabzon valisi Hazineदार Zade Osman Paşa tarafından yaptırılmıştır (Kılıçarslan vd., 2000).

Şekil 18. Çarşı Cami (<https://www.kulturportali.gov.tr/>)

Ahi Evren Cami

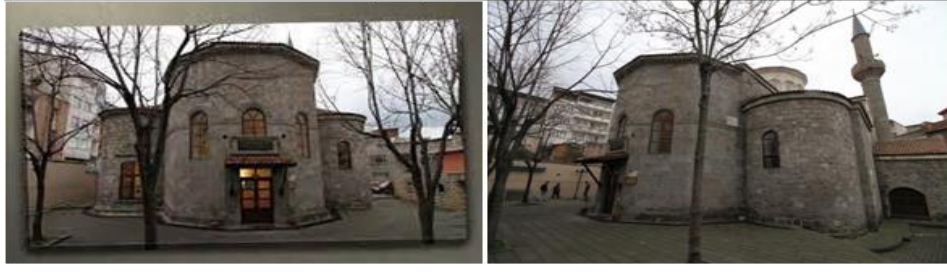
Boztepe'de bulunan yapının yapılış tarihi net şekilde ifade edilmemiştir. Cami adını Ahi Evren'den almıştır. Türbesi hemen caminin bitişiğinde yer almaktadır (Kılıçarslan vd., 2000).

Şekil 19. Ahi Evren Cami (www.visittrabzon.com)

Yeni Cuma Cami

Yapı, Yeni Cuma Mahallesi'nde bulunmaktadır. Kilise olarak inşa edilen yapının, camiye dönüştürüldükten sonra minber ve mihrap eklenerek küçültüldüğü bilinmektedir (Tuluk ve Düzenli, 2010).

Şekil 20. Yeni Cuma Cami (www.visittrabzon.com)

Molla Siyah Cami

Trabzon'un Pazarkapı Mahallesi'nde bulunan yapı, Trabzon'un fethinin ardından camiye dönüştürülerek kullanılmaya başlanmıştır. Yapının kuzey de bulunan girişi sonradan eklenmiştir (Özen vd., 2010).

Şekil 21. Molla Siyah Cami (www.visittrabzon.com)

Santa Maria Kilisesi

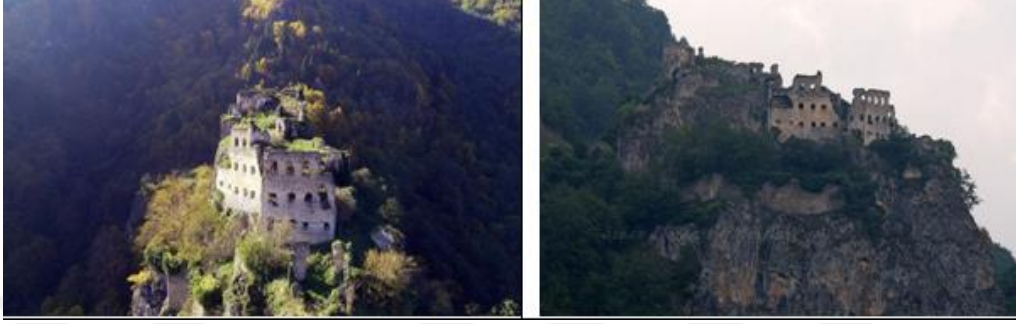
Yapı, 1852-1874 yılları arasında barok tarzında inşa edilen yapı Ortahisar ilçesinde bulunur. Yapı, dikdörtgen planlıdır. Günümüzde Trabzon'da ibadete açık olan tek kilise olarak işlevini sürdürmektedir (Özen vd., 2010).

Şekil 22. Santa Maria Kilisesi (<http://www.trabzon.gov.tr/>)

Kuştul Manastırı

Trabzon'un Maçka sınırları içinde yer alan yapı, 752 yılında inşa edilmiş; ancak 1203'te yağmalanıp terk edilmiştir. 1393'te tekrar kullanılmaya başlanan yapı, 15. yuzyılın ilk döneminde şatafatlı bir dönem geçirmiştir. 1904 yılında çıkan yangında büyük hasar görerek tahrip olmuştur (Kılıçarslan vd., 2000)

şekil 23. Kuştul Manastırı (www.visittrabzon.com)

Ortahisar Fatih Cami

Ortahisar ilçesinde Kilise olarak inşa edilen yapı, Fatih Sultan Mehmet'in Trabzon'u fethinin ardından camiye dnştrlmştir (Açıcı ve Köse, 2017). Yapı fethin sembolü olarak kabul edilir (Kara, 2013).

şekil 24. Ortahisar Fatih Cami (<https://www.kulturportali.gov.tr/>)

Erdoğdu Bey Cami

Erdoğdu Bey Camii, 1577'de Trabzonda valilik yapan Erdoğdu Bey tarafından Erdoğdu Mahallesi'nde inşa edilmiştir. Birçok onarım geçiren cami, bu süreçte geniş olde orijinal özelliklerini kaybetmiştir (Karpuz, 1990).

Şekil 25. Erdoğan Bey Cami (<http://www.trabzon.gov.tr/>)

Hüsnü Göktaş Paşa Cami

Ortahisar ilçesinde bulunan yapının inşa tarihi kesin olarak belli olmamakla birlikte Bizans dönemi eseridir. Trabzon'un fethinden sonra, 1953'te Vali Hüsnü Göktaş tarafından onarılıp camiye dönüştürülmesine kadar kilise olarak kullanılmaya devam etmiş, ardından onarılıp camiye dönüştürülmüştür (Özen vd., 2010).

Şekil 26. Hüsnü Göktaş Paşa Cami (<https://www.trabzon.bel.tr/>)

Kaymaklı Manastırı

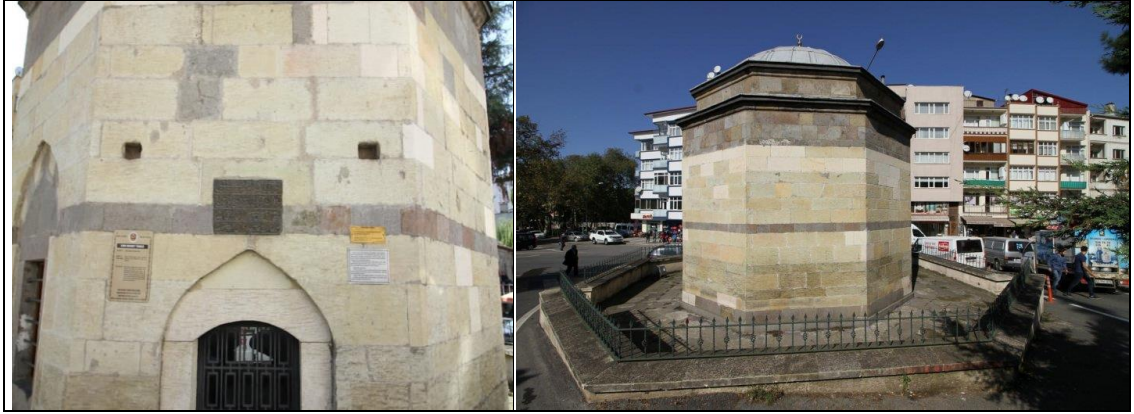
Trabzon Boztepe'de yer alan ve Hz. İsa'ya ithaf edilen yapı, 1914-1918 yılları arasında geçirdiği yangın sonucu büyük ölçüde hasar görmüş ve bu tahribatın ardından terk edilmiştir (Kılıçarslan vd., 2000).

Şekil 27. Kaymaklı Manastırı (<https://tarihiyapi.net/kaymakli-manastiritarihi/>)

Emir Mehmet Türbesi

Ortahisar ilçesinde bulunan yapının inşa tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte, Osmanlı döneminde inşa ettirildiği anlaşılmaktadır. Türbenin, bir zamanlar Trabzon valisi olan Emir Mehmet için yapıldığı ve içindeki iki sandukadan birinin ona ait olduğu belirtilmiştir (Zorlu, 2011).

Şekil 28. Emir Mehmet Türbesi (<https://karadeniz.gov.tr/>)

1.4.1.4. Sur ve Kaleler

Trabzon Kalesi

Trabzon Kalesi, MÖ 2000'li yıllarda inşa edildiği tahmin edilir. Bizans döneminde yenilenmiştir. Kale, Yukarı Hisar, Aşağı Hisar ve Orta Hisar olmak üzere üç farklı kısımdan oluşur. Tarih boyunca, bölgedeki önemli bir savunma ve stratejik merkez olarak hizmet kullanılmıştır (Kurugöl ve Tekin, 2010). Surların güneydoğu kısmında olan Zağnos kapısında diğer kapılardan farklı olarak kartal rölyefi vardır. Zağnos kapısının devamında Zindan kapısıyla bağlantılı olması, buradan da

Debbağhane kapısına yönelen imparatorluk yolu bulunması sebebiyle bu yol üzerinde törenler, kutlamalar, ordunun kutsanması şeklinde etkinlikler yapıldığı düşünülmektedir (Eravşar, 2022). Osmanlı egemenliğine girdikten sonra Fatih Sultan Mehmet kaleyi onarmış ve eklemeler yapmıştır. Görüldüğü şekilde kale belirli bir zamanın yapısı olmayıp süreç içerisinde bölgeye hakim olan uygarlıkların izlerini taşımaktadır (Kurugöl ve Tekin, 2010).

Şekil 29. Trabzon Kalesi (www.visittrabzon.com)

Akçakale Kalesi

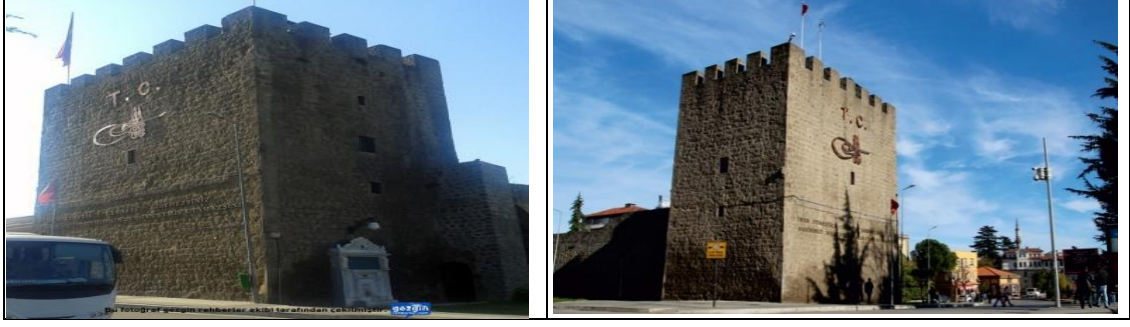
Trabzon'un Akçabat ilçesinde bulunan yapının inşa tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Bizans ve Osmanlı dönemlerinde kullanılan kale, 2006 yılında kamulaştırılmıştır (Karpuz, 2022).

Şekil 30. Akçakale Kalesi (<https://www.akcaabat.bel.tr/>)

Zağnos Burcu

Trabzon, Ortahisar ilçesinde bulunan yapı kesme taş kullanılarak dörtgen planlı burç şeklinde inşa edilmiştir. Yapı bir süre zindan olarak kullanıldıktan sonra günümüzde Trabzon Belediyesi tarafından Kütüphane olarak hizmet vermektedir (Koç, 2016).

Şekil 31. Zağnos Burcu (<https://www.kulturportali.gov.tr/>)

1.4.1.5. Müzeler

Trabzon Müzesi

Ortahisar ilçesinde bulunan Trabzon Müzesi (Kostaki Konağı), 1900'lü yıllarda Zeytinlik Caddesi'nde Kostaki Teophylaktos tarafından konut olarak inşa edilmiştir. Ardından konağı, Nemlioğlu Ailesi satın almıştır. Milli Mücadele döneminde karargâh olarak hizmet veren yapı, 1924 yılında Atatürk'ün Trabzon'a yaptığı ilk ziyarette Atatürk ve beraberindekilere ev sahipliği yapmıştır (Horuluoğlu, 1983). Müfettişlik binası, Trabzon vilayet binası ve kız meslek lisesi olarak kullanıldıktan sonra, 1987 yılında müze olarak düzenlenmek üzere Kültür Bakanlığı'na devredilmiştir (Yanikoğlu, 2015). Kostaki Konağı'na ait fotoğraflardan anlaşıldığı üzere, bölgenin en dikkat çeken yapılarından biri olan bu konak, günümüzde çevresindeki binalar arasında sıkışmış bir vaziyettedir (Ensaroğlu, 2024).

Şekil 32. Trabzon Müzesi (<http://www.trabzon.gov.tr/>)

Cevdet Sunay Müze Evi

Genelkurmay Başkanlığı, Cumhurbaşkanlığı ve kontenjan senatörlüğü görevlerinde bulunan Cevdet Sunay'ın doğduğu ev, Çaykara ilçesinde yer almaktadır (Koç, 2016).

Şekil 33. Cevdet Sunay Müze Evi (<https://karadeniz.gov.tr/>)

Trabzonspor Müzesi

Ortahisar ilçesinde bulunan Trabzonspor Müzesi'nde, kentin spor tarihi ile ilgili bilgileri ve Trabzonspor'un başarılarını görmek mümkündür (Kurak Açıcı ve Konakoğlu, 2018).

Şekil 34. Trabzonspor Müzesi (<https://trabzon.ktb.gov.tr/>)

Uzungöl Dursun Ali İnan Müzesi

Çaykara'daki Uzungöl'de bulunan bu müze, 4000 metrekarelik bir alanda kurulmuştur. Dursun Ali İnan'ın 30 yıllık hayali olan bu proje, topladığı objeleri sergilemek için gerçekleştirilmiştir (Url 3).

Şekil 35. Uzungöl Dursun Ali İnan Müzesi (www.visittrabzon.com)

Trabzon Şehir Müzesi

Trabzon'un tarihini, mimarisini, müziğini, gelenek ve göreneklerini öğrenme imkânı sunduğu Trabzon Kent Müzesi, kentin kimliğini kapsamlı bir şekilde sergilemektedir. Yapı Ortahisar ilçesinde bulunur (Kurak Açıcı ve Konakoğlu, 2018).

Şekil 36. Trabzon Şehir Müzesi (<https://www.trabzon.bel.tr/>)

1.4.1.6. Köprüler

Zağnos Köprüsü

Yapının iki kemeri bulunmaktadır. 15. yüzyılda Zağnos Mehmet Paşa tarafından onarılan köprüde, Roma ve Bizans işçiliği görülmektedir. Yapı Ortahisar ilçesinde bulunur (Karpuz, 1990).

Şekil 37. Zağnos Köprüsü (www.visittrabzon.com)

Hapsiyaş Köprüsü

Hapsiyaş Köprüsü (Kiremitli Köprü), Trabzon ili Of ilçesinde yer almaktadır. Yapının inşa tarihi ile ilgili kesin bilgi bulunmamaktadır. Kiremitli Köprü'nün geleneksel mimarlık ürünü olduğu anlaşılmaktadır (Özgüner, 1970).

Şekil 38. Hapsiyaş Köprüsü (<https://karadeniz.gov.tr/>)

Değirmendere Köprüsü

Değirmendere Köprüsü, Trabzon'un Ortahisar ilçesinden geçen Değirmendere üzerinde yer almaktadır. Köprü, 1891 yılında Nemlizade Ailesi tarafından yaptırılmıştır (Karpuz, 1990).

Şekil 39. Değirmendere Köprüsü (<http://www.trabzon.gov.tr/>)

1.4.1.7. Hamamlar

Sekiz Direkli Hamam

Yapı, Ortahisar ilçesi Pazar Kapı Mahallesi'nde bulunur. Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1974 yılında kültür varlığı olarak tescil edilerek koruma altına alınmıştır (Uçar, 2019).

Şekil 40. Sekiz Direkli Hamam (<https://karadeniz.gov.tr/>)

Fatih Hamamı

Ortahisar ilçesinde bulunan yapının inşa tarihi tam olarak bilinmemektedir (Karpuz, 1990). Fatih Sultan Mehmet, Trabzon'u fethettiğinde bu hamamı kullanmıştır (Özen vd., 2010).

Şekil 41. Fatih Hamamı (www.visittrabzon.com)

Paşa Hamamı

Ortahisar ilçesinde bulunan yapının 1521-1533 yılları arasında yaptırıldığı düşünülmektedir. Erkekler için kuzeybatı, kadınlar için güneydoğu cephelerinden giriş bulunmaktadır (Karpuz, 1990).

Şekil 42. Paşa Hamamı (<https://www.trabzon.bel.tr/>)

1.4.1.8. Çeşme, Sebil ve Şadırvanlar

Abdullah Paşa Çeşmesi

Ampir tarzda yapılan yapının aynalık bölümünde on sekiz beyit ve dokuz satırdan oluşan bir Farsça kitabe bulunmaktadır (Karpuz, 1990). Trabzon Taksim Caddesi üzerinde yapılan çeşme, Gülbahar Hatun Mahallesi'nde bulunan Zağnos Sur burcunun doğu duvarına nakil edilmiştir. Yapı dikdörtgen tabanlı ve mermerden yapılmıştır (Aktürk, 2021).

Şekil 43. Abdullah Paşa Çeşmesi (www.visitrabzon.com)

Abdülhamit Liman Çeşmesi

Ortahisar ilçesinde bulunan yapı 1893 senesinde Sultan Abdülhamit döneminde inşa edilmiştir. Yığma yapım sistemiyle kesme taş kullanılarak yapılmıştır (Özen vd., 2010).

Şekil 44. Abdülhamit Liman Çeşmesi (<https://karadeniz.gov.tr/>)

1.4.1.9. Su Kemerleri

Zağnos Su Kemer

Ortahisar ilçesinde bulunan yapı 13. yüzyılda inşa edildiği edilmiştir. Yapı, doğu batı doğrultusunda uzanmaktadır. Zağnos vadisinde yer alır (Url 4).

Şekil 45. Zağnos Su Kemer (www.visittrabzon.com)

1.4.1.10. Mezarlıklar

Asri (Sülüklü) Mezarlığı

1931 yılında Vakıflar İdaresi'nden satın alınan Sülüklü mevkiindeki tarla, 1934 yılında "asri bir mezarlık" olarak Sülüklü Mezarlığı adıyla talimatnameye kaydedilmiştir (Url 5).

Şekil 46. Asri (Sülüklü) Mezarlığı (<http://www.trabzon.gov.tr/>)

1.5. Literatür Taraması Sonucu Konu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Griffin ve Symington (1997), “Moving from Task-Oriented to Learning-Oriented Strategies on School Excursions to Museums” isimli çalışmalarında, öğretmenlere öğrenme odaklı gezi planlamada rehberlik edecek ve müzelere yapılan okul gezilerinde öğrenmeye katkıda bulunacak bir çerçeve plan hazırlamışlardır.

Ballantyne ve Packer (2002), “Nature-Based Excursions: School Students Perceptions of Learning in Natural Environments” isimli çalışmalarında, okul öğrencilerinin doğal alanlarda eğitim deneyimlerinin katılımcılardaki beklentilerini ve bu tür programlara katılımın sonucunda ortaya çıkan tutum ve davranış değişikliklerini incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmada nicel yöntem kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, doğal ortamlarda öğrenmenin öğrenciler için çekici olduğu ve çevreye karşı tutumları, çevreye bakma istekleri, doğal alanlardaki davranışları ve ev çevresi uygulamaları üzerinde önemli bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Alkış (2002), “İlköğretimde Tarihi Çevre Eğitimi” isimli çalışmasında, sosyal bilgiler dersi, vatandaşlık dersi ve seçmeli turizm dersi öğretim programlarını inceleyerek bu ders programlarında tarihi çevre eğitiminin yerini araştırmıştır. Çalışmada, tarihi çevre bilgisi ölçeği ve tarihi çevreye yönelik görüş ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca, SPSS analizi yapılmış ve bulgular, Sosyal Bilgiler, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ile seçmeli Turizm derslerinin tarihi çevre eğitimi konusunda yetersiz olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Özteke (2004), “Ortaöğretimde Sanat Eğitimi ile Tarihi Çevre Bilincinin Geliştirilmesi” adlı çalışmasında, sanat eğitiminin ortaöğretim programlarında tarihi

çevre bilincini geliştirmek amacıyla nasıl entegre edilmesi gerektiğini, kullanılacak yöntem ve teknikleri ile öğretmen uygulamalarını belirlemeyi amaçlamıştır. Bulgulara göre, çeşitli öğretim yöntemleriyle ortaöğretimde sanat eğitiminde öğrencilerin tarihi çevre bilincinin geliştirilebileceğı sonucuna ulaşılmıştır.

Alkış ve Oğuzoğlu (2005), “İlköğretim Öğrencilerinin Tarihi Çevre Bilgisinin Değerlendirilmesi” adlı çalışmalarında, coğrafya ve tarihin kesiştiğı noktada yer alan tarihi çevre eğitiminin ve tarihi çevre bilgisi düzeyinin değerlendirilmesini amaçlamıştır. Çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, tarihi çevre bilgisinin kısıtlı olduğı sonucuna ulaşılmıştır.

Kisiel (2005), “Understanding Elementary Teacher Motivations for Science Fieldtrips” adlı çalışmasında, müze ve benzeri yerlere yapılan ziyaretlerin genel öğrenme tecrübesi sunduğı, yaşam boyu öğrenmeyi desteklediğı, ilgi ve motivasyonu artırdığı ve yeni deneyimlerle tanışma fırsatı sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Çulha (2006), “Tarihsel Mekânlarda Keşfederek Öğrenme Yoluyla Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Öğrenci Görüşleri” adlı çalışmasında, tarihsel mekânlarda keşfedilerek öğrenme yöntemiyle yapılan sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin deneyimlerini, duygularını ve bilgiyi nasıl işlediklerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmada, video ve ses kayıtları, yapılandırılmış mülakat, odak grup mülakatı, yapılandırılmış ve yapılandırılmamış gözlem, araştırmanın yansıtıcı günlüğü, öğrenci ürünleri ve okul dokümanları kullanılmıştır. Bulgular, öğrencilerin akademik başarı düzeylerinden bağımsız olarak tarihsel mekân ve müze etkinliklerine istekle katıldıklarını, erkek ve kız öğrencilerin farklı çalışmalardan hoşlandıklarını ve tarihsel mekânlarda kanıtlara dayalı çalışmalar yaparak sosyal tarih ile tanıştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Akyüz (2009), “Sanayi Müzelerinin Tarih Öğretiminde Kullanım Durumu: Rahmi Koç Müzesi Örneğı” isimli çalışmasında, sosyal bilgiler dersindeki Bilimsel-Teknolojik Gelişim ve Sanayi Devrimi ile ilgili öğrenme alanı kazanımlarının, sanayi konulu eserleri bulunan Rahmi M. Koç Müzesi'nden faydalanarak daha başarılı bir şekilde öğretilebileceğini ortaya koymayı hedeflemiştir. Çalışmada, içerik analiz yöntemi ve betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, Rahmi M. Koç Müzesi toplamasında seçilen dört nesnenin araştırıldığı örnek

Çalışmaların, istenilen kazanımların kazandırılmasına ve öğrencilerde imgesel becerilerin ve tarihsel düşünme gelişmesine fayda sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gökkaya Nişancı (2010), “Tarihsel Çevrenin Tarih Eğitime Etkisi: Adalar Örnekleme” isimli çalışmasında örnek olay yöntemini kullanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, tarih öğretimi yönünden literatüre yararları olabilecek mühim bir konu hakkında literatürde az sayıda çalışma olması ciddi bir sorun olarak belirtilmiştir. Ayrıca, tarih dersleriyle ilgili öğretmen ve öğrencilerin şikayetleri, tarih bilinci oluşturmadaki yetersizlikler ve tarihi mirasın korunmasına ilişkin sorunların giderilmesinde yerel tarih öğretimine karşı alakasız kalınmasının kabul edilemez bir durum olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Akın (2012), “Okul İçi ve Okul Dışı Öğrenmelerin Öğrenci Başarısına Etkisi” isimli çalışmasında, öğrencilerin okul içi ve okul dışı öğrenmelerinin, öğrencilerin başarıları üzerinde değişiklik oluşturup oluşturmadığını ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, okul dışı öğrenmelerin öğrenci başarısını anlamlı derecede artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Keskin ve Kaplan (2012), “Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamı Olarak Oyuncak Müzeleri” isimli çalışmalarında, sosyal bilgiler ve tarih eğitimi açısından oyuncak müzelerinin öğrencilere bakış açısı ve beceriler kazandırmayı araştırmayı hedeflemiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, oyuncak müzelerinin kullanılmasının, öğrencilerin tarih eğitimi ve sosyal bilgiler içinde yer alan birtakım kazanımları elde etmelerine; üst düzey beceriler ile barış ve emeğe saygı gibi değerleri ortaya koymalarına; değişim ve süreklilik kapsamında bilim ve teknolojiye yönelik bilgileri fark etmelerine katkı sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, öğrencilerin oyuncak müzelerini kendilerine faydalı olan ortamlar şeklinde nitelendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Alkış ve Oğuzoğlu (2005), “Ülkemiz Koşullarında Tarihi Çevre Eğitiminin Önemi ve Gerekliliğini Artıran Etkenler” isimli çalışmalarında, ülkemiz şartlarında tarihi çevre eğitiminin gerekliliğini ve önemini ortaya koymayı hedeflemiştir. Elde edilen bulgulara göre, ülkemizde pek çok bireyin yalnızca ilköğretim öğrenimi gördüğü ve ilköğretimin ardından öğrenimini yarıda bıraktığı göz önüne alındığında,

tarihi çevre bilinci oluşmasında ilköğretimin önemli bir sorumluluk aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Günümüzde kullanılan öğretim programları araştırıldığında, ilköğretimde tarihi çevre eğitimiyle doğrudan veya dolaylı olarak ilişkilendirilebilecek konuların, başta Sosyal Bilgiler dersi olmak üzere, Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi ve seçmeli Turizm derslerinin yer aldığı; ancak bu dersler içinde aktarılan bilgilerin öğrencilerde tarihi çevre bilinci oluşturmada yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Öner (2015), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ‘Okul Dışı Tarih Öğretimi’ne İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi” isimli çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı tarih öğretimi hakkındaki fikirlerini ortaya koymayı hedeflemiştir. Çalışmada betimsel analiz yöntemi tercih edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, kadın sosyal bilgiler öğretmenlerinin, erkek sosyal bilgiler öğretmenlerine göre okul dışı ortamlardan daha fazla yararlandığı ve öğretmenlerin bulundukları şehirlerde tarih öğretiminin yapılabileceği yerler hakkında bilinçlerinin kısıtlı olduğu ve okul dışında tarih öğretiminin kapsamı ile ilgili yetersiz bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Malkoç ve Kaya (2015), “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Kullanımı” adlı çalışmalarında, sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan sınıf dışı okul ortamlarını belirlemeyi hedeflemişlerdir. Çalışmada tarama yöntemi kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, öğretmenlerin eğitim ve öğretim amacıyla en fazla kullandıkları sınıf dışı okul ortamlarının okul bahçesi, koridor, kütüphane, sosyal bilgiler sınıfı, spor salonu, çok amaçlı salon ve laboratuvar olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sözer (2015), “Sınıf İçi Öğrenmeleri Destekleyen Okul Dışı Aktif Öğrenmeler: Bir Meta-Sentez Çalışması” adlı çalışmada, Türkiye’de bulunan ilköğretim okullarında derslik içindeki öğrenmelere destek olan okul dışı aktif öğrenmelerin mevcut koşullarını, alanda yapılmış olan çalışmaların bulguları esas alınarak meta-sentez yöntemi ile değerlendirmeyi hedeflemiştir. Çalışmada meta-sentez yöntemi tercih edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, sınıf içi öğrenmeye destek olan okul dışı öğrenmelerin sınırlılıklarına rağmen, öğrencilerin bilişsel, sosyal ve duyuşsal gelişimleri üzerinde faydalı olduğu ve Milli Eğitim Şuralarında

çoğunlukla üzerinde durulan okul ile yaşamı ilişkilendirme kapsamında önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yorulmaz (2016), “Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Okul Dışı Çevrelerin Kullanımı: Çorum Yatılı Arkeoloji Müzesinde Bir Gün” isimli çalışmasında, ortaokul öğrencilerinin yatılı müze çevresinde yapılan öğrenme aşamalarının öğrenciler için ne anlama geldiğini ortaya koymayı hedeflemiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, okul dışı etkinliklerden kabul edilen müzelerin, bilhassa sosyal bilgiler dersi için önemli katkılarda bulunduğu ve yatılı müze ziyaretlerinin kişilerde geçmiş dönemi öğrenme ile ilgili ilgi uyandırarak sosyal bilgiler dersini kavrama konusunda harekete geçirici olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kırıkçı ve Yılmaz (2017), “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tarihi Çevre Eğitime Yönelik Görüşleri” adlı çalışmalarında, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihi çevre eğitime dair görüşlerini belirlemeyi hedeflemişlerdir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, öğretmen adaylarının tarihi çevreye karşı duyarlılıklarının yüksek seviyede olduğu, fakat öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersi programında ve üniversite öğrenimi gördükleri dönemde aldıkları tarihi çevre eğitiminin yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Seyhan (2017), “Grup Araştırması Yönteminin Öğrencilerin Tarihi Çevre Bilgisi ve Kültürel Mirası Koruma Bilinci Üzerinde Etkisi” isimli çalışmasında, grup araştırması yönteminin öğrencilerin tarihi çevre bilgileri ve kültürel mirası koruma farkındalığı üzerindeki etkisini tespit etmeyi hedeflemiştir. Çalışmada deneysel yöntem kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, grup araştırması tekniği kullanılarak yapılan çalışma sonucunda öğrencilerde tarih bilincinin artış gösterdiği ve tarihe karşı olumsuz tutumlarda farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Üztemur, Dinç ve Acun (2018), “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze ve Tarihi Mekân Kullanımının 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Algılarına Etkisi: Bir Eylem Araştırması” isimli çalışmalarında, 7. sınıf sosyal bilgiler öğretimi kapsamında tarihi mekânların ve müzelerin verimli bir şekilde kullanılarak öğretim etkinliklerinin tasarlanması ve uygulanmasını amaçlamışlardır. Bu çalışmaların öğrencilerin sosyal bilgiler duyarlılıklarını nasıl etkilediğini ortaya koymayı

hedeflemişlerdir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Ulaşılan bulgulara göre, öğrencilerin sosyal bilgiler duyarlılıklarının çalışmanın hedefi doğrultusunda şekillendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Mutlu ve Şimşek (2019), “Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamları Üzerine Bir Meta Analiz Çalışması” adlı çalışmalarında, sosyal bilgiler eğitiminde okul dışı öğrenme ortamlarıyla ilgili yapılan araştırmaları tematik bir bakış açısıyla değerlendirerek Türkiye’deki mevcut kuramsal alt yapının ortaya konmasını hedeflemişlerdir. Çalışmada meta analiz yöntemi tercih edilmiştir. Ulaşılan bulgulara göre, Türkiye’deki akademik literatürde “okul dışı öğrenmenin önemi, okul dışı öğrenme çevreleriyle alakalı öğretmen ve öğrenci görüşleri, okul dışı öğrenme ortamlarından faydalanılması, okul dışı öğrenme ortamlarının öğrenci başarısına etkisi” gibi konuların sıklıkla araştırıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Özgül (2019), “Tarihi Çevrede Kentsel Mekan Algısının İlkokul Çağı Çocukları Üzerinden Değerlendirilmesi: İlgili Örneği” isimli çalışmada, Kentsel Koruma ve Yenileme Biliminin, kültürel mirasın gelecek nesillere iletilmesini garanti etmeyi amaçlayarak dönüşümü planlayıp kontrol altında tutmayı hedeflediği belirtilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, sosyo-kültürel yapı ile ilkököl dersleri arasında tarihi çevreyi koruma bilinci açısından yüksek düzeyde bir ilişki olduğu ortaya konmuş, bu nesille tarihi çevrenin değeri ve koruma farkındalığı eğitiminin verilmesinin gerekliliği sonucuna varılmıştır.

Öztürk (2019), “Okul Dışı Öğrenmeye İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri” adlı çalışmada, sosyal bilgiler dersi ile okul dışı öğrenme arasındaki ilişkiye dair sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini incelemeyi hedeflemiştir. Çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, sosyal bilgilerde okul dışı öğrenmenin, kişinin içerisinde yer aldığı toplumun kültürünü kabul etme ve topluma uyum sağlama konusunda önemli olduğu; sosyal bilgilerde okul dışı öğrenmenin kullanılması durumunda öğretime birden fazla açıdan faydalı olabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Çapar (2020), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Kullanımına Yaklaşımı ve Çanakkale İlindeki Tarihsel Çevre İçin Öğretim Programı Temelli Bir Uygulama Kılavuzu” adlı çalışmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersi kapsamında tarihsel çevrenin kullanılmasına dair tutumlarını,

görüşlerini ve imkânlarını ayrıntılı olarak belirlemeyi ve bu doğrultuda program geliştirme süreçlerine katkı sağlamayı hedeflemiştir. Çalışmada nitel yöntem tercih edilmiştir. Ulaşılan bulgulara göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre konusunda belirli bir bilgi düzeyinde bulunmalarına rağmen, bu düzeyin etkin bir şekilde tarihsel çevreden yararlanmak için yetersiz olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreden öğretim amacıyla yararlanmaya hevesli oldukları, ancak bu konuda birçok olumsuz görüşe sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Kartal ve Şeyihoğlu (2020), “Öğrenci Bakış Açısıyla Sosyal Bilgilerde Okul Dışı Öğrenme Ortamları Bağlamında Müzeler” adlı çalışmalarında, ortaokul öğrencilerinin bakış açısından okul dışı öğrenme ortamı olan müzelere dair duyarlılıklarını tespit etmeyi amaçlamaktadırlar. Çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, öğrenciler müzeleri genellikle tarihi eserlerle ve tarih ile ilişkilendirerek tanımlamaktadırlar. Ayrıca, öğrenciler kendi şehirlerindeki tarihsel, dini ve futbol kulübüne ait müzeler hakkında bilgi sahibi olsalar da, yaşadıkları yer dışındaki veya farklı şehirlerde bulunan müzeler hakkında sınırlı bilgiye sahip oldukları ve bu müzeleri ziyaret etmedikleri sonucuna ulaşılmıştır..

Ceylan (2021), “Okul Dışı Eğitim Bağlamında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı eğitim ile ilgili görüşlerini belirlemeyi ve programda bulunan ders kitaplarının bu alana uygunluğunu değerlendirmeyi hedeflemiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Ulaşılan bulgulara göre, öğretmenlerin bir kısmı ders kitaplarının okul dışı eğitim açısından yeterli olduğunu düşünürken, diğer bir kısım öğretmen ise yeterli olmadığını düşünmüştür.

Çapar ve Şenşekerci (2021), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Tarih Öğretiminde Kullanımına Yönelik Yaklaşımları” adlı çalışmasında, sosyal bilgiler dersi veren öğretmenlerin sosyal bilgiler derslerinde tarihsel çevrenin kullanılmasına dair tutumlarını, görüşlerini ve olanaklarını ayrıntılı olarak belirlemeyi ve öğretmenlerin tavsiyelerine dayalı olarak bilimsel literatürü içerisine alan uygulanabilir kılavuzlar geliştirmeyi hedeflemiştir. Çalışmada nitel yöntem kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, sosyal bilgiler dersine giren öğretmenler

tarihsel çevre konusunda farkındalık ve bilgi seviyesine sahip olsalar da, bu düzeyin etkin bir şekilde tarihsel çevreden yararlanmak için yetersiz olduğu ve tarih öğretimi yapılırken tarihsel çevreden yararlanma konusunda olumlu tutumlar göstermelerine rağmen, bunu sık sık uygulamadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Torun (2021), “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Öğretmen Adaylarının Okul Dışı Öğrenmeye Yönelik Görüşleri” adlı çalışmasında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve üniversitede sosyal bilgiler öğretmenliği okuyan öğretmen adaylarının okul dışı öğrenmeye dair farkındalık seviyelerini, bilişsel yapılarını ve uygulama yapma şekillerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Ulaşılan bulgulara göre, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının okul dışı öğrenmenin önemini, ders içeriğine ve öğrenci gelişimine sağladığı katkıları fark ettikleri, ayrıca sosyal bilgiler dersinde kullanılabilecek okul dışı öğrenme ortamlarına örnekler verebildikleri ve programda okul dışı öğrenme etkinliklerinin önerildiğini bildikleri belirlenmiştir. Ayrıca, öğretmen adaylarının meslek hayatlarına başladıklarında, uygun koşullar sağlandığında okul dışı öğrenme etkinliklerine yer vereceklerini ifade ettikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Yaşar Çetin (2021), “Okul Yöneticilerinin, Öğretmenlerin, Öğrencilerin ve Velilerin Okul Dışı Öğrenmeye İlişkin Görüşleri” adlı çalışmasında, öğrencilerin, öğretmenlerin, okul idaresinin ve velilerin okul dışı öğrenme ile ilgili fikirlerini bütün olarak belirlemeyi hedeflemektedir. Çalışma, nitel yöntem kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, öğrencilerin, öğretmenlerin, okul idaresinin ve velilerin; okul dışı öğrenme alanları, yararları, zorlukları, alan seçim ölçütleri, faaliyet seçimi ve süreci, alan tecrübeleri ve öğrenme sürecindeki sorumluluklar konularında bazı benzer fikirlere sahip oldukları, ancak bu ortak gruplar arasında daha fazla farklılıkların tespit edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Utku (2023), “Sosyal Bilgiler Kültür ve Miras Öğrenme Alanında Okul Dışı Öğrenmenin Çeşitli Değişkenlere Etkisi” adlı çalışmasında, kültürel miras eğitimi verilirken okul dışından yararlanmanın somut ve soyut kültürel mirasa, öğrenci başarısına dair duruşa ve kavramları idrak etme etkisini incelemeyi ve öğrencilerin okul dışı öğrenmeye yönelik fikirlerini belirlemeyi hedeflemiştir. Çalışmada nicel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, okul dışı öğrenmenin

öğrencilerin akademik başarısını, somut ve soyut kültürel mirasa yönelik tutumlarını ve kavram algılarını anlamlı bir şekilde artırdığı ve öğrencilerin okul dışı öğrenmeye olumlu baktığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kudal (2023), “Ortaokul Öğrencilerinin Tarihi Çevre Bilgilerinin Değerlendirilmesi (Niğde Örneği)” adlı çalışmada, ortaokul öğrencilerinin tarihi çevre bilgilerinin değerlendirilmesini hedeflemiştir. Çalışmada bu amaçla betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Ulaşılan bulgulara göre, kadın öğrencilerin tarihi çevre bilgileri, erkek öğrencilerden; 5. sınıf öğrencilerinin tarihi çevre bilgileri ise 6. sınıf düzeyindeki öğrencilerden anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Yılmaz (2023), “2023 Eğitim Vizyonunda Okul Dışı Öğrenme Hazırlıkları ve Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Açısından Uygulanabilirliğinin Değerlendirmesi” adlı çalışmada, 2023 Eğitim Vizyonunda büyük önem verilen okul dışı öğrenme yönteminin uygulanmasındaki sorunları belirlemeyi hedeflemiştir. Araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul dışı öğrenmeyi düzenleme durumlarının bilgi, planlama, uygulama, değerlendirme boyutlarında ve ölçek genelinde ortalamanın üzerinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan akademik çalışmalar, tarihsel çevrenin derslerde kullanılmasının öğrencilere olumlu tutum, motivasyon ve deneyim kazandırdığını ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, öğretmenlerin tarihsel çevreyi kullanma konusundaki eğitimlerinin yetersiz olduğu ve ders programlarında tarihsel çevreye yeterince yer verilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının tarihsel çevreyi derslerinde kullanmak için istekli oldukları, ancak uygulamada sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca, okul dışı öğrenmenin akademik başarıya ve kültürel bilinç oluşumuna katkı sağladığı da yapılan çalışmalarda vurgulanmıştır. Genel itibarıyla, bu çalışmalar tarihsel çevre eğitiminin sağladığı yararları ortaya koyarken, bu alandaki sorunları gidermek için öğretmenlere destek olunmasının önemine de değinmektedir.

2. YÖNTEM

Bu bölümde, çalışmanın modeli, çalışma grubu, veri kaynakları, veri toplama araçları, veri toplama süreci, veri analizi yöntemleri ile analizlerin güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları detaylı olarak ele alınmıştır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin derste kullanılmasına yönelik görüşleri ile tarihsel çevre bilgileri arasındaki ilişkiyi belirleme amacıyla karma modelde tasarlanmıştır. Karma yöntem, nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanılması anlamına gelir (Creswell, 2003). Karma yöntem veya karma araştırma, hem nicel veri toplama yöntemlerini (kapalı uçlu sorularla anketler, sayısal veriler) hem de nitel veri toplama yöntemlerini (açık uçlu sorularla mülakatlar, odak grupları) içeren bir yaklaşımı ifade eder (Creswell, 2021).

Nicel ve nitel araştırmanın birlikte kullanılması, kuram ve uygulamaya tam kapsamlı bilgi sağlama kapasitesi, bir yöntemin zayıf yönlerinin diğer yöntemle güçlendirilmesi imkânı ve bulguların genellenebilirliğinin artması gibi nedenlerle karma yöntem tercih edilebilir (Balcı, 2009).

Nicel araştırma, verileri sayısal olarak toplar, analiz eder ve yorumlar. Nitel araştırma ise, derinlemesine anlayış sağlamak ve karmaşık fenomenleri açıklamak için kullanılır. Her iki yaklaşım da araştırma sürecinde önemli katkılar sağlar ve genellikle birlikte kullanılırlar. Bu çalışmada, karma bir desen olan yakınsayan paralel desen kullanılmıştır. Bu desen, nicel sonuçları nitel bulgularla açıklamayı ve bir olgunun tam olarak anlaşılmasını amaçlamaktadır. Nicel ve nitel sonuçları birbirini tamamlayıcı şekilde sentezleyerek çeşitli seviyelerdeki bilgileri karşılaştırır (Suter, 2012). Yakınsayan paralel desen kapsamında, araştırmanın nicel boyutunda “Tarihsel Çevre Bilgi Testi” kullanılarak nicel veriler elde edilmiştir. Diğer aşamada ise nitel veriler, “Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılmasına Yönelik Mülakat Formu” ile toplanmıştır. Yakınsayan paralel desenin amacı, araştırmaya tamamlayıcı veriler sağlayarak araştırmayı zenginleştirmektir (Creswell ve Plano Clark, 2011).

2.2. Çalışma Grubu

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerinin incelendiği bu araştırmada, çalışma grubunu 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Trabzon ilinde aktif görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Çalışmada örneklem, rastgele seçilmiş ve seçkisiz örnekleme metodu kullanılmıştır. Seçkisiz örnekleme, evrenden örneklem seçiminin rastgelelik ilkesine uygun olarak yapıldığı örnekleme yöntemidir (Creswell, 2003). Seçkisiz örnekleme metodu ile seçilen çalışma grubu, nicel verilerde 116 sosyal bilgiler öğretmeni, nitel verilerde ise 21 sosyal bilgiler öğretmeninden oluşmaktadır.

Bu çalışmada hem nitel hem de nicel yöntemler kullanılarak iki farklı araştırma grubu belirlenmiştir. Çalışmanın ikinci aşamasında, nitel bölümünü oluşturan grup, nicel çalışma grubundan amaçlı örnekleme yöntemiyle seçilen 21 sosyal bilgiler Öğretmeninden oluşmaktadır. Amaçlı örnekleme yönteminin tercih edilme sebebi, belirli alanları daha ayrıntılı bir şekilde keşfetmeyi ve bilimsel açıdan daha kapsamlı veri toplamayı hedeflemesidir (Büyüköztürk., vd, 2013). Araştırmanın nitel çalışma grubu, nicel gruptan seçilmiş olup, çalışma grubuna ilişkin bilgiler ayrı ayrı sunulmamıştır. Çalışma grubunun demografik bilgileri Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9. Çalışma Grubuna İlişkin Demografik Bilgiler

		f	%
Cinsiyet	Kadın	59	50.86
	Erkek	57	49.14
	Toplam	116	100
Kıdem	0-5	23	19.83
	6-10	17	14.66
	11-20	55	47.41
	20+	21	18.10
	Toplam	116	100
Yaşadığı Yer	Trabzon	50	43.10
	Diğer	66	56.90
	Toplam	116	100

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada hem nicel hem de nitel veri toplama araçları kullanılmıştır. Nicel veri toplamak için “Tarihi Çevre Bilgi Testi” kullanılmış, nitel veri toplamak için ise “Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılmasına Yönelik Mülakat Formu” hazırlanmıştır.

2.3.1. Tarihsel Çevre Bilgi Testi

“Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Derste Kullanılmasına Yönelik Görüşleri ile Tarihsel Çevre Bilgileri arasındaki ilişki: Trabzon Örneği” konulu tez için uygun bir veri toplama aracı olarak “Tarihsel Çevre Bilgi Testi” kullanılması düşünülmüştür.

Tarihsel Çevre Bilgi Testi’nin ilk aşamasında, Trabzon’da bulunan tarihi eserlerin tanımlanması ve bu eserlerin fotoğraflarının seçilmesi gerçekleştirilmiştir. Bu eserler için, uzman görüşlerine temel oluşturacak sorular hazırlanmış olup, bu sorular eserlerin tarihi, kültürel ve sanatsal boyutlarını kapsayacak şekilde tasarlanmıştır. Hazırlanan bilgi formu, 3 uzmana sunulmuş ve uzman görüşleri toplanmıştır. Dilbilgisi kurallarına uygun ve anlaşılır olup olmadığını tespit etmek amacıyla Türkçe öğretmenin görüşleri alınmıştır. Bu aşamada, eserlerin tamamına yer verilmemesi, cevap anahtarının hazırlanması ve soru sayısının azaltılması gibi önerilere dikkat edilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Eserlere daha etkili ve özgün sorular eklenmiş, cevap anahtarı geliştirilmiş ve soru sayısı optimize edilmiştir. İki sosyal bilgiler öğretmenine bilgi formu pilot uygulaması yapılmıştır. Bu aşamada öğretmenlerin geri bildirimleri alınarak form üzerindeki eksiklikler ve iyileştirme alanları belirlenmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama aracı iki kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda 6 adet soru ile katılımcılara ait bilgiler toplanmış, ikinci kısımda ise belirlenen 28 eser ile ilgili bilgiler alt başlıklarda toplanmıştır. İkinci aşamadaki puanlamalar, belirlenen bir rubrik anahtarına göre değerlendirilmiştir. Tarihsel Çevre Bilgi Testi Puanlama Anahtarı (Ek-4) oluşturulmuş olup, puanlama işlemleri her bir soru için 0, 1, 2, 3 ve 4 şeklinde gerçekleştirilmiştir.

Tarihsel Çevre Bilgi Testi Puanlama Anahtarının taslağı hazırlandıktan sonra uzman görüşüne sunulmuş ve uzmanların geri bildirimleri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Puanlama anahtarının geçerlik çalışması kapsamında

kapsam geçerliği incelenmiş ve uzmanlar arasındaki uyuşum yüzdeleri hesaplanmıştır. Ayrıca, çalışmanın 2 farklı puanlayıcı tarafından puanlanması sağlanmış ve Kendall Uyuşum Katsayısı (W), 0.80 düzeyinde hesaplanmıştır. Bu nedenle, Tarihsel Çevre Bilgi Testi Puanlama Anahtarının kapsam geçerliğinin yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Tarihsel Çevre Bilgi Testine göre, testin güvenilirlik ve geçerliliğini hesaplama üzere cronbach alpha puanlama değeri hesaplanmıştır. Araştırmanın puanlamasına göre güvenilirlik değeri 0.89 düzeyinde çıkmıştır. Bu nedenle, Tarihsel Çevre Bilgi Testi'nin yüksek bir güvenilirlik katsayısına sahip olduğu varsayılmaktadır. Çünkü Cronbach alfa değerinin 0,70 ve üzerinde olması, ölçeğin güvenilirliği açısından yeterli kabul edilmektedir (Büyüköztürk, 2019).

2.3.2. Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılmasına Yönelik Mülakat Formu

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin derste kullanılmasına yönelik görüşleri ile tarihsel çevre bilgileri arasındaki ilişki isimli tez için sosyal bilgiler Öğretmenleri'nin görüşlerini almak için mülakat formu uygun olacağı düşünülmüştür. Görüşme (Mülakat), nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama yöntemidir (Punch, 2005). Görüşmeler, araştırmacının katılımcılarla doğrudan etkileşimde bulunarak onların duygularını, düşüncelerini, tutumlarını, tecrübelerini ve hatta şikayetlerini anlamasına olanak tanıyan etkili bir tekniktir (Sevecan ve Çilingiroğlu, 2007). “Mülakat” terimi, görüşme tekniği için sıkça kullanılan bir terimdir ve genellikle birden fazla kişi arasında gerçekleştirilen belirli bir amaç doğrultusunda düzenlenen söyleşileri ifade eder (Coşkun, Altunışık ve Yıldırım, 2017). Mülakat formu, mülakatta elde edilmesi amaçlanan bilgilere odaklanılarak düzenlenmiştir. Formun uygunluğunu değerlendirmek için uzman görüşlerine başvurulmuş; bu kapsamda 3 akademisyen ve 2 sosyal bilgiler öğretmenin görüşleri alınmıştır. Ayrıca, dilbilgisi kurallarına uygunluğu ve anlaşılabilirliğini değerlendirmek amacıyla bir Türkçe öğretmeninden de görüş alınmıştır. Uzman görüşleri doğrultusunda, başlangıçta 26 maddeden oluşan madde havuzu 13 maddeye düşürülmüştür.

Pilot çalışma kapsamında, sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılan görüşmeler

sonucunda 13 maddeden oluşan mülakat soruları 9 maddeye indirilmiş ve son halini almıştır. Pilot uygulama (Ek-3) sonuçlarına göre, bilgi formu üzerinde gerekli düzenlemeler yapılmış ve son revizyon tamamlanmıştır. Mülakat sürecinin etkili olabilmesi ve araştırmanın sonuçlarının güvenilirliğinin artırılabilmesi için mülakat sorularının test edilerek hangi soruların işe yaradığının belirlenmesi gerekmektedir (Polat, 2022). Gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra mülakat soruları belirlenmiş ve 21 sosyal bilgiler öğretmeninden bilgi toplanmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Samında öğretmenlerden “Tarihsel Çevre Bilgi Testi” ile “Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılmasına Yönelik Mülakat Formu” için araştırma çerçevesinde daha sonra araştırmayı yapmak üzere sırasıyla MEB, Üniversite ve Valilik izinleri alınarak yasal süreç uygulanmıştır. “Tarihsel Çevre Bilgi Testi’ne” verdikleri yanıtı göre “Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılmasına Yönelik Mülakat Formu” uygulanacak katılımcılara karar verilmiştir. Görüşmelerin büyük bir kısmı yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler ses kayıt cihazıyla kayıt altına alınmıştır. Katılımcıların büyük bir kısmı ses kayıt cihazına izin vermediğinden dolayı veriler not alınmıştır. Yüz yüze gerçekleşmeyen görüşmeler internet üzerinden elektronik form şeklinde toplanmıştır.

Anket ve görüşme formu verileri toplanırken katılımcıların ölçekleri açık anlaşılır bir şekilde okuması için uygun şekilde tasarlanmıştır. Verilerin toplanması aşamasında zorlama olmadan, katılımcıların gönüllülükleri esas alınmıştır. Görüşmelerden önce geçerliliğe katkı sağlaması amacıyla, geçerlilik stratejilerinden Kendall Uyuşum Katsayısı (W) uygulanmıştır. Kendall Uyuşum Katsayısı (W) yüzdesine göre kategori ve kodlamalar %80 oranında benzerlik göstermiştir. Kendall Uyuşum Katsayısı (W) 0 ile 1 arasında değerler alır; 0,80’in üzerindeki değerler puanlayıcılar arasındaki uyumun yeterli olduğunu, 1’e yakın değerler ise uyumun oldukça yüksek olduğunu gösterir (Şencan, 2005).

2.5. Verilerin Analizi

Verilerin analizi, nicel ve nitel veriler olmak üzere iki grup şeklinde yapılmıştır.

2.5.1. Nicel Verilerin Analiz

Nicel verilerin analizinde elde edilen verileri SPSS programı ile kullanılarak yapılmıştır. Nicel veriler toplandıktan sonra aykırı veriler SPSS programı ile tespit edildikten sonra, çalışmaya katılan katılımcının vermiş oldukları cevaplar değerlendirilip, çalışmada ortaya koyulmuştur. Sosyal bilgiler Öğretmenlerinin tarihsel çevreye ilişkin bilgi düzeylerine ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma ve çarpıklık/basıklık Değerleri hesaplanmıştır. Sosyal bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre İle İlgili Bilgi Düzeylerinin ölçülmesine geliştirilen testten elde ettikleri puanlara yönelik; Bağımsız Örneklem T-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova), Levene Testi ve Kolmogorov Testi gibi analizler gerçekleştirilmiştir. Gruplar arasındaki varyansı değerlendirirken Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova), kullanılmıştır. Gruplar arasındaki ortalamanın farkının belirlenmesinde Bağımsız Örneklem T testi ile kullanılmıştır.

2.5.2. Nitel Verilerin Analizi

Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılmasına Yönelik Mülakat Formu veri toplama aracından yararlanılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin incelendiği bu çalışmada görüşmenin sonucunda verilen cevapların farklı kategorileri oluşturması sebebiyle içerik analizi tercih edilmiştir. İçerik analizi, belirli konuların veya metinlerin gruplar halinde kategorilere ayrılmasını ve araştırmacı tarafından belirli kurallar ve ilkelere göre kodlanmasını içeren bir yöntemdir (Büyüköztürk vd., 2013). İçerik analizinde, cevaplar önce belirli bir düzen içinde kodlanır ve ardından temalara ayrılarak neden-sonuç ilişkisi kurulur (Yıldırım ve Şimşek, 2018). İçerik analizi, bir veya birden fazla metnin içerisindeki sözcüklerin, kavramların, temaların, deyimlerin, karakterlerin veya cümlelerin varlığını belirlemek ve bunları sayısal verilere dönüştürmek için kullanılır (Kızıltepe, 2015, s. 253). Bu çalışmada, içerik analizi metodunun yanı sıra, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre kavramına ilişkin görüşleri, tarihsel çevre öğretimine yönelik görüşleri ve tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına dair görüşleri betimsel analiz yöntemiyle incelenmiştir. Baltacı (2019) ifadesine göre, betimsel analizdeki amaç, görüşme ve gözlem yoluyla elde edilen verilerin sistematik bir biçimde düzenlenerek ve yorumlanarak okuyucuya sunulmasıdır. Betimsel analiz yönteminde, elde edilen

veriler önceden tanımlanmış tematik kategorilere göre sistematik olarak özetlenir ve bu temalar doğrultusunda yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018). (Yıldırım ve Şimşek (2018) göre Betimsel analiz dört aşamadan gerçekleşmektedir bu aşamaları şu şekilde sıramaktadır:

- ✓ *Betimsel Analiz İçin Bir Çerçeve Oluşturma:* Araştırma soruları veya kavramsal çerçeve temel alınarak verilerin hangi temalar altında sınıflandırılacağı ve sunulacağına dair bir yapı oluşturulmasıdır. Bu aşamada, verilerin analizinde kullanılacak tematik yapı belirginleştirilir.
- ✓ *Tematik Çerçeveye Göre Verilerin İşlenmesi:* Belirlenen tematik çerçeve doğrultusunda toplanan verilerin gözden geçirilip düzenlendiği aşamadır. Bu süreçte, veriler mantıklı ve sistematik bir şekilde seçilip bir araya getirilir.
- ✓ *Bulguların Tanımlanması:* Nihai hale getirilmiş veriler bu aşamada ayrıntılı bir şekilde tanımlanır ve gerektiğinde doğrudan alıntılarla desteklenir. Tanımlama sürecinde, verilerin açık ve anlaşılır bir biçimde sunulmasına ve gereksiz tekrarların önlenmesine dikkat edilmelidir.
- ✓ *Bulguların Yorumlanması:* Bu aşamada, elde edilen verilerin açıklanması, birbirleriyle ilişkilendirilmesi ve anlamlarının belirlenmesi gerçekleştirilir. Bulgular arasındaki neden-sonuç ilişkilerinin açıklığa kavuşturulması ve gerekiyorsa farklı olgular arasında karşılaştırma yapılması, araştırmacının yorumlarının daha derin ve kapsamlı olmasına katkıda bulunur.

Yapılan analizler sonucunda öğretmen görüşlerinin kategorileri, kodları ve frekansları belirlenerek tablolar halinde sunulmuştur. Tabloların hemen altında öğretmenlerin doğrudan ifadelerine yer verilmiştir

“Nitel araştırmalarda geçerlik ve güvenilirlik sorunları, araştırma sürecinde fotoğraf çekimi, katılımcılardan alıntı yapılması, alıntılarının doğrudan verilmesi ve gözlemler arası tutarlılığın incelenmesi gibi yöntemlerle ele alınabilir” (Büyüköztürk vd., 2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerin görüşlerinin analizi, araştırmacı ve alanda uzman bir kişi tarafından gerçekleştirilmiştir. İki analiz karşılaştırılmış ve bazı ihtilaflı noktalar yeniden incelenmiştir. Çalışmada etkili bir sonuç elde etmek için Miles ve Huberman (1994) tarafından önerilen güvenilirlik formülü uygulanmıştır. Bu formül, çalışmada görüş birliği ve görüş ayrılığı arasındaki oranı belirleyerek güvenilirliği değerlendirir. Çalışmada güvenilirlik, Görüş Birliği / (Görüş Birliği +

Görüş Ayrılığı) x 100 formülü kullanılarak hesaplanmıştır ve elde edilen veriler bu yöntemle göre değerlendirilmiştir. Bu bağlamda çalışmanın güvenilirliği %85 olarak hesaplanmıştır. Miles ve Huberman (1994), güvenilirliğin %70 ve üzeri olmasının yeterli olduğunu belirtmişlerdir.

Nitel çalışmalarda geçerlilik ve güvenilirlik değerlendirmeleri, nicel verilerden farklılık gösterir. Bu bağlamda, güvenilirlik “doğrulanabilirlik”, “aktarılabilirlik”, “tutarlılık” ve “inanırlılık” kriterleriyle belirlenmektedir (Lincoln ve Guba, 1985). Ek olarak, verilerin nesnel ve şeffaf bir şekilde sunulması, üye doğrulama yöntemlerinin uygulanması ve kodlayıcılar arasında tutarlılığın sağlanması, nitel araştırmaların geçerliliğini ve güvenilirliğini artırmaktadır (Lincoln ve Guba, 1985).

3. BULGULAR

Araştırmanın bulgular bölümünde, belirlenen alt problemler doğrultusunda elde edilen veriler kullanılarak iki farklı başlık altında nicel ve nitel bulgular sunulmuştur. “Araştırma Problemlerine İlişkin Elde Edilen Nicel Bulgular ve Yorumlar” başlığı altında, öncelikle çalışmaya ait betimsel istatistik değerlerine yer verilmiştir. Ardından, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre ile ilgili bilgi düzeylerinin ölçülmesi için geliştirilen testten elde ettikleri puanlara yönelik; T-testi, Anova, Levene testi ve Kolmogorov-Smirnov testi gibi analizler gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda çeşitli değişkenlere göre tarihsel çevreye ilişkin farklılıklar incelenmiştir. Bir sonraki aşamada ise, öğretmenlerin tarihsel çevreye ilişkin görüşleri “Araştırma Problemlerine İlişkin Elde Edilen Nitel Bulgular ve Yorumlar” başlığı altında incelenmiş ve elde edilen görüşler detaylı bir şekilde içerik analizi ve betimsel analizi yapılarak tablo şeklinde ifade edilmiştir.

3.1. Araştırma Problemlerine İlişkin Elde Edilen Nicel Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeylerine yönelik geliştirilen bilgi düzeyi testi ile veriler elde edilmiştir. Bu kısımda öncelikle bilgi testinden elde edilen betimsel istatistikler sunulmaktadır. Bu bağlamda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreye ilişkin bilgi düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre (cinsiyet, eğitim alma durumu, kıdem ve yaşanılan yer gibi demografik değişkenler) nasıl farklılık gösterdiği incelenmiştir.

Tablo 10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgi Düzeylerinin Aritmetik Ortalama, Standart Sapma ve Çarpıklık/Basıklık Değerleri

Tarih çevre bilgi düzeyleri				
N	X	<u>toplam puan</u> Ss	Çarpıklık	Basıklık
116	52.4	8.60	-0.927	1.87

Tablo 10’da tarihsel çevreye ilişkin oluşturulan Tarihsel Çevre Bilgi Testi’den (TÇBT) alınan puanların, aritmetik ortalama ve standart sapma değerine yer verilmiştir. Elde edilen bulgulara göre puan değerinin normal düzeyde olduğu

ifade edilmektedir. Tarihsel çevre bilgi testine göre; çarpıklık ve basıklık katsayısı -2 ile +2 değeri aralığında ise normal olduğunu gösteren bir değer olarak kabul edilmektedir (George ve Mallery, 2010). Buna göre testin çarpıklık ve basıklık değeri normal dağılım gösterdiğini ifade etmektedir.

3.1.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgileri nasıldır?” şeklindedir. Birinci alt probleme ilişkin bulgular çeşitli değişkenlere göre analiz edilmiştir.

3.1.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgi Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi, “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgileri nasıldır?” şeklinde ifade edilmiştir. Bu alt problem doğrultusunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Tablo 11’de sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre normal dağılım gösterip göstermediği ifade edilmektedir.

Tablo 11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgi Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin Normal Dağılım Testi Sonuçları

Cinsiyet	Normality Test (Kolmogorov)	
	W	P
TÇBT	0.0888	0.320

Tablo 11’e göre yapılan Kolmogorov-Smirnov testinde p değerinin .320 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre cinsiyet değişkenine göre puanların normal dağılım gösterdiği ifade edilmiştir. Katılımcı sayısının 50 ve üstü olduğu durumlarda, normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi tavsiye edilmektedir (Ak, 2008). TÇBT puanlarının cinsiyet değişkenine göre Levene testi ile homojenlik varsayımının sağlandığı tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkenine göre TÇBT puanlarının ortalamaları arasındaki anlamlı farklılıklar,

Bağımsız Örneklem T-testi ile belirlenmiştir. Tarihsel bilgi testinin cinsiyet değişkenine ilişkin elde edilen sonuçlar Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgi Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine İlişkin T-Testi ve Levene Testi Sonuçları

Cnsyt	Tarihsel Çevre Bilgi Testi			Levene testi		t-testi		
	n, X ve SS Değerleri			F	P	T	SD	P
N	X	SS						
Kadın	59	49.5	9.43	3.14	.0079	-5.93	114	.001
Erkek	57	55.5	6.45					

Tablo 12’de, araştırmada yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin TÇBT puanlarının cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark içerip içermediğini tespit etmek amacıyla Bağımsız Örneklem T-testi ve Levene testi yapılmıştır. Levene testi sonuçlarına göre homojenlik varsayımının sağlandığı $[=0.079 > 0.05]$ belirlenmiştir. T-testi sonuçlarına göre ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin puanları arasında cinsiyet değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmiştir $[t_{(114)}=-5.93; p(0.001)<.05]$. Elde edilen t-testi sonuçlarına göre, erkek sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreye ilişkin bilgi düzeylerinin, kadın sosyal bilgiler öğretmenlerinin bilgi düzeylerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.1.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Bilgi Düzeylerinin

Kıdem Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda, “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgileri nasıldır?” sorusu ele alınmıştır. Bu alt problem kapsamında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeylerinin kıdem yılı değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. TÇBT puanlarının kıdem değişkenine göre Levene testi ile homojenlik varsayımının sağlandığı tespit edilmiştir. Kıdem değişkenine göre bilgi testi puanlarının normal dağılım gösterip göstermediği ise Kolmogorov-Smirnov testi ile analiz edilmiştir. Buna göre, tarihsel bilgi testinin kıdem değişkenine ilişkin elde edilen sonuçlar Tablo 13’te ifade edilmiştir.

Tablo 13. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Bilgi Düzeylerinin Kıdem Değişkenine İlişkin Levene Testi ve Normallik Testi Sonuçları

Kıdem Yılı	Tarihsel Çevre Bilgi Testi			Levene testi		Normality test(kolmogorov)	
	n, X ve SS Değerleri						
	N	X	SS	F	P	SD	P
1-5	23	51.9	9.19				
6-10	17	53	10.2	.731	.536	0.115	.094
11-20	55	52.6	8.82				
20+	21	51.9	6.07				
Toplam	116	52.4	8.59				

Tablo 13’de, araştırmada yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin TÇBT puanlarının kıdeme göre normal dağılım gösterdiği [$p=0.094 > 0.05$] belirlenmiştir. Kıdem değişkenine göre elde edilen puanların homojen dağılım gösterdiği [$p=0.53 > 0.05$] tespit edilmiştir.

Tablo 14’de ise, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeylerinin kıdem değişkenine göre anlamlı farklılıkları olup olmadığını tespit etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 14. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Bilgi Düzeylerinin Kıdem Değişkenine İlişkin Tek Yönlü Varyans Analizi Testi Sonuçları

Tarihsel Çevre Bilgi Testi Tek Yönlü Varyans Analizi(ANOVA)					
Varyansın kaynağı	Kareler	SD	Kareler	F	P
	Toplamı		Ortalaması		
Gruplar Arası	19,702	3	6,567	,087	,967
Grup İçi	8478,875	112	75,704		
Toplam	8498,578	115			

Tablo 14’de araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin TÇBT puanlarının kıdem değişkenine göre anlamlı fark gösterip göstermediğine ilişkin Tek Yönlü Varyans Analizi sonuçları; sosyal bilgiler öğretmenlerinin teste verdikleri cevaplar kıdeme göre anlamlı ölçüde farklılıklar bulunmadığını göstermektedir. [$F_{(112)}=0.087;p(0.967)>0.05$]

3.1.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Bilgi Düzeylerinin Eğitim Alma Durumu Değişkenine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemi, “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgileri nasıldır?” şeklinde tanımlanmıştır. Bu başlık altında, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeylerinin eğitim durumuna göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği analiz edilmiştir. Tablo 15’te ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeylerinin eğitim alma durumu değişkenine göre normal dağılım gösterip göstermediği ifade edilmektedir.

Tablo 15. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgi Düzeylerinin Eğitim Alma Durumu Değişkenine İlişkin Normal Dağılım Testi Sonuçları

Eğitim alma durumu	Normality Test (Kolmogorov)	
	W	P
TÇBT	0.104	0.166

Tablo 15’e göre yapılan Kolmogorov-Smirnov testinde p değerinin 0.166 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin TÇBT puanlarının eğitim alma durumu değişkenine göre normal dağılım gösterdiği ifade edilmiştir. TÇBT puanlarının eğitim alma durumu değişkenine göre Levene testi ile homojenlik varsayımının sağlandığı belirlenmiştir. Bu durumda parametrik olmayan t-testi kullanılmıştır. TÇBT ortalamalarındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla t-testi sonuçları Tablo 16’da sunulmuştur.

Tablo 16. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Bilgi Düzeylerinin Eğitim Alma Durumu Değişkenine İlişkin T-Testi ve Levene Testi Sonuçları

Eğitim alma durumu	Tarihsel Çevre Bilgi Testi							
	n, X ve SS Değerleri			Levene testi		t-testi		
	N	X	SS	F	P	T	SD	P
Evet	54	58.5	4.82	2.30	0.132	-9.40	114	.001
Hayır	62	47.2	7.64					

Tablo 16’da araştırmada yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin TÇBT puanlarının eğitim alma durumu değişkenine göre anlamlı bir fark içerip içermediğini tespit etmek amacıyla Bağımsız Örneklem T-testi ve Levene testi ile

analiz yapılmıştır. Levene testi sonuçlarına göre homojenlik varsayımının sağlandığı $[=0.132 > 0.05]$ belirlenmiştir. T-testi sonuçlarına göre ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin eğitim dalma urumu değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir $[t_{(114)}=-9.40; p(0.001) < 0.05]$. Bu bulgulara göre, eğitim alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin aritmetik ortalamalarının, eğitim almayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

3.1.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgi Düzeylerinin Yaşanılan Yer Değişkenine İlişkin Bulgular

Tablo 17. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgi Düzeylerinin Yaşanılan Yer Değişkenine İlişkin Normal Dağılım Testi Sonuçları

Yaşadığı yer	Normality Test (Kolmogorov)	
	W	P
TÇBT	0.105	0.152

Tablo 17'e göre yapılan Kolmogorov-Smirnov testinde p değerinin 0.152 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin TÇBT puanlarının yaşanılan yer değişkenine göre normal dağılım gösterdiği ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin TÇBT puanlarının yaşanılan yer değişkenine göre Levene testi ile homojenlik varsayımının sağlandığı belirlenmiştir. Bu durumda, TÇBT paunları ortalamalarındaki farkın anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla parametrik testlerden t-testi kullanılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 18'de sunulmuştur.

Tablo 18. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Bilgi Düzeylerinin Yaşanılan Yer Değişkenine İlişkin T-testi ve Levene Testi Sonuçları

Yaşadığı yer	Tarihsel Çevre Bilgi Testi							
	n, X ve SS Değerleri	Levene testi			t-testi			
	N	X	SS	F	P	T	SD	P
Trabzon	50	51.0	9.85	2.51	0.116	1.54	114	.127
Diğer	6	53.5	7.41					

Tablo 18'de, araştırmada yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin TÇBT puanlarının yaşanılan yer değişkenine göre anlamlı bir fark içerip içermediğini tespit

etmek amacıyla Bağımsız Örneklemeler T-testi ve Levene testi ile analiz yapılmıştır. Levene testi sonuçlarına göre homojenlik varsayımının sağlandığı [$=0.16 > 0.05$] belirlenmiştir. T-testi sonuçlarına göre ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin yaşadıkları yer değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilememiştir [$t_{(114)}=1.54; p(0.127) > 0.05$].

3.1.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgileri ile derste tarihsel çevre kullanımları arasındaki ilişki nasıldır?” şeklindedir. İkinci alt probleme ilişkin bulgular Tarihsel Çevre Bilgi Testi’nden (TÇBT) alınan puanlar ve öğretmenlerin tarihsel çevre kullanım durumları ile ilişkilendirilerek ifade edilmiştir.

3.1.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgileri ile Derste Tarihsel Çevre Kullanımları Arasındaki İlişkiye Ait Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemi, “sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgileri ile derste tarihsel çevre kullanımları arasındaki ilişki nasıldır” şeklindedir. Bu alt problem doğrultusunda sosyal bilgiler öğretmenlerine tarihsel çevreyi derslerde kullanma durumları ile tarihsel çevre bilgi düzeyleri karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Tablo 19’da sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeylerinin, derslerde tarihsel çevre kullanımına göre normal dağılım gösterip göstermediği ifade edilmektedir.

Tablo 19. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgileri ile Derste Kullanımları Arasındaki İlişkiye Dair Normal Dağılım Testi Sonuçları

Deneyim kullanma durumları	Normality Test (Kolmogorov)	
	W	P
TÇBT/Deneyim	0.103	0.172

Tablo 19’a göre yapılan Kolmogorov-Smirnov testinde p değerinin .17 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin TÇBT puanlarının

derslerde tarihsel çevreyi kullanma durumlarına göre normal dağılım gösterdiği ifade edilmiştir.

Buna göre TÇBT puanlarının deneyim durumları ile karşılaştırıldığında Levene testi ile homojenlik varsayımının sağlandığı tespit edilmiştir. Tarihsel çevrenin derste kullanılma durumuna göre TÇBT puanlarının ortalamaları arasındaki farklılıklar, Bağımsız Örneklem T-testi ile belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreye ilişkin deneyim durumları ve TÇBT puanları arasındaki ilişki Tablo 20’de ifade edilmiştir.

Tablo 20. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Bilgileri ile Derste Kullanımlarına Ait T-Testi ve Levene Testi Sonuçları

Kullanma durumları	Tarihsel Çevre Bilgi Testi				t-testi			
	n, X ve SS Değerleri			Levene testi				
	N	X	SS	F	P	t	SD	P
Hayır	60	46.9	7.66	2.52	0.115	9.53	114	.001
Evet	56	58.3	4.81					

Tablo 20’de, araştırmada yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin TÇBT puanlarının, derste tarihsel çevre deneyim durumları ile arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmak amacıyla Bağımsız Örneklem T-testi ve Levene testi ile analiz yapılmıştır. Levene testi sonuçlarına göre homojenlik varsayımının sağlandığı [$=0.11 > 0.05$] belirlenmiştir. T-testi sonuçlarına göre ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre deneyim durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir fark tespit edilmiştir [$t_{(114)}=9.53; p(0.001) < 0.05$]. Bu bağlamda t-testi sonuçlarına ve aritmetik ortalamalara bakıldığında, derslerde tarihsel çevreyi kullanan sosyal bilgiler öğretmenlerinin TÇBT puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

3.2. Araştırma Problemlerine İlişkin Elde Edilen Nitel Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde, sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreye ilişkin düşüncelerine yönelik yapılan görüşmelerin analizinden elde edilen bulgular sunulmuştur. Görüşmelerde, 9 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış bir görüşme formu

kullanılmıştır. Elde edilen bulgular, içerik analizi ve betimsel analiz yöntemi ile ifade edilmiş; kategoriler, frekanslar ve kodlamalarla birlikte tablolar halinde yer sunulmuştur. Ayrıca çalışmada yer alan sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine yer verilmiştir.

3.2.1. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın, üçüncü alt problemi “Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre tarihsel çevre nedir?” şeklindedir. Bu bağlamda, sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik olarak gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunun 1. sorusu “Tarihsel çevre kavramını açıklayabilir misiniz?” ve 2. sorusu “Tarihsel çevre nelerden oluşmaktadır?” soruları, problem durumunu açıklamaktadır. Araştırmada üçüncü alt problem durumuna ilişkin sosyal bilgiler öğretmenleri, tarihsel çevrenin tanımının ne olduğunu ifade etmiştir.

3.2.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Kavramı

Açıklamalarına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gerçekleştiren sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre kavramının açıklanmasına ilişkin görüşleri Tablo 21’de gösterilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri kodlama ve frekanslarla ifade edilmiştir. Sorulan sorunun yapısı ve cevaplarına ilişkin betimsel analiz gerçekleştirilmiştir.

Tablo 21. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Kavramına Yönelik Görüşleri

Kategori	Kod	f
Kavram tanımı	Tarihi olay alanları	9
	Geçmiş yaşantı	7
	Tarihi eser/kalıntılar	3
	Yaşanılan çevre	2
	Müzeler/Kentler	1

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Tarihsel çevre kavramını açıklayabilir misiniz?” sorusuna ilişkin görüşleri Tablo 21’ de “Kavram Tanımı (f:22)” kategorisi altında toplanmıştır. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri, “Tarihi olay alanları (f:9)”, “Geçmiş yaşantı (f:7)”, “Tarihi eser/kalıntılar (f:3)”, “Yaşanılan çevre (f:2)” ve “Müzeler/kentler (f:1)” kodları şeklinde oluşturulmuştur. Bu kodlar

sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerine göre oluşturulmuş ve bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, tarihsel çevre kavramına yönelik görüşlerinde en fazla “Tarihi olaylar” kodlamasıdır. (Ö4) “*Bulunulan çevrenin tarihsel dönemler ve olaylar içerisindeki yerler ve olayların gerçekleştirildiği alanlardır*” ve (Ö11) “*Tarihi bir olay; yaşanmış savaş, antlaşmanın yapıldığı yer gibi bölgelere tarihi çevre denir*” şeklinde ifadelerde bulunarak tarihsel çevre tanımını tarihi olay alanları şeklinde ifade etmiştir.

Tarihsel Çevre bilgisine yönelik görüşlerinde en az kodlama “Müzeler/Kentler” kodlaması şeklindedir. (Ö9) “*Tarihi mekan ve müzeler olarak ifade edebilirim*” şeklinde görüş belirterek müze ve kentler olarak tanımlamalarda bulunarak müze ve kenti tarihsel çevre tanımı şeklinde ifade etmiştir.

Araştırmada öğretmenlere ait farklı görüşler ise şu şekildedir; (Ö10) “*Geçmiş dönemlerde yaşamış toplumların oluşturduğu yaşam alanlarıdır*” ifadesi geçmiş yaşantılara vurgu yaparken, (Ö2) “*Geçmiş dönemlerde yaşayan insanların kültürel, tarihi kalıntılar ile bir birikimidir*” ifadesi tarihi eser ve yaşanan çevreye vurgu yapmıştır.

3.2.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Unsurları

Açıklamalarına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gerçekleştiren sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin nelerden oluştuğuna ilişkin görüşlerinin kategori ve kodlamaları Tablo 22’de sunulmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri kodlama ve frekanslarla ifade edilmiştir. Sorulan sorunun yapısı ve cevaplarına ilişkin içerik analiz gerçekleştirilmiştir.

Tablo 22. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Unsurlarına Yönelik Görüşleri

Kategori	Kod	f
Askeri mekan	Savaş alanları	8
	Kaleler	4
	Hisar ve burç	3
Sivil mekan	Köprü	5
	Köşk	4
	Saray	2
	Han ve hamam	1
Dini mekan	Cami	4
	Kilise	2
	Külliyeye	1
Coğrafi mekan	Göl	1
	Coğrafi kalıntılar	1
	Tarım alanları	1
Ticari mekan	Liman	3
	Bedesten	2
	Kervansaray	2

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Tarihsel çevre nelerden oluşur?” sorusuna ilişkin görüşleri 5 kategoriye ayrılmıştır. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri, Tablo 22 ‘de “Askeri mekan (f:15)”, “Sivil Mekan (f:12)”, “Dini mekan (f:8)”, “Coğrafi mekan (f:3)” ve “Ticari mekan (f:3)” şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Bu kategoriler ve kodlamalara ait bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, tarihsel çevrenin nelerden oluştuğuna ilişkin ifadelerinde en fazla dağılım gösteren kodlama “Askeri mekanlar” kategorisinde gerçekleşmiştir. Buna göre en fazla kodlama “Savaş alanları (f:8)” kodlamasıdır. (Ö1) “*Tarihsel çevreler örnek olarak gösterilecek olursa, buna örnek olarak mesela Malazgirt meydanı diyebilirim, Malazgirt Savaş alanı günümüzde devlet tarafından düzenlenmiş ve tarihi mekân olarak kullanılabilir*” şeklindeki ifadesinden tarihsel çevrenin neler olabileceğine yönelik, savaş meydanları olabileceği vurgusu yapılmıştır.

Tarihsel çevrenin nelerden oluşabileceğine yönelik olarak ifadelerden yola çıkarak en az kodlama ise “Sivil mekan ve coğrafi mekanlarda” gerçekleşmiştir. Buna göre “Külliyeye (f:1), Göl(f:1), Coğrafi Alanlar (f:1)” kodlamaları en az kodlanan ifadelerdir. (Ö9) “*Tarihsel çevrelere ait mekanlara en büyük örnekler bence,*

camiler, külliyeleeri kiliseler, köprüler ve mezarlık alanları” şeklindeki ifadesi ile cami ve külliyeleerin tarihsel mekan olarak tanımlamıştır.

Araştırmada öğretmenlere ait farklı görüşler ise şu şekildedir; (Ö19) *“Tarihsel mekanların yapılar, camiler, şehirler, binalar veya kişiler, yaşlı insan olarak ifade edebilirim”* şeklindeki ifadesinden camiler kodlamasına vurgu yapmıştır. (Ö14) *“Tarihi mekanlara bir gezi yapacak olursam coğrafi yerleri de örnek olarak gösterebilirim. Coğrafyamızda tarihi olayların yaşandığı yerler farklı materyaller vardır. Bu materyallerin olduğu coğrafi alanlara şahitlik eden gölleri örnek gösterebilirim”* şeklindeki ifadesiyle tarihi mekanlar olarak göllere vurgu yaparak coğrafi mekanları da örnek olarak göstererek aslında tarihle coğrafyanın ilişkisini vurgulamıştır. (Ö12) *“Zaman, mekanlar, kültürel çevreler, sosyal normları ifade eden toplumlar, siyasi ideolojik gelişmelerin olduğu alanlar, maddi faaliyetlerin gerçekleştiği limanlar olarak ifade edebilirim”* şeklinde görüş belirterek ticari mekanlara örnekler sunmuş ve limanların tarihi mekân olarak kullanılabileceğini vurgulamıştır.

3.2.2. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın, dördüncü alt problemi “Sosyal Bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler dersinde tarihsel çevrenin yeri nedir?” şeklindedir. Bu bağlamda, sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik olarak gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunun 3. sorusu “Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersindeki yeri nedir?” ve 4. sorusu “tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde öğrencilere katkıları ve tarih bilincini arttırmadaki rolü nedir?” soruları, problem durumunu açıklamaktadır. Araştırmada dördüncü alt problem durumuna ilişkin sosyal bilgiler öğretmenleri, tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersindeki yeri ve önemini ifade etmiştir.

3.2.2.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerine Göre Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersindeki Yerine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gerçekleştiren sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersindeki yerinin açıklanmasına ilişkin kategori ve kodlamalar Tablo 23’ de ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerin görüşleri

kategori, kod ve frekanslarla ifade edilmiştir. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersindeki yeri tabloda ifade edilirken; Sorulan sorunun yapısı ve öğretmenlerin görüşleri gereği içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 23. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersinde Yer Alma Durumuna Yönelik Görüşleri

Kategori	Kod	f
Öğrenme alanı/Kazanım	Kültür ve Miras	7
	Birey ve toplum	4
	Küresel Bağlantılar	2
	İnsanlar Yerler ve Çevreler	1
Ders Kitabı	Tarihsel konu ve içeriklerde	5
	Şehrimiz ve geleneklerimiz konularında	3
	Tarihsel mekan, nesnelerin resimlerinde	3
Eğitim Durumları	Hedef ve amaç	5
	İçsel ve dışsal motivasyon	3
	İçerik uygunluğu	3
Ölçme Değerlendirme	Kalıcı anlamlı değerlendirme	4
	Geçmişe yönelik bağ kurarak değerlendirme	3
	Tarihsel örnek olaylarla değerlendirme	1

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersindeki yeri nedir?” sorusuna ilişkin görüşleri 4 kategoriye ayrılmıştır. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri, Tablo 23’de “Öğrenme Alanı/Kazanım (f:14)”, “Ders Kitabı(f:11)”, “Eğitim Durumları (f:11)” ve “Ölçme Değerlendirme (f:8)” şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Bu kategoriler ve kodlamalara ait bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersindeki yerine ilişkin ifadelerinde en fazla dağılım “Öğrenme alanı/kazanımlar” kategorisinde gerçekleşmiştir. Buna göre en fazla dağılım gösteren kodlama “Kültür ve Miras (f:7)” kodlamasıdır. (Ö2) “*Tarihsel çevre kazanım ve içerik boyutunda önemli görülmektedir*”, (Ö6) “*5. sınıf sosyal bilgiler dersi kapsamında ağırlıklı olarak Kültür ve Miras öğrenme alanında tarihsel çevre ile kazanımlar bulunmaktadır. Tarihsel çevre ile ilgili olarak kazanımların yeteri düzeyde*

programda yer almadığı kanısındayım” şeklindeki ifadesinden tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersi kazanım ve öğrenme alanları ile ilişkili olduğunu ve programda yer aldığını ifade etmiştir.

Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersindeki yerine yönelik ifadelerden yola çıkarak en az dağılım “Ölçme değerlendirme (f:8)” kategorisinde gerçekleşmiştir. Buna göre en az dağılım gösteren kodlama “Tarihsel örnek olaylar (f:1)” kodlamasıdır. (Ö14) *“Yakından uzağa ilkesine göre konuları somutlaştırarak yakın çevreden örnek olaylar verme konusunda faydalı olacağı kanaatindeyim. Tarihsel çevrelere ilişkin değerlendirmeler örnek olaylarla ifade edilebilir. Tarihsel çevre bu yüzden programda değerlendirme boyutunda da kullanılabilir”* şeklindeki ifadesiyle sosyal bilgiler öğretmenleri, ölçme değerlendirmelerde tarihsel çevrenin kullanılabilirliğini ifade etmiştir.

Araştırmada öğretmenlere ait farklı görüşler şu şekildedir; (Ö11) *“Tarihsel bölgeler sosyal bilgilere hareketlilik kaymaktadır. Çanakkale’de yaşayan veya Sakarya’da yaşayan bir kişi inkılap dersinde mekândan yararlanabilir”* şeklindeki ifadeleriyle tarihsel nesne ve mekanların ders kitaplarında kullanıldığı vurgusu yapılmıştır. (Ö16) *“Sosyal bilgiler dersinin olmazsa olmazıdır. Öğrencilerin yakın çevrelerindeki tarihi eserlerle dersin kazanımlarını daha kalıcı öğrenmeleri sağlanabilir”* şeklinde görüş belirterek tarihsel çevrenin eğitim durumları içindeki durumunu ifade etmiştir.

3.2.2.2. Sosyal bilgiler Öğretmenlerine Göre Tarihsel Çevrenin

Öğrencilere Katkıları ve Tarih Bilincini Arttırmadaki Rolüne Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gerçekleştiren sosyal bilgiler öğretmenlerine göre tarihsel çevrenin öğrencilere katkıları ve tarih bilincini arttırmadaki rolüne ilişkin kategori ve kodlamalar Tablo 24’de ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri kategori, kod ve frekanslarla gösterilmiştir. Tarihsel çevrenin öğrencilere katkıları ve tarih bilincini arttırmadaki rolü tabloda ifade edilirken; sorulan sorunun yapısı ve öğretmenlerin görüşleri gereği içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 24. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Öğrencilere Katkıları ve Tarih Bilincini Arttırmadaki Rolüne Yönelik Görüşleri

Kategori	Kod	f
Yerel Tarih	Yerel tarihi öğrenme	5
	Çevre bilinci geliştirme	2
	Çevredeki eserleri koruma	1
Tarihsel empati/bilinç	Tarihi farkındalık	8
	Geçmişle bağ kurma	4
	Empati	3
	Milli birlik ve beraberlik	2
Öğrenme durumu	Kalıcı öğrenme	5
	Somut öğrenme	4
	Yaparak yaşayarak öğrenme	3
	Aktif eğlenceli öğrenme	2

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde öğrencilere katkıları ve tarih bilincini arttırmadaki rolü nedir?” sorusuna ilişkin görüşleri üç kategoriye ayrılmıştır. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri, Tablo 24’de “Yerel tarih (f:8)”, “Tarihsel empati (f:17)” ve “Öğrenme durumu (f:14)” şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Bu kategoriler ve kodlamalara ait bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre tarihsel çevrenin öğrenciye katkıları ve tarih bilincine katkılarına ilkin ifadelerinde en fazla dağılım “tarihsel empati/bilinç” kategorisinde gerçekleşmiştir. Buna göre en fazla dağılım gösteren kodlama “Tarihi farkındalık (f:8)” kodlamasıdır. (Ö3) “*Empati yeteneği ve milli bilinç kazanma konusunda faydaları vardır*”, (Ö20) “*Sosyal bilgiler dersinde tarih bilincini arttırmasını sağlayacaklar sosyal bilgiler olacağı yadsınmaz. Dersimizde ki öğrenme alanları kazanımlarla birlikte paralel olarak ilerlediğinde tarih bilincindeki rolü öğrencilere kazandırabiliriz bu bu bilinci öğrencinin hayatında bir bilinç oluşturmak istiyorsak öğrenciyi aktif olarak derslerimize katılıp tarih bilincini oluşturmamız*” şeklindeki görüşlere göre sosyal bilgiler öğretmenleri, tarihsel bilinç ve empati kurmanın tarihsel çevre ile ilişkisinin olumlu yönde olduğunu ifade etmiştir.

Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanımının öğrenciye katkısı

ve tarih bilincine yönelik ifadelerden yola çıkarak en az dağılım “Yerel tarih (f:8)” kategorisinde gerçekleşmiştir. Buna göre en az dağılım gösteren kodlama “Çevredeki eserleri koruma (f:1)” kodlamasıdır. (Ö19) *“Yakın çevrede bulunan tarihsel konular yerler ve kişiler konunun anlaşılabilirliğini arttırır kalıcılığı da artar. Öğrenciler için daha ilgi çekici olabilir.tarih bilinci açısından da kendi çevremizde oluşmuş eserler ve onları korumak biliç düzeyimizi arttıracaktır”* şeklindeki ifadesiyle sosyal bilgiler öğretmenleri tarihsel çevrenin öğrenciye katkılarının yerel tarihi anlama, tarihsel empati kurma ve kalıcı öğrenmeler sağlamada etkili olduğunu ifade etmiştir.

Araştırmada öğretmenlere ait farklı görüşler şu şekildedir; (Ö7) *“Öğrencinin tarihsel bilincini yaşadığı çevreyi geçmişini ve bugünle bağ kurmasını sağlar”*, (Ö15) *“Milli benlik oluşmasında etkili olur”*, (Ö16) *“Bizzat görerek kendileri deneyimleyecekleri için kalıcı öğrenmeyi sağlar ve tarihe karşı ilgi ve alakaların artmasını sağlar”* ve (Ö18) *“Öğrencilerin geçmişte yaşanmış olayları ve geçmişte yaşamış medeniyetleri tanımaları, anlamlandırmaları kolaylaşıyor. Konuları daha eğlenceli ve kalıcı olarak öğretmek mümkün hale geliyor. Öğretim sınıf dışına çıkmış oluyor”* şeklinde görüşler belirterek tarihsel çevrenin olumlu etkilerinden bahsedilmiştir.

3.2.3. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın beşinci alt problemi “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde tarihsel çevre kullanımı ile ilgili deneyimleri nasıldır?” şeklindedir. Bu bağlamda, sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik olarak gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunun 5. sorusu “Sosyal bilgiler dersinin hangi konu kazanımların öğretiminde tarihsel çevreden nasıl yararlanılabilir?”, 6. sorusu “Tarihsel çevre öğretiminde öğrencilere hangi kaynakları kullanmalarını önerirsiniz?”, 7. sorusu “Tarihsel çevre öğretim deneyimleriniz nelerdir? Bu deneyimler kişisel olarak sizi nasıl etkiledi veya zenginleştirdi? Mesleki gelişiminizde nasıl bir rol oynadı?” ve 8. sorusu “Sosyal bilgiler dersinde tarihi çevre kullanmanın sizce zorlukları nelerdir?” soruları, problem durumunu açıklamaktadır. Araştırmada beşinci alt problem durumuna ilişkin sosyal bilgiler bilgileri öğretmenlerinin tarihsel çevreye ilişkin deneyim durumları, karşılaştıkları zorluklar

ve mesleki gelişim ile ilgili durumlarını ifade etmiştir.

3.2.3.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevreden Nasıl, Hangi Konu ve Kazanımlarda Yararlandıklarına Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gerçekleştiren sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreden yararlanma durumlarına ilişkin kategori ve kodlamalar Tablo 25’te sunulmuştur. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri kategori, kod ve frekanslarla ifade edilmiştir. Tarihsel çevreden sosyal bilgiler dersinde nasıl yararlanılabileceği tabloda ifade edilirken; sorunun yapısı ve öğretmenlerden elde edilen görüşler gereğince içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 25. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevreden Yararlandıkları Konu Kazanım ve Eğitim Durumlarına Yönelik Görüşleri

Kategori	Kod	f
Kültür ve Miras	Müze	8
	Gezi Gözlem	6
	Drama	1
Küresel Bağlantılar	Tartışma	1
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Örnek olay yöntemi	4
	Okul dışı öğrenme	2
	Sözlü Tarih	2
	Sorgulama	1
Birey ve Toplum	Rol oynama	2
	Proje temelli öğrenme	1

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Sosyal bilgiler dersinin hangi konu kazanımların öğretiminde tarihsel çevreden nasıl yararlanılabilir?” sorusuna ilişkin görüşleri dört kategoriye ayrılmıştır. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri, Tablo 25’te “Kültür ve Miras (f:15)”, “Küresel Bağlantılar (f:1)”, “İnsanlar Yerler ve Çevreler f:9)” ve “Birey ve Toplum (f:3)” şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Bu kategoriler ve kodlamalara ait bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreden nasıl, hangi konu ve kazanımlarda yararlandıklarına ilişkin ifadelerinde en fazla dağılım “Kültür ve Miras” kategorisinde gerçekleşmiştir. Buna göre en fazla dağılım gösteren kodlama “Müze (f:8)” kodlamasıdır. (Ö5) “Alan gezileri, ören yeri gezileri, müze ziyaretleri

veya daha çok tarihi dramalara yer verilirse kalıcı öğrenme sağlayacaktır, kültür miras öğrenme alanında kullanılabilir” ve (Ö17) “Geziler, müze ziyaretleri,tarihi filimler,belgeseller yöntem ve teknik olarak kullanılabilir. Özellikle tarihi savaş konularında kültür ve miras konularında tarihsel çevreyi kullanabiliriz” şeklindeki ifadesinden sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreden yararlanma durumlarını ifade etmişlerdir. Sosyal bilgiler öğretmenleri özellikle müze ve gezi gözlemler ile tarihsel çevreden yararlanarak ders anlattıklarını ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreden hangi alanda nasıl yararlandıklarına yönelik ifadelerden yola çıkarak en az dağılım “Küresel Bağlantılar (f:1)” kategorisinde gerçekleşmiştir. Buna göre en az dağılım gösteren kodlama “Tartışma (f:1)” kodlamasıdır. (Ö20) “Sosyal bilgiler dersinde tarihi çevrede kullanmış olduğum yöntemler problem çözme, tartışma yöntemi, örnek olay yöntemi olarak sıralayabilirim. 3. ünite olan İnsanlar yerler ve çevreler öğrenme alanında ise örnek olay yöntemini kullandım. Kullanmış olduğum diğer etkinlikler ise donuk imge ve canlandırma etkinlikleridir. Aktivite olarak ise izin problemini hallettiğimiz sürece müze gezileri, müze gezileri yapamadığınız taktirde sanal müze etkinliklerinden faydalanmaktayız 7. sınıfın son konusundaki küresel bağlantılar konusunda tartışma yöntemi kullanılarak gerçekleştirilebilir” şeklindeki ifadesiyle sosyal bilgiler öğretmenleri tarihsel çevreye ilişkin, Küresel Bağlantılar öğrenme alanında tartışma tekniğini tercih etmiştir.

Araştırmada öğretmenlere ait farklı görüşler şu şekildedir; (Ö12) “Sosyal bilgiler dersi kazanımlarının birçoğunun öğretiminde tarihsel çevreden yararlanılabilir. Birkaç örnek verecek olursam; SB. 6.4.3 kazanımı doğrultusunda öğretilen bilimsel araştırma basamakları ile tarihsel çevre unsurları konusunda bir araştırma yaptırılabilir. Bu araştırma sonucunda tarihsel çevrenin öğrenilmesi sağlanabilir. SB.6.6.1 kazanımı doğrultusunda geçmişten günümüze farklı yönetim şekilleri ile ilgili bir drama çalışması yaptırılabilir.” Bu görüşlerle sosyal bilgiler öğretmenleri tarihsel çevreden yararlanma durumlarına farklı örnekler ifade etmiştir.

3.2.3.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrencilere Tarihsel Çevre İle İlgili Önerdikleri Kaynaklara Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gerçekleştiren sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel

çevre ile ilgili öğrencilere önerdikleri kaynaklara ilişkin kategori ve kodlamalar Tablo 26’da verilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri kategori, kod ve frekanslarla ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreye ilişkin öğrencilere önerdikleri kaynaklar tabloda sunulurken; sorulan sorunun yapısı ve öğretmenlerin görüşleri gereği içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 26. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Öğrencilere Tarihsel Çevre İle İlgili Önerdikleri Kaynaklara Yönelik Görüşleri

Kategori	Kod	f
Birincil Kaynaklar	Tarihi alanlar ve binalar	10
	Müzeler	8
	Fotoğraflar	3
	Sözlü tarih	3
	Hatıralar	3
	Filmler	2
	Haritalar	2
İkincil Kaynaklar	Sanal müzeler	7
	Ansiklopedi	
	Tarihi kitaplar	5
	Makaleler	2
	Sergiler	2
		2
	Tarih şeritleri	1

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Tarihsel çevre öğretiminde öğrencilere hangi kaynakları kullanmalarını önerirsiniz?” sorusuna ilişkin görüşleri üç kategoriye ayrılmıştır. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri, Tablo 26’da “Birincil Kaynaklar (f:31)” ve “İkincil Kaynaklar (f:19)” şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Bu kategoriler ve kodlamalara ait bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, Tarihsel çevrenin öğretiminde öğrencilerin hangi kaynakları kullanabileceğine ilişkin ifadelerinde en fazla dağılım “Birincil Kaynaklar” kategorisinde gerçekleşmiştir. Buna göre en fazla dağılım gösteren kodlama “Tarihi alanlar/binalar (f:10)” kodlamasıdır. (Ö2) “*Hatıraları ve tarihi binaları kullanmalarını öneririm. Hatıralar yaşanılan çevreyi iyi bir şekilde anlatabilir. Tarihi binalar ise yaşanmışlık boyutu ile yerel tarihin anlatımında önemli rol oynamaktadır*”, (Ö20) “*Tarih çevre öğretiminde, öğrencilerimizin bulunduğu çevrede yer alan tarihi çevre yerlerini gezmelerini ve görmelerini var ise*

müzelere mutlaka ve mutlaka ziyaret etmelerini ve son olarak kesinlikle interaktif öğrenme alanlarında yer alan sanal müzeleri kullanmalarını öneririm” şeklindeki ifadesinden tarihsel çevreye ilişkin birincil kaynaklar önerdiklerini ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreye yönelik öğrencilere önerdikleri kaynaklara ilişkin ifadelerden yola çıkarak en az dağılım “İkincil Kaynaklar (f:19)” kategorisinde gerçeklemiştir. Buna göre en az dağılım gösteren kodlama “Tarih şeritleri (f:1)” kodlamasıdır. (Ö12) *“Öğrenciler tarihsel çevre konusunda bir çok kaynaktan faydalanabilirler. Çünkü farklı kaynaklar, farklı deneyimler farklı bakış açıları sunar. Tarih şeritleri, kronolojik kaynaklar, tarih kitapları, makaleler, akademik çalışmalar,müze ve sergiler, sözlü tarih kaynakları vb.”* şeklindeki ifadesiyle sosyal bilgiler öğretmenleri öğrencilere yönelik tarih şeritlerini, ikincil kaynaklar olarak önermiştir.

Araştırmada öğretmenlere ait farklı görüşler şu şekildedir; (Ö3) *“sanal müzeler kullanılabilir”,* (Ö4) *“Fotoğraf makinesi kalıcılık ve anı,tarihi kitaplar gibi kaynaklar kullanırım”,* (Ö6) *“Kaynaktan ziyade öğrencilerin tarihsel çevreyi yaşamaları lazım. Tarihsel çevre yerinde ziyaret edilmesi daha faydalı olacaktır. Yerleşim yerine uzak alanlar ise sanal ortamda keşfedilebilir”,* (Ö15) *“Kaynaktan ziyade öğrencilerin tarihsel çevreyi yaşamaları lazım. Tarihsel çevre yerinde ziyaret edilmesi daha faydalı olacaktır. Yerleşim yerine uzak alanlar ise sanal ortamda keşfedilebilir”* ve (Ö20) *“Tarih çevre öğretiminde, öğrencilerimizin bulunduğu çevrede yer alan tarihi çevre yerlerini gezmelerini ve görmelerini var ise müzelere mutlaka ve mutlaka ziyaret etmelerini ve son olarak kesinlikle interaktif öğrenme alanlarında yer alan sanal müzeleri kullanmalarını öneririm.”* Öğretmenler, bu görüşlerinde tarihsel çevreye dair ikincil kaynaklara yönelik farklı örnekler sunmuştur.

3.2.3.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Öğretim

Deneyimlerine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gerçekleştiren sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre öğretim deneyimlerine ilişkin kategori ve kodlamalar Tablo 27’de ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri kategori kod ve frekanslarla ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre öğretim deneyimleri

tabloda ifade edilirken; sorunun yapısı ve öğretmenlerin görüşleri gereği betimsel analiz gerçekleştirilmiştir.

Tablo 27. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevre Öğretimi Deneyimlerine Yönelik Görüşleri

Kategori	Kod	f
Deneyim Durumları	Tarihi geziler gerçekleştirme	7
	Deneyimsizim	4
	Tarihsel dönemleri yerinde gözlemleme	4
	Okul dışı öğrenme	4
	Tarihi kitaplarda yer verme	2
	Fotoğraf çekimleri	2
	Sözlü tarih çalışması	1

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Tarihsel çevre öğretim deneyimleriniz nelerdir?” sorusuna ilişkin görüşleri, betimsel analiz ile Tablo 27’de “Deneyim Durumları (f:24)” şeklinde belirtilmiştir. Kategori ve kodlamalara ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, tarihsel çevre öğretim deneyimlerinin neler olduğuna ilişkin ifadelerinde “Deneyim Durumları” kategorisinde yer verilmiştir. Deneyim durumları kategorisine ilişkin ifadelerinde en fazla dağılım “Tarihi geziler gerçekleştirme (f:7)” kodlamasıdır. (Ö4) “*Birçok tarihsel çevrede bulundum. Kendi gözlerimle gördüğüm ve fotografladığım bu çevreleri dersde kaynak olarak kullanıyor ve öğrenciye anlatırken görmüş olmanın faydası ile daha kalıcı bilgi aktarımı olabiliyor*” ve (Ö9) “*Çokça deneyim yaşadım. Eksiklerimi farkettim. Yeni etkinlikler planladım. Öğrencilerim ile birlikte öğrendim. Trabzonda birçok tarihi mekanda çalışma fırsatım oldu. Tarihi geziler gerçekleştirdim ve tarihsel çevreyi derslerimde daha etkili kullandım*” şeklindeki ifadelerle göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin bazıları tarihsel çevre deneyimlerinde, geziler ve gözlemler gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre öğretim deneyimlerine ilişkin ifadelerden yola çıkarak en az dağılım gösteren kodlama ise “Sözlü tarih çalışmaları (f:1)” olarak ifade etmişlerdir. (Ö12) “*Tarihsel çevre deneyimlerim öncelikle sözlü tarih kaynakları diyebilirim. Çevremde yaşları oldukça büyük, deneyimli, geçmişin belli dönemlerine oldukça hakim kişilerden oluşuyordu. Bu kişilerin deneyimlerinden*

ve gördüklerinden öğrendiğim şeyler benim bir çok yönümü geliştirdi. Empati, belirli yaşantılarından ders alma, ve gelecek yaşama yol gösterici bir çok alanda katkı sağladı diyebilirim. üniversite hayatında müzelere yaptığımız geziler ve bunun dışında bireysel olarak yapmış olduğum müze ve sergi gezileri bana katkı sağladı. Öğretmenliğe başladığım andan beri öğrencilere daha verimli olabilmek için okuduğum belirli akademik çalışmalar da benim tarihsel çevre bilincinin gelişmesinde bana oldukça katkı sağladı. Son olarak okuduğum tarihi kitapları gerek bireysel hayatımda, gerekse okuldaki öğrencilerle olan iletişimimde bana bir çok kolaylık sağladı” şeklindeki ifadesiyle tarihsel çevre ile ders öğretiminde sözlü tarih çalışmasını kullandıklarını belirtmiştir.

Araştırmada öğretmenlere ait farklı görüşler şu şekildedir; (Ö2) *“Yakın çevredeki tarihi yerleri gezmek, o dönemin şartlarını ve insan yaşantısını sorgulamak olaylara farklı açılardan bakabilmeyi sağladı”,* (Ö3) *“okul dışı öğrenmede yaşayarak öğrenme sağlandı”,* (Ö10) *“Teorik olarak öğrendiğim bilgileri somut olarak görmek var olan bilgimi daha kalıcı hale getirdi ve bu bilgiyi öğrencilerime aktarırken daha ayrıntılı bilgiler verebilme şansını elde ettim”* ve (Ö18) *“Daha çok müze ziyaretleri yaparak tarihsel çevreyi kullandığımı düşünüyorum. Öğrenciler ile konuyla ilgili müzeyi ziyaret ederek (yaşadığımız şehirde varsa) oradaki materyalleri ders ile ilişkilendiriyorum.”* Bu görüşleri ile sosyal bilgiler öğretmenleri, tarihsel çevre öğretim deneyimlerini farklı örneklerle dile getirmiştir.

3.2.3.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derste Tarihsel Çevre Kullanımı Zorluklarına Dair Görüşlerine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gerçekleştiren sosyal bilgiler öğretmenlerinin derste tarihsel çevre kullanımındaki zorluklara yönelik görüşlerine ilişkin kategori ve kodlamalar Tablo 28’de ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri kategori, kod ve frekanslarla ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrede karşılaşılan zorluklar tabloda ifade edilirken sorunun yapısı ve öğretmenlerin görüşleri gereği içerik analizi analizi gerçekleştirilmiştir.

Tablo 28. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Derste Tarihsel Çevre Kullanımı Zorluklarına Dair Görüşleri

Kategori	Kod	f
Uygulama Öncesi	Ders saati ve müfredat	9
	Maliyet	7
	İdari izin alma, prosedür	5
	Sınıf mevcudu	4
	Paydaşlardan destek alamama	4
	Motivasyon eksikliği	3
	Sorumluluk	2
	Müsait olma	2
	Ulaşım	2
Uygulama Sırası/Sonrası	Otorite problemi	2
	Dikkat dağınıklığı	2
	Yeterli hazırlıklı olmama	2
	Önlem eksikliği	1
	İklim problemleri	1
	Ortaman sıkıcı gelmesi	1
	Dil zorlukları(Sözlü tarih)	1

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Sosyal bilgiler dersinde tarihi çevre kullanımının sizce zorlukları nelerdir?” sorusuna ilişkin görüşleri iki kategori şeklinde belirtilmiştir. Buna göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri, Tablo 28’de “Uygulama Öncesi (f:38)” ve “Uygulama sırası/sonrası (f:10)” şeklinde kategorilere ayrılmıştır. Bu kategoriler ve kodlamalara ait bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler dersinde tarihsel çevre kullanmadaki zorluklara ilişkin ifadelerinde en fazla dağılım “Uygulama öncesi” kategorisinde gerçekleşmiştir. Buna göre en fazla dağılım gösteren kodlama “Ders saati ve müfredat (f:9)” kodlamasıdır. (Ö1) “*Sosyal bilgiler dersinin ders saatinin yetersiz oluşu, yoğun bir programa sahip oluşudur*” ve (Ö20) “*Tarihsel çevre öğretim deneyimi genel olarak sınıf içerisinde yapmış olduğum etkinliklerde hem öğrencilerin hem de benim var olan çevre hakkında bir çok bilgiyi ve önemi içselleştirmemde önemli bir rol oynadı. Müfredat programımızın yoğunluğu ve izin alma prosedürleri bu çevre unsurlarını ziyaret etmemizi zorlaştırdığı için yaparak ve yaşayarak öğrenme faaliyetlerinde kısıtlandığımızı düşünüyorum*” şeklindeki ifadelerden sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreyi kullanırken en fazla

zorlandıkları durumların, uygulama öncesindeki müfredat ve ders saatinden kaynaklandığını ifade etmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrede en fazla zorlandığı durumlara ilişkin ifadelerden yola çıkarak en az dağılım “Uygulama sırası/sonrası (f:10)” kategorisinde gerçekleşmiştir. Buna göre en az dağılım gösteren kodlamalar “Önlem eksikliği (f:1)”, “İklim problemi (f:1)”, “Ortamın sıkıcı olması (f:1)” ve “Dil zorlukları (f:1)” kodlamalarıdır. (Ö10) *“Tarihsel çevreyi kullanabilmek için gezi ve gözlem yapmak gerekir. Bu yöntem de okul dışı gerçekleştiğinden dolayı sınıf ortamına göre otorite kurmak konusunda çeşitli sorunlar yaşanabilir. Kazanımın dışına çıkmadan ve dikkat dağınıklığını önleyerek bir çalışma yapmak gerekir”* ve (Ö19) *“Tarihsel çevre kaynakları olarak eğer yaşlı bi dede seçildi ise onunla iletişim kurma zorluğu yaşanabilir kullandığı dil eski kelimeler içere bilir anlaşılabilirliğini için tercüman gerekebilir. Yada bir kalıntı eser seçildi ise ona ulaşım ve gözlemleme zorluğu yaşanabilir”* şeklindeki ifader sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre kullanımlarında karşılaştıkları zorlukların öğrenci kontrolü, idil zorluğu veya dikkat dağınıklığı şeklinde olduğunu göstermiştir.

Araştırmada öğretmenlere ait farklı görüşler şu şekildedir; (Ö5) *“Gerekli mercilerden izin almak ve sınıf mevcudu zorlaştırıyor”*, (Ö9) *“Resmi işlemler, zaman kaybı, tarihi mekanların etkinliğe müsait olmayışı ve müzecilerin bu alanları eğitimde nasıl kullanılacağını bilmemesi”* ve (Ö13) *“Her zaman bulunduğunuz bir şehirde ya da yakın çevresinde tarihi bir çevre örneği bulmak veya oraya gitmek mümkün olmuyor. Bu durum sadece görsellerden faydalanarak yapıldığında öğrencilerin içselleştirmesi ezberden öteye gidemiyor.”* Bu ifadeler sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrede karşılaştıkları diğer zorlukları ifade etmektedir.

3.2.4. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın altıncı alt problemi “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin sosyal bilgiler öğretiminde kullanılmasına ilişkin görüşleri nelerdir?” şeklindedir. Bu bağlamda, sosyal bilgiler öğretmenlerine yönelik olarak gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunun 9. Sorusu “Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına ilişkin neler önerirsiniz?” sorusu problem durumunu açıklamaktadır. Araştırmada altıncı alt problem durumna ilişkin sosyal

bilgiler öğretmenleri, sosyal bilgiler derinde tarihsel çevrenin kullanılmasına ilişkin önerileri ifade etmiştir.

3.2.4.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılmasına İlişkin Önerilerine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılım gerçekleştiren sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına ilişkin önerilerinin kategori ve kodlamaları Tablo 29’da ifade edilmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri kategori, kod ve frekanslarla ifade edilmiştir. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına yönelik öneriler tabloda ifade edilirken; sorulan sorunun yapısı ve öğretmenlerin görüşleri gereği betimsel analiz ile Tablo 29’da analiz edilmiştir.

Tablo 29. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılmasına İlişkin Önerileri

Kategori	Kod	f
Öneri durumları	Uygulama derslerinin yapılması	7
	Maliyet/idari işlere destek sağlanması	6
	Müze eğitimi yapılması	5
	Ders saaatinin artırılması	4
	Tarih bilincinin artırılması	4
	Farklı tarihi kaynakların kullanılması	2

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin “Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına ilişkin neler önerirsiniz?” sorusuna ilişkin görüşleri, Tablo 29’da “Öneri Durumları (f:26)” kategorisi altında kodlanmıştır. Öneri durumları kategorisine ait kodlamalara ait görüşler aşağıda verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına ilişkin önerilerinde en fazla dağılım “Uygulama derslerinin yapılması (f:7)” kodlamasında gerçekleşmiştir. Buna göre görüşler şu şekildedir; (Ö1) “Ders saatinin artırılması gerekir, teorikten ziyade pratiğe dönük ders işlenmesi gerekir”, (Ö17) “Bizzat o yerleri görmek,bu mümkün değilse o yerleri gösteren videolar,belgeseller izletmek,fotoğraflar göstermek. Aynı zamanda sosyal bilgiler ders saatinin az olduğunu ve arttırmak gerektiğini düşünüyorum” ve (Ö19) “Kullanımı gereklidir ve bunu yaparken doğru bilgiye

ulaşım için iyi araştırma yapmak gerekir ve bunun içinde ders saatinin yeterli olması gereklidir. Öğrencilere çevresi ile ilgili yakın bilinç kazandırır gelecek için bilgi aktarımını sağlar.” Bu görüşlerden sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılması için ders saatinin artırılmasını istedikleri anlaşılmaktadır.

Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına ilişkin önerilerden yola çıkarak en az dağılım gösteren kodlama “Farklı tarihi kaynakların kullanılması (f:2)” kodlamasında gerçekleşmiştir. Buna göre en az dağılım gösteren kodlamaya ilişkin bazı görüşler; (Ö8) “*Farklı tarihi kaynaklar kullanımı, öğrencilerin tarihsel bölgeye giderek orada kendilerinin keşfetmesini sağlamak*” ve (Ö16) “*Valiliklerin koordine edeceği planlı ve zorunlu geziler düzenlenebilir. Bunlar sağlanamıyorsa farklı tarihi kitap ya da kaynaklarla desteklenmelidir*” şeklinde olup bu ifadeler sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreye yönelik farklı kaynakların kullanılmasını önerdiklerini göstermektedir.

Araştırma öğretmenlere ait farklı görüşler şu şekildedir; (Ö5) “*Müze eğitimi bence ayrı bi seçmeli ders olarak sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından verilmelidir*”, (Ö13) “*Kesinlikle bir şekilde bu mekanları görmek, temas etmek gerektiğini düşünüyorum*” ve (Ö20) “*Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına ilişkin önerilerim arasında müfredata bağı olarak ders saatinin arttırılıp programın sadeleştirilmesi, öğrencilerin gezi ve etkinlik faaliyetlerine yönelik olarak çalışmalar yapılmasına, gezi konusundaki izin alma prosedürlerinin esnetilmesi ve kolaylaştırılması, okul idaresinin sosyal bilgiler öğretmenleriyle birlikte bu konuda eşgüdümlü olarak çalışmalar yapmasını, günümüzün ekonomik koşulları göz önüne alındığında belediyelerin sivil toplum kuruluşların öğrencilerin tarihsel çevreyi gezip görmeleri için ödenek ayırması gerektiğini düşünmekteyim.*” Bu görüşler, müze eğitimi dersinin ayrıca ders olarak okutulması, ders saatinin artırılması, izin prosedürlerinin kolaylaştırılması, mali destek sağlanması şeklinde öğretmen görüşlerini ifade etmektedir.

4. TARTIşMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma bulgularının analizine dayalı olarak elde edilen sonuçlar ve öneriler ele alınmıştır.

4.1. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin derste kullanılmasına yönelik görüşleri ile tarihsel çevre bilgileri arasındaki ilişkiyi belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın amacı çerçevesinde belirlenen alt problemlerin sonuçları ve bu sonuçlara yönelik tartışmalar aşağıda başlıklar halinde sunulmuştur. Son olarak, araştırma bulgularına dayanarak önerilerde bulunulmuştur.

4.1.1. Araştırmanın Nicel Verilerine İlişkin Tartışma ve Sonuç

Bu bölümde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgileriyle ilgili sonuçlar sunulmuştur.

4.1.1.1. Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın bu alt probleminde sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeyleri cinsiyet, kıdem, eğitim alma durumları, yaşanan yer değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeyleri cinsiyet değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bu farklılık, erkek sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeylerinin, kadın sosyal bilgiler öğretmenlerinin bilgi düzeylerinden istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tarihsel çevre bilgi düzeyleri, cinsiyetin belirleyici bir değişken olduğu sonucuna varılabilir. Bu çalışma sonucunda farklı olarak Dinç, Erdil ve Keçe (2011) tarafından yapılan çalışmaya göre, üniversite öğrencilerinin tarihi ve kültürel eserlere olan ilgi düzeyleri ile bu eserlere verdikleri önemin ortalamadan biraz daha yüksek olduğu ve bu konuda cinsiyetin belirleyici bir faktör olmadığı, ancak öğrenim gördükleri bölümün etkili olduğu bulunmuştur.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeyleri, kıdem değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Dolayısıyla, öğretmenlerin

tarihsel çevre bilgi düzeyinin kıdem yılının belirleyici bir değişken olmadığı söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeyleri, eğitim alma durumları değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir. Bulgular, eğitim almış olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeylerinin, eğitim almamış olanlara kıyasla anlamlı derecede daha yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Karataş (2021) çalışmasına göre, hizmet içi eğitim alan yerel yönetim personelinin, kent merkezleri, ilçeler ve köyler de dahil olmak üzere tarihi çevreyi koruma konusunda halka yönelik seminerler, konferanslar ve sunumlar düzenlemesi, bu faaliyetleri dönemsel olarak tekrarlaması, halk arasında tarihi çevreye karşı koruyucu davranışların gelişmesine katkı sağlayabilir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi düzeyleri, yaşadıkları yer değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Ancak Trabzonlu öğretmenlerin ortalamalarının diğer öğretmenlere kıyasla daha düşük olduğu bulunmuştur. Bu, yaşanan yerin öğretmenlerin tarihsel çevre bilgi düzeylerini etkilemediğini, fakat Trabzonlu öğretmenlerin daha az bilgiye sahip olduğunu göstermektedir.

4.1.1.2. Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Tartışma ve Sonuç

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgileri ile derste tarihsel çevre kullanımları arasındaki ilişki incelenmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre deneyim durumlarına göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. T-testi sonuçları ve aritmetik ortalamalar incelendiğinde, tarihsel çevreyi derslerinde kullanan sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre bilgi testinde daha yüksek puanlar aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan t-testi sonuçları, tarihsel çevreyi derslerinde kullanan öğretmenlerin bu konudaki bilgi düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir. Bu sonuç, tarihsel çevrenin öğretiminde deneyimli olan öğretmenlerin öğrencilere daha etkili bir şekilde bilgi aktarabildiği ve bu nedenle de bilgi testlerinde daha başarılı olduklarını göstermektedir. Uzun (2007) tarafından belirtildiği üzere, çevresel bilgi ve düşünce düzeyinin yükselmesi, bireylerin sahip oldukları bilgi birikiminden beklenen bir sonuçtur. Ancak bu bilgi birikimlerini eyleme dönüştürememeleri

endişe vericidir. Bu bağlamda öğretmenlerin, tarihsel çevreye yönelik bilinçli bireylerin yetiştirilmesinde son derece önemli bir rol oynadığı söyleyebilir. Bu, öğretmenlerin eğitimdeki rolünün ve deneyimlerinin öğrencilerin bilgi düzeyleri üzerindeki etkisinin önemini destekleyen bir bulgudur.

4.1.2. Araştırmanın Nitel Verilerine İlişkin Tartışma ve Sonuç

Bu başlık altında, araştırmada 21 sosyal bilgiler öğretmeninden tarihsel çevreyle ilgili görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilen bulguların sonuçları sunulmuştur.

4.1.2.1. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenleri tarafından tarihsel çevrenin tanımı, ne olduğu ve tarihsel çevrenin nelerden oluştuğuna hakkında görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Öğretmenlerin verdiği cevaplar içerik analizine tabi tutulmuştur.

Yapılan analizler sonucunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre kavramını tanımlarken en çok “tarihi olaylar” şeklinde tanımladıkları belirlenmiştir. Ayrıca, bu kavramı en az “müzeler/kentler” şeklinde tanımladıkları gözlemlenmiştir.

Araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin Tarihsel Çevre kavramını “Geçmiş yaşantı”, “Tarihi eser/kalıntılar”, ve “Yaşanılan çevre” şeklinde tanımladıkları da belirlenmiştir. Örneğin, bir öğretmen “Geçmiş dönemlerde yaşamış toplumların oluşturduğu yaşam alanlarıdır” ifadesiyle geçmiş yaşantılara vurgu yaparken, başka bir öğretmen ise “Geçmiş dönemlerde yaşayan insanların kültürel ve tarihi kalıntılarının bir birikimidir” ifadesiyle tarihi eserlere ve yaşanılan çevreye vurgu yapmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin nelerden oluştuğuna ilişkin görüşleri ise “Askeri mekân”, “Sivil Mekân”, “Dini mekân”, “Coğrafi mekân” ve “Ticari mekân” şeklinde sınıflandırılmıştır. Araştırmada, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin askeri mekân kategorisinde savaş alanlarının önemli bir yer tuttuğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, öğretmenler tarihsel çevrenin kaleler, hisarlar, burçlar, köprüler, köşkler, saraylar, hanlar, hamamlar, camiler, kiliseler, külliye, göller, coğrafi kalıntılar, tarım alanları, limanlar, bedestenler, kervansaraylar gibi çeşitli alanlarda oluştuğunu ifade etmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde elde edilen sonuçlar, literatürdeki benzer çalışmalarda bulunan öğretmen görüşleriyle uyumlu olduğunu göstermektedir. Örneğin, Çapar ve Şenşekerci'nin (2021) çalışmasında sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreyi “Tarihin gerçekleştiği yerler”, “Geçmiş ile günümüz arasında köprü”, “Tarihsel mekânların bulunduğu alanlar”, ve “Geçmişteki insanlar üzerinde önemli etki ve izler bırakmış yerler” şeklinde tanımladıkları tespit edilmiştir. Benzer bir sonuçta Aday ve Meydan (2023) tarafından yapılan çalışmada, öğretmen adaylarının tarihi çevre tanımlamalarından elde edilen verilere göre, tarihi çevrenin tanımında en çok vurguladıkları unsurlar tarihi, mimari ve geçmişle ilgili unsurlardır. Araştırmada, tarihi çevrenin geçmiş dönemlerden günümüze kadar ulaşan kalıntılara ait mekânları kapsadığı şeklinde tanımlandığı sonucuna varılmıştır. Öğretmen adayları, tarihsel çevre olarak cami, köprü, müze, kale, mağara, ören yerleri, saray, tarihi ev, medrese, han, antik kent gibi mekanları ziyaret ettiklerini ifade etmişlerdir.

Kırıkçı ve Yılmaz'ın (2017) çalışmasına göre, öğretmenler tarihi çevre kavramına yabancı olmadıkları halde, tarihi çevreye yönelik algılarında farklılıklar gözlenmiştir. Bazı katılımcılar, bir alanın tarihi çevre olarak kabul edilebilmesi için o bölgede uzun süredir var olan tarihi yapıların bulunması gerektiğini vurgulamaktadır. Diğer bazı katılımcılar ise tarihi çevreleri, toplumların ekonomik, sosyal ve siyasi biçimlerine yön veren önemli olayların yaşandığı yerler olarak tanımlamaktadırlar. Seyhan (2020), çalışmasına göre öğretmenler, tarihi mekânlar olarak müze, ören yerleri, kale, cami, medrese, tarihi sokaklar gibi yerleri; coğrafi mekânlar olarak ise ova, dağ, göl gibi doğal oluşumları ve yayla, orman, botanik bahçeleri, su kaynakları gibi alanları; kurumsal mekânlar olarak da fabrika, baraj, hastane, dernek, bilim merkezi gibi çeşitli yerleri örnek olarak göstermişlerdir.

Sonuç olarak, mevcut çalışma ve alan yazındaki benzer çalışmalar doğrultusunda Trabzon'daki sosyal bilgiler öğretmenlerinin genellikle tarihsel çevreyi “Tarihsel olaylar ve geçmiş yaşanmış yerler” olarak tanımladıkları görülmektedir. Aynı zamanda öğretmenlerin tarihsel çevre tanımları ile tarihsel çevre mekanları ifadeleri arasında uyumlu olduğu söylenebilir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreyi tanımlama ve sınıflandırma yaklaşımlarını anlamak, ders materyallerinin çeşitlendirilmesi ve öğrenci öğrenim deneyimlerinin zenginleştirilmesi için önemli ipuçları sağlayabilir.

4.1.2.2. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Sosyal bilgiler öğretmenlerinden, “Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersindeki yeri” ve “tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde öğrencilere katkıları ile tarih bilincini arttırmadaki rolü” hakkında görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Öğretmenlerin verdiği cevaplar içerik analizine tabi tutulmuştur. Araştırma sonucunda, sosyal bilgiler öğretmenlerinin, tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersindeki yeri en fazla dağılım “Öğrenme alanı/kazanımlar” kategorisinde en fazla dağılım gösteren “Kültür ve Miras öğrenme alanında olduğu tespit edilmiştir. Tarihsel çevre, sosyal bilgiler dersi kazanımları ve içerik boyutunda önemli bir rol oynamaktadır. Örneğin, 5. sınıf sosyal bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanında tarihsel çevre ile ilgili kazanımlar ağırlıklı olarak yer almaktadır. Ancak bazı öğretmenlerin tarihsel çevre ile ilgili kazanımların programda yeterince yer almadığına inanmakta oldukları ortaya çıkmıştır. Literatürde bazı öğretmenlerin tarihsel çevrenin programda yer alma durumu ile ilgili görüşleri desteklenmektedir. Alkış ve Oğuzoğlu (2005), tarihi çevre eğitimi ile ilgili konuların sosyal bilgiler dersi başta olmak üzere, vatandaşlık ve insan hakları eğitimi dersi ile seçmeli turizm derslerinde yer aldığını belirtmişlerdir. Ancak bu derslerin içeriğinin öğrencilerde yeterli düzeyde tarihi çevre bilinci geliştirmeye yetmediği sonucuna varılmıştır. Bu durum, özellikle ilköğretim düzeyinde tarihi çevre eğitim programının oluşturulması gerekliliğini ve zorunluluğunu ortaya koymaktadır. Aday ve Meydan’ın (2023) çalışmasında belirtildiği göre, öğretmen adayları, sosyal bilgiler öğretim programını tarihsel çevre perspektifinden değerlendirirken özellikle tarihsel bilgi sağladığını düşünmektedirler.

Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersindeki rolü üzerine yapılan ifadelerden yola çıkarak, en az vurgu “Ölçme değerlendirme” kategorisinde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, “Tarihsel örnek olaylar” kodlaması en az vurgu alanı oluşturmuştur. Örneğin, yakından uzağa ilkesine göre konuları somutlaştırarak, yakın çevredeki örnek olaylar vermenin öğrenciler için faydalı olacağı ve tarihsel çevrelerle ilgili değerlendirmeler örnek olaylarla desteklenebileceği sonucuna varılmıştır. Bunu yanı sıra sosyal bilgiler öğretmenleri, tarihsel çevrenin ölçme değerlendirmelerinde kullanılabileceğini belirtmiştir. Bu görüş, tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde

öğrenci başarılarının değerlendirilmesinde potansiyel bir kaynak olarak değerlendirilebileceğini ortaya koymaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre, tarihsel çevrenin öğrencilere katkıları ve tarih bilincini arttırmadaki rolü üzerine yapılan görüşlerde en fazla vurgu “Tarihsel empati/bilinç” kategorisinde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, en fazla vurgu alan kodlama “Tarihi farkındalık” olarak belirlenmiştir. Öğretmenlerin görüşlerine göre, tarihsel çevrenin öğrencilere empati yeteneği kazandırma ve milli bilinç geliştirme konularında faydaları olduğu vurgulanmıştır. Ayrıca, sosyal bilgiler dersinin tarih bilincini arttırmada önemli bir rol oynadığı ve öğrenme alanları ve kazanımlarla entegre olarak bu bilinci pekiştirebileceği ifade edilmiştir. Bu bağlamda, öğrencilerin aktif katılımıyla tarih bilincinin günlük hayatta da kalıcı olmasının hedeflendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevrenin öğrenciye katkıları ve tarih bilincine yönelik ifadelerinden yola çıkarak, en az vurgu “Yerel Tarih” kategorisinde gerçekleşmiştir. Bu bağlamda, en az vurgu alan kodlama ise “Çevredeki eserleri koruma” olarak tespit edilmiştir. Öğretmenler, yakın çevrede bulunan tarihsel konular, yerler ve kişilerin konunun anlaşılabilirliğini artırdığını ve öğrenciler için daha ilgi çekici hale getirdiğini belirtmişlerdir. Ayrıca, çevredeki eserleri korumanın tarih bilinci açısından farkındalık düzeyini artıracığına inandıkları yorumları, sosyal bilgiler dersinde tarihsel çevrenin yerel tarihi anlama, tarihsel empati kurma ve kalıcı öğrenmeler sağlama konularında etkili olduğunu vurgulamaktadır. Bu bağlamda, öğrencilere yerel tarih ve çevresel eserlerin korunmasının öneminin öğretildiği ve bu sayede tarih bilincinin güçlendirildiği anlaşılmaktadır. Bu çalışma sonucunu doğrular nitelikte Karataş’a (2021) göre, tarihsel çevre bireylere kendi geçmişlerini daha derinlemesine anlama ve bu geçmişle bütünleşme fırsatı sunarak, öz benliklerine dönüşlerinde yardımcı olabilecek ipuçları ve çeşitli yaşanmış deneyimler sağlamaktadır.

4.1.2.3. Beşinci Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Araştırmanın bu alt probleminde, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreden yararlanma durumları, tarihsel çevre ile ilgili öğrencilere önerdikleri

kaynakları belirtmeleri istenmiştir. Ayrıca sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre öğretim deneyimlerine ve tarihsel çevre kullanımındaki zorluklara ilişkin görüşlerini ifade etmeleri istenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre, sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreden en fazla “Kültür ve Miras” öğrenme alanında yararlandıkları görülmüştür. Bu kullanımların çoğunluğunun “Müze ziyaretleri” kodlaması ile gerçekleştiği belirlenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, özellikle müze ziyaretleri ve saha gözlemleri yoluyla tarihsel çevreden faydalandıkları ve bu deneyimleri ders anlatımında kullandıkları sonucuna varılmıştır. Bu çalışmanın sonucunu destekler nitelikte Ekinci’nin (2022) çalışmasına göre, müzeler tarihsel ve kültürel değerleri içeren yapılandırmacı bir yaklaşıma uygun olarak öğrenciler için alternatif bir öğrenme ortamı sunar; ayrıca, sosyal bilgiler öğretmenleri için müzelerin önemli olduğu vurgulanmaktadır. Alkış ve Oğuzoğlu’nun (2005) araştırmasına göre, kültür mirasının korunması ve gelecek kuşaklara sağlıklı bir biçimde aktarılmasında tarihsel çevre bilincine sahip bireyler, koruma için yasal düzenlemelerden daha etkili olabilirler. Bu bağlamda öğretmenlerin, sosyal bilgiler dersinde tarihsel çevreden en fazla kültür ve miras öğrenme alanının tercih etmelerinin nedeni olmuş olabilir.

Araştırma sonuçlarına göre, sosyal bilgiler öğretmenleri tarihsel çevreyi kullanma yöntemleri olarak problem çözme, tartışma yöntemi ve örnek olay yöntemini sıklıkla tercih etmektedirler. Özellikle “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında örnek olay yöntemi ve donuk imge ile canlandırma etkinlikleriyle ders anlatımını desteklemektedirler. Aktiviteler arasında müze gezileri veya sanal müze etkinlikleri önemli bir yer tutmaktadır. Ancak, “Küresel Bağlantılar” konusunda tartışma yöntemi daha az kullanılmakta oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Seyhan (2017) tarafından yapılan çalışma, Grup Araştırması tekniğinin mevcut programa kıyasla tarihsel çevre bilgisini artırma ve tarihi çevrenin korunma bilincini geliştirme konularında daha etkili olduğunu ortaya koymuştur. Grup Araştırması tekniğiyle yapılan eğitimin ardından öğrencilerin tarih bilincinin güçlendiği ve tarihe yönelik olumsuz tutumlarının değiştiği belirlenmiştir.

Buna karşın, Ergin’in (2011) çalışmasında elde edilen bulgular göstermektedir ki, sosyal bilgiler dersinde çevre ile ilgili konuları öğretirken öğretmenler genellikle düz anlatım ve soru-cevap yöntemlerini tercih etmektedirler.

Bu tercihin arkasındaki nedenler arasında, süre kısıtlılığı ve fiziksel kaynakların yetersizliği gibi çeşitli zorluklar bulunmaktadır. Öğretmenlerin bu yöntemleri tercih etmelerinin temel sebeplerinden biri ise bu yöntemlerin uygulanmasının ekonomik ve kolay olmasıdır. Kırıkçı ve Yılmaz (2017) çalışmasına göre, öğretmen adayları tarihi çevre bilincini öğrencilere kazandırma sürecinde, klasik/davranışçı öğrenme yaklaşımlarından ve öğretmene bağımlı eğitim anlayışından uzaklaşmanın önemini vurgulamışlardır. Araştırmaya katılanların tamamı, özellikle çevre bilinci kazandırma konusunda etkili olan yapılandırmacı öğretim yöntemleri olarak aktif öğrenme, yaparak yaşayarak öğrenme ve iş birliği öğrenme gibi yöntemlerin öğrenci üzerinde büyük etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Sonuç olarak, sosyal bilgiler dersinde öğrencilere, tarihsel çevreyi kazandırılmasında ne kadar çok duyu organına hitap eden materyal ve yöntem ve teknik kullanırsa, öğrenme süreci o ölçüde anlamlı ve kalıcı olabileceği söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri tarihsel çevreyi öğrencilere önerirken en fazla “Birincil Kaynaklar” kategorisinde yer alan “Tarihi alanlar/binalar” kodlamasını kullanmışlardır. Öğretmenler, özellikle hatıralar ve tarihi binaları kullanarak öğrencilere yaşanmış çevreyi aktarmayı önermişlerdir. Ayrıca, müze ziyaretleri ve sanal müzeler gibi interaktif öğrenme alanlarını da önemli kaynaklar olarak görmüşlerdir. “İkincil kaynaklar” kategorisinde ise en az dağılım gösteren kodlamanın “Tarih şeritleri” olduğu belirlenmiştir. Bazı öğretmenler, öğrencilere tarihsel çevre konusunda farklı bakış açıları sunacak olan tarih şeritleri gibi ikincil kaynakları da önermişlerdir, ancak bu öneri diğer kaynak türleri kadar yaygın değildir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevreye ilişkin öğrencilere Tarihi alanlar ve binalar, müzeler, fotoğraflar, sözlü tarih, Hatıralar, Filmler. Haritalar, Sanal müzeler, Tarihi kitaplar, Makaleler, Sergiler, Ansiklopedi ve Tarih şeritleri gibi kaynakları önerdikleri ortaya çıkmıştır. Bu bulgular tarihsel çevrenin öğretiminde kullanılan kaynakların çeşitliliğini ve öğretmenlerin tercih ettikleri yöntemleri açıklamaktadır.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarihsel çevre öğretim deneyimlerine ilişkin araştırma sonuçlarına göre, en fazla dağılım “Deneyim Durumları” kategorisinde “Tarihi geziler gerçekleştirme” kodlamasında gerçekleşmiştir. Öğretmenler, öğrencilere tarihsel çevreyi tanıtmak ve öğretmek amacıyla tarihi mekanlara yapılan

gezilerden büyük ölçüde faydalanmışlardır. En az dağılım gösteren kodlama ise 'Sözlü tarih çalışmaları' olarak belirlenmiştir. Bu, öğretmenlerin sözlü tarih yöntemlerini tarihsel çevre öğretiminde daha az tercih ettiklerini göstermektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, Sosyal bilgiler öğretmenleri tarihsel çevreyi kullanırken en fazla zorlandıkları durumlar, “Uygulama öncesi” kategorisindeki “Ders saati ve müfredat” kodlamasından kaynaklanmaktadır. Öğretmenler, öğrencilerine tarihsel çevreyi öğretmek için ders saatlerinin kısıtlı olması ve müfredatın bu konulara yeterince yer vermemesi gibi sıkıntılar yaşamakta oldukları tespit edilmiştir.

En az dağılım gösteren zorluklar ise “Uygulama sırası/sonrası” kategorisinde görülmüştür. Öğretmenler, tarihsel çevreyi uygulama sırasında veya sonrasında yaşadıkları dil zorlukları, izin eksikliği, iklim problemleri veya sıkıcı ortamlar gibi faktörlerden daha az etkilenmişlerdir. Ayrıca, araştırmada öğretmenlerin tarihsel çevre kullanımındaki diğer zorluklarını da belirttikleri görülmüştür: “Gerekli mercilerden izin almak ve sınıf mevcudu, resmi işlemler ve zaman kaybı, tarihi mekânların etkinliğe uygun olmayışı ve müzecilerin eğitimde nasıl kullanılacağını bilmemeleri, bulundukları şehir veya yakın çevrelerinde tarihi çevre örnekleri bulmanın zorluğu gibi sorunları belirttikleri tespit edilmiştir. Bu durumda öğretmenler tarihsel alanlara gitmek yerine bu alanların görsellerini kullanmalarını tercih edebilirler. Bu durumda sadece görsellerle yapılan öğretimin öğrenciler tarafından sınırlı şekilde içselleştirilmesine neden olabileceği ön görülebilir.

4.1.2.4. Altıncı Alt Probleme İlişkin Tartışma ve Sonuç

Sosyal bilgiler öğretmenlerinden, “Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına ilişkin öneriler belirtmeleri istenmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin, tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına yönelik önerileri en fazla “Uygulama dersleri” kategorisinde dağılım göstermektedir. Öğretmenlerin görüşleri şu şekildedir: “Ders saatinin artırılması gerekir, teorikten ziyade pratiğe dönük ders işlenmesi gerekmektedir.” Ayrıca, “Bizzat o yerleri görmek, mümkün değilse o yerleri gösteren videolar, belgeseller izletmek, fotoğraflar göstermek gerektiği” önerilerinde bulundukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu ifadeler, sosyal bilgiler dersinde tarihsel çevrenin etkili bir şekilde kullanılabilmesi

için ders saatlerinin artırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Öğrencilere tarihi çevreleri göstermek ve deneyimlemek, videolar ve fotoğraflar aracılığıyla görsel materyaller kullanmak, doğru bilgiye ulaşmak için araştırma yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu şekilde, öğrencilerin çevrelerindeki tarihî ve kültürel mirası anlamaları ve gelecek için bu bilgileri kullanmaları teşvik edilmektedir.

Sosyal bilgiler öğretmenleri, tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına ilişkin önerilerde en az vurgu “Farklı tarihi kaynaklar” kodlamasında gerçekleşmiştir. Bazı öğretmenlerin görüşlerine göre, “Farklı tarihi kaynaklar kullanımı, öğrencilerin tarihsel bölgelere giderek kendi keşiflerini yapmalarını teşvik eder” ve Valilikler tarafından koordine edilen planlı ve zorunlu geziler düzenlenmeli veya bu sağlanamıyorsa farklı tarihi kitaplar veya kaynaklarla desteklenmesi gerektiği önerilerinde bulundukları tespit edilmiştir. Bu şekilde, öğrencilerin tarihi konuları farklı perspektiflerden incelemeleri ve anlamaları teşvik edilerek tarih bilinci ve derinlemesine öğrenme sağlanabilir. Bu çalışma sonucuna benzer şekilde alinyazındaki çalışmalarda da önerilerin sunulduğu görülmüştür. Örneğin; Çapar ve Şenşekerci (2021), sosyal bilgiler Öğretim Programı'nda bulunan Kültürel Miras öğrenme alanının tarih öğretimiyle ilişkili konularla entegre edilerek tarihsel çevreden etkin bir şekilde yararlanabileceğini öne sürmektedirler. Ayrıca, bu entegrasyonun yeni ders kitaplarını zenginleştirmek için öğretmenlere kılavuz bilgi ve örnek etkinlik önerileri sunabileceği belirtilmektedir. Miras koridorları, miras sokakları ve merdivenler gibi fiziksel mekânların okullarda tarihsel ve kültürel mirası yansıtmak için oluşturulmasının da teklif edildiği vurgulanmaktadır. Öner (2015), okul dışı tarih öğretiminin öğrencilere kazandırabileceği çeşitli yararları araştırmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenler, bu yöntemin bilginin kalıcılığını artıracığı, derse olan ilgiyi artıracığı ve öğrencilerin tarihsel empati kurabilmesine olanak tanıyacağı konusunda hemfikirdir. Alkış ve Oğuzoğlu (2005), derslerin sadece teorik ezber bilgilerle değil, aynı zamanda tarihi eserleri yerinde görerek ve ziyaret ederek uygulamalı olarak işlenmesinin daha yararlı olacağını savunmaktadır. Ayrıca, tarihi çevre eğitiminin hedef kitlesinin sadece belirli yaş gruplarındaki öğrencilerle sınırlı olmadığını, yetişkinlerin de bu eğitimden faydalanması gerektiğini vurgulayarak, örgün eğitim yanında yaygın eğitimin de önemsenmesi gerektiğini ifade etmektedirler.

Bu bulgular, sosyal bilgiler derslerinde tarihsel çevrenin etkin bir şekilde kullanılması için öneriler sunan öğretmenlerin görüşlerini ve önerilerini bilimsel bir şekilde ifade etmektedir. Öğretmenlerin çoğunlukla uygulamalı derslerin önemini vurguladıkları ve bu derslerin teorik bilginin kalıcılığını artıracığı, öğrenci ilgisini çekeceği ve tarihsel empati kurma yeteneğini geliştireceği düşüncesinde oldukları belirtilmektedir. Ayrıca, tarihi çevrenin öğrencilere gösterilmesi veya görsel materyallerle tanıtılması gerektiği önerisiyle, bu bilgilerin öğrencilere doğru bir şekilde aktarılması gerektiği vurgulanmaktadır. Öneriler, tarihi kaynakların ve farklı öğrenme ortamlarının kullanılmasının önemine dikkat çekerek, öğrencilerin tarih bilincini ve derinlemesine öğrenmeyi teşvik etmektedir. Bulgular ışığında bu çalışmanın, sosyal bilgiler derslerinde tarihsel çevrenin etkili bir şekilde kullanılması konusunda pedagojik yönlendirmeler sunduğu ve bu alanda yapılan diğer çalışmaların önerileriyle de desteklendiği ifade edilebilir.

4.2. Öneriler

Bu bölümde, araştırma sonunda ortaya çıkan sonuçlara dayanarak, öğretmenlere, araştırmacılar ve yöneticilere bazı öneriler sunulmuştur.

- ✓ Araştırma sonuçlarına göre tarihsel çevre bilgi düzeyinin bazı değişkenlerde farklılık göstermişken bazı değişkenlere göre farklılık göstermediği sonucu ortaya çıkmıştır. Yeni yapılacak araştırmalarda, tarihsel çevre bilgi düzeyinin farklı değişkenlerde farklılık göstermesinin nedenleri derinlemesine incelenebilir.
- ✓ Sosyal bilgiler öğretmenlerine, tarihsel çevre eğitimi konusundaki eğitim ve öğretim stratejilerini geliştirmeleri önerilmektedir.
- ✓ Öğretmenlerin bazıları, tarihsel çevrenin müfredatta yeterince yer almadığı düşüncesini dile getirmektedir. Bu doğrultuda, öğretim programlarının güncellenmesi ve tarihsel çevrenin kazanımlarla daha sıkı ilişkilendirilmesi önerilmektedir.
- ✓ Öğretmenlere, tarihsel çevre konularının öğretiminde kullanılan birincil kaynaklar olan tarihsel alanlar, binalar, müzeler, fotoğraflar ve hatıraların öğrencilere daha etkili bir şekilde sunulması ve kullanılması için gerekli desteklerin sağlanması önerilmektedir.

- ✓ Öğretmenlerin en fazla zorlandıkları konuların başında ders saatlerinin kısıtlı olması gelmektedir. Bu nedenle, okul yönetimleri öğretmenlere tarihsel çevre konularını işleyebilecekleri daha esnek bir program oluşturmalıdır. Ayrıca, tarihsel çevre etkinliklerinin düzenlenmesi için gerekli izinlerin ve desteklerin sağlanması da önemlidir. Öğretmenlerin karşılaştıkları diğer zorluklar da dikkate alınarak, bu konularda öğretmenlere rehberlik edecek politikalar geliştirilmelidir.
- ✓ Öğretim programları içerisinde tarihsel çevre konularının daha fazla yer alması ve özellikle müze ziyaretleri gibi etkinliklerin sıklıkla düzenlenmesi teşvik edilmelidir. Yöneticiler, bu tür etkinliklerin düzenlenmesi için gerekli desteği sağlamalı ve okul müfredatlarının bu tür etkinliklere uygun hale getirilmesine öncelik vermelidir.
- ✓ Öğrencilerin tarihi bölgelere giderek kendi keşiflerini yapmalarını teşvik etmek için, öğrencilerin ilgi alanlarına ve öğrenme tarzlarına uygun çeşitli tarihi kaynaklar kullanmaları teşvik edilmelidir. Ayrıca, valilikler veya yerel yönetimler tarafından düzenlenecek planlı ve zorunlu tarihi geziler, öğrencilerin tarihi mekânlara doğrudan temas etmelerini sağlayabilir.
- ✓ Öğretmenlerin tarihsel çevre bilinci kazandırma becerilerini artırmak için hizmet içi eğitim kursları düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- Açııcı, F. K. ve Köse, O. (2017). Trabzon/Ortahisar Fatih Büyük Camii'nin Bölgedeki Turizm Bağlamında Yarattığı Sürdürülebilir Gelişim. *Yalvaç Akademi Dergisi*, 2 (1), 33-44.
- Aday, H. ve Meydan, A. (2023). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tarihi Çevre Farkındalıklarının İncelenmesi. *Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7 (1), 85-107.
- Ahunbay, Z. (2018), *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, İstanbul: YEM Yayın.
- Ak, B. (2008). Spss Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri. Ş. Kalaycı (Ed.). *Verilerin Düzenlenmesi ve Gösterimi* içinde (s. 13-29). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Akdağ, H. (2014). Sosyal Bilgilerin Tanımı, Amacı, Önemi ve Türkiye'deki Yeri. 1. baskı, R. Turan, A. M. Sünbül, H. Akdağ (Eds.) *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yeni Yaklaşımlar - I* içinde (s. 2- 21), Ankara: Pegem Akademi
- Akın, F. (2012). *Okul İçi ve Okul Dışı Öğrenmelerin Öğrenci Başarısına Etkisi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
- Akpınar, M. ve Kaymakçı, S. (2012). Ülkemizde Sosyal Bilgiler Öğretiminin Genel Amaçlarına Karşılaştırmalı Bir Bakış. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20 (2), 605-626.
- Aktürk, İ. (2021). Trabzon'da Osmanlı Dönemi Yapılan Tarihî Çeşmelerin Mimari Özelliklerinin İncelenmesi ve Korumaya Yönelik Değerlendirilmesi", *Külliyyat, Osmanlı Araştırmaları Dergisi*, 14 (Ağustos), 137-151.
- Akyüz, G. (2009). *Sanayi Müzelerinin Tarih Öğretiminde Kullanım Durumu: Rahmi M. Koç Müzesi Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akyüz, Yahya (2010). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Alkış, S. (2002). *İlköğretimde Tarihi Çevre Eğitimi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Alkış, S. ve Oğuzoğlu, Y. (2005). İlköğretim Öğrencilerinin Tarihi Çevre Bilgisinin Değerlendirilmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18 (1), 23-46.
- Altın, B. N. ve Demirtaş, S. (2012). Sosyal Bilgiler Dersinde Sınıf Dışı Eğitim Etkinlikleri (Müze ve Arazi Çalışmaları). 2. Baskı. M. Safran (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 510-543), Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Arabacıoğlu, F. P. ve Aydemir, I. (2007). Tarihi Çevrelerde Yeniden Değerlendirme Kavramı. *Megaron YTÜ Mimarlık Fakültesi E – Dergisi*, 2 (4), 204 - 212.

- Aslan, A. ve Arslan, Ş. (2021). Video Destekli Okul Dışı Öğrenme Faaliyetleri: “Fiziksel ve Kimyasal Değişimler” Konusu Örneği. *Eğitim ve Bilim*, 3 (1), 283-302.
- Ateş Can, S. ve Uyguralp, Ö. (2022). Tarihi Çevrede Yeni Yapı/Ek ve Bağlam İlişkisi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 13 (1), 27-39.
- Avcı Akçalı, A. (2015). Perception Of Outdoor History Teaching in Theory and Practice Opinions of Teachers And Prospective Teachers. *Eğitim ve Bilim*, 40 (181), 117-137.
- Avcı, C. ve Öner, G. (2015). Tarihi Mekânlar ile Sosyal Bilgiler Öğretimi: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüş ve Önerileri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 15 (USBES Özel Sayısı I), 108-133.
- Avcı, G. ve Gümüş, N. (2020). Sınıf Dışı Eğitime Dayalı Etkinliklerle İşlenen Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik İlkokul 4. Sınıf Öğrenci Tutumlarının İncelenmesi. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11 (1), 89-106.
- Balcı, A. (2009). *Sosyal Bilimlerde Araştırma*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ballantyne R. ve Packer, J. (2002). Nature-Based Excursions: School Students Perceptions of Learning in Natural Environments. *International Research In Geographical and Environmental Education*, 11 (3), 218-236.
- Baltacı, A. (2019). Nitel Araştırma Süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır?. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 368-388.
- Baymur, F. (1949). *Tarih Öğretimi*. Ankara: İnkılâp ve Aka Kitabevi.
- Bayrak T. ve Ulukavak M. (2009) Trabzon Heyelanları Harita Teknolojileri. *Elektronik Dergisi*, 1 (2) 20-30
- Bell, P., Lewenstein, B., S., Andrew W. ve Feder Michael A. (2009). *Learning Science in Informal Environments, People, Places And Pursuits*. Washington: National Academies Press.
- Birlik, G. K. (2016). Trabzon Atatürk Köşkü. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 59, 51-71.
- Bostan, H. (2019). Yavuz Sultan Selim’in Şehzâdelik Dönemi (1487-1512). *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 40, 1-86.
- Bostan, M. H. (2022). Trabzon’un Fethi ve Türkleşmesi H. Öksüz, V. Usta ve K. İnan (Eds.), *Trabzon Tarihi* içinde (s. 69-109). Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası.
- Büyüköztürk, Ş. (2019). *Sosyal Bilimler için Veri Analizi El kitabı*. (26. Baskı). Ankara: Pegem Akademi

- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. ve Kılıç, E. (2013). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi
- Ceylan, S. (2021). *Okul Dışı Eğitim Bağlamında Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Etkinliklerin Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Coşkun, R., Altunışık, R. ve Yıldırım, E. (2007). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri: SPSS Uygulamaları*. Sakarya: Sakarya yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2003). *Researchdesign: Qualitative, Quantitative, Andmixed Method Sapproaches* (2nd ed.). ThousandOaks, CA: Sage
- Creswell, J. W. (2021). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*. Çev. M. Sözbilir, Ankara: Pegem Akademi.
- Creswell, J.W. ve Plano Clark, V.L. (2011). *Design İn Gand Conducting Mixed Methods Research*. (2nd ed.). ThousandOaks, CA: Sage.
- Çamlı, D. (2023). *Sosyal Bilgilerde Yerel Tarih Uygulaması: Niğde Örneği* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Çapar, D. (2020). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Kullanımına Yaklaşımı ve Çanakkale İlindeki Tarihsel Çevre İçin Öğretim Programı Temelli Bir Uygulama Kılavuzu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Çapar, D. ve Şenşekerci, E. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Tarih Öğretiminde Kullanımına Yönelik Yaklaşımları. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21 (3), 1044-1062.
- Çatak, M. (2016). Sosyal Bilgiler Programlarının Tarihi Gelişimi. S. Şimşek (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi içinde* (s. 2-3). Ankara: Anı yayıncılık.
- Çetin, K. (2003). Türk Eğitim Tarihinde Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgilerin Tarihsel Süreci. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2 (1-2), 163-185.
- Çulha, A. (2006). Tarihsel Mekânlarda Keşfederek Öğrenme Yoluyla Sosyal Bilgiler Öğretimine Yönelik Öğrenci Görüşleri. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26 (1), 123-139.
- Dedehayır, H. (2010). *Yerelden Ulusala Ulusaldan Evrensele Koruma Bilincinin Gelişim Süreci*. İstanbul: Stil Matbaacılık.
- Demir Koç, Z. (2020). *Osmanlı Dönemi'nde Trabzon Kenti'nde Camiye Dönüştürülen Kilise Yapılarının Değişiminin Mimari Analizi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

- Demircioğlu, İ. H. ve Demircioğlu, E. (2015). Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Çevrenin Kullanımı. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Ed.), *Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 99-112). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Demircioğlu, İ. H. ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin Oluşturulma Sürecinde Tarih Eğitimi: Amaç, İşlev ve İçerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (15), 69-88.
- Demirel Erdil, A. (2007). *İlköğretim T.C İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretiminde Dramanın Akademik Başarıya ve Tutuma Etkisi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Dinç, E. ve Keçe, M. E. M. (2011). Uşak Üniversitesi Öğrencilerinin Tarihi ve Kültürel Eserler Hakkındaki İlgi ve Farkındalıklarının İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2), 267-285.
- Doğan, Y. (2007). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihsel Yazılı Kanıtların Kullanılması*. (Yayınlanmamış Yayınlanmamış Doktora Tezi), Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara
- Doğanay, A. (2008).Çağdaş Sosyal Bilgiler Anlayışı Işığında Yeni Sosyal Bilgiler Programının Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 (2), 77-96.
- Dönmez, C. (2003). Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler. C. Şahin. (Ed.). *Sosyal Bilgiler Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu* içinde (s 31-41), Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Durmuş, A. (2012). *Vazelon Sözleşmeleri*. Trabzon: Serander Yayınları.
- Ekinci, B. (2022). Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Gezilerinin Yeri ve Önemi. *Karabük Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2 (2), 62-73.
- Emir, O. (2022). İlk ve Orta Çağlarda Trabzon. H. Öksüz, V. Usta ve K. İnan Erişim Tarihi: 07.02.2024. tr.wikipedia.org. (Ed.), *Trabzon Tarihi* içinde (s. 13-29). Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası.
- Ensaroğlu, Z. D. (2024). *Mimar Delfo Seminati'nin Eserleri ve Sanat Anlayışı* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Eravşar, O. (2022). Trabzon Kalesinin Tarihi Gelişimi ve Yeni Bulunan Bir Sur Kapısı Hakkında. 25. Uluslararası Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu, 14/16 Ekim, Konya, Türkiye.
- Ergin, E. (2011). *Çevre Bilinci Geliştirmede Sosyal Bilgiler Dersinin Rolüne İlişkin Öğretmen Görüşleri (Elazığ İli Örneği)*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.

- Eshach, H. (2007). Bridging İn-School And Out-Of-School Learning: Formal, Non-Formal and İnformal Education. *Journal of Science Education and Technology*, 16 (2), 171-190.
- George, D. ve Mallery, P. (2010). *Windows için Spss Adım Adım: Basit Bir Kılavuz ve Referans, 17.0 Güncellemesi*. Boston: Pearson.
- Goloğlu, M. (2013). *Trabzon Tarihi (Fetihten Kurtuluşa Kadar)*. Trabzon: Serander Yayınları.
- Gökkaya Nişancı, M. (2010). *Tarihsel Çevrenin Tarih Eğitime Etkisi: Adalar Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Gökkaya, A. K. ve Yeşilbursa, C. C. (2009). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihi Yerlerin Kullanımının Akademik Başarıya Etkisi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (2), 483-506.
- Griffin J. ve Symington, D. (1997). Moving From Task-oriented to Learning-Oriented Strategies on School Excursions to Museums. *Set: Research Information For Teachers*, (2), 9-11,
- Gürsoylar, G. (2019). *Ortaokul 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Kültür ve Miras Öğrenme Alanının Öğretiminde Tarihsel Empatinin Kullanılması: Bir Eylem Araştırması* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Güven, A., Gazel, A. A. ve Sever, R. (2004). Tarih Öğretmenlerinin Gezi-Gözlem Uygulamalarında Karşılaştıkları Sorunlar. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9, 225-235.
- Hacısalıhoğlu, Ö. (2013). *Ortaöğretim Görsel Sanatlar Eğitimde Tarihi Çevre ve Müze Bilincinin İncelenmesi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Hekimoğlu, D. (2019). *Soylulaştırmanın Tarihsel Çevrelerin Korunması Üzerindeki Etkileri: Alaçatı Örneği*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Henriksen, E. K. ve Froyland, M. (2000). The Contribution Of Museum To Scientific Literacy: Views From Audience And Museum Professionals. *Public Understanding of Science*, (9) 393-415.
- Horuluoğlu, Ş. (1983). *Trabzon ve Çevresinin Tarihi Eserleri*. Ankara: Er Ofset Matbaacılık.
- Işık, H. (2002). *Yerel Tarih Konularının Sosyal Bilgiler (6.Sınıf) Programı Tarih Üniteleri ile İlişkilendirilmesine Yönelik Bir Uygulama: Pasinler Örneği* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- İnan, K. (2010). Bedestenlerin Türk Ticari Mimarisindeki Yeri ve Trabzon Bedesteni. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 7 (7). https://doi.org/10.1501/OTAM_00000000152
- İnan, K. (2003). Trabzon'un Osmanlılar Tarafından Fethi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (14), 74-84.
- Kara, B. (2013). Trabzon Merkez Ortahisar Fatih Büyük Cami, Sanat Tarihi Raporu, Trabzon Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Müdürlüğü Arşivi
- Karakurum, Y. M. (2020). Kızlar Manastırı Kültür ve Sanat Hayatına Canlılık Katacak. Erişim Tarihi: 26.01.2024. <https://www.aa.com.tr/tr/kultur-sanat/kizlar-manastiri-kultur-ve-sanat-hayatinacanlilik-katacak/1741483>
- Karataş, A. (2021). Tarihi Çevreyi Korumada Tarihi Çevre Eğitiminin Önemi Üzerine Bir Değerlendirme, *Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7 (45), 2098-2105.
- Karpuz, H. (1990). *Trabzon*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Karpuz, H. (2022). Trabzon ve Çevresinin Mimari Mirası. 2. Cilt, H. Öksüz, V. Usta ve K. İnan (Eds.). *Trabzon Tarihi Kültür ve Medeniyet* içinde (327-354), Trabzon: Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası.
- Kartal, A. ve Şeyihoğlu, A. (2020). Öğrenci Bakış Açısıyla Sosyal Bilgilerde Okul Dışı Öğrenme Ortamları Bağlamında Müzeler. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (1), 128-146.
- Kaya, E.ve Öner, G. (2017). 100. Yaşındaki Sosyal Bilgiler Dersini Sosyalleşme ve Toplu Öğretim Ekseninde Yeniden Düşünmek. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1), 1-25.
- Keskin, S. Ç. ve Kaplan, E. (2012). Sosyal Bilgiler ve Tarih Eğitiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamı Olarak Oyuncak Müzeleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11 (41), 95-115
- Kılıçarslan, A., Bilgin, M., Çapa, M., Sümerkan, R., Özer, A., Karpuz, H., ... Güner, Ö. (2000). *Trabzon 2000*. 1. Basım. Trabzon: Trabzon Valiliği.
- Kırıkçı, C. A. ve Yılmaz, K. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Tarihi Çevre Eğitimine Yönelik Görüşleri, *Marmara Coğrafya Dergisi*, (35), 74-86.
- Kızıltepe, Z. (2015). İçerik Analizi. F. N. Seggie ve Y. Bayyurt (Eds.). *Nitel Araştırma Yöntem, Teknik, Analiz ve Yaklaşımları* içinde (s. 253-266). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kisiel, J. F. (2005). Understanding Elementary Teacher Motivations For Science Fieldtrips. *Science Education*, 89 (6), 936-955.

- Koç, M. Ö. (2016). Kültür ve Turizm. M. Özmen, M. Ö. Koç ve N. Y. Salihoğlu (Ed.). *Trabzon 2016 içinde* (s. 78-186). Trabzon Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları
- Köseoğlu, P. ve Mercan, G. (2020). Biyoloji Öğretmen Adaylarının Okul Dışı Öğrenme Etkinliklerine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11 (2), 30-45.
- Köstüklü, N. (2001). *Sosyal Bilimler ve Tarih Öğretimi*. Konya: Günay Ofset.
- Kudal, T. (2023). *Ortaokul Öğrencilerinin Tarihsel Çevre Bilgilerinin Değerlendirilmesi (Niğde Örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kurak Açııcı, F. ve Konakoğlu, Z. (2018). Kültürel Mirasın İzlerini Kent Müzelerinde Sürmek: Trabzon Müzeleri. *Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 7 3), 668-682.
- Kurugöl, S. ve Tekin, Ç. (2010). Anadolu'da Bizans Dönemi Kale Yapılarında Kullanılan Tuğlaların Fiziksel, Kimyasal ve Mekanik Özelliklerinin Değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Mimarlık ve Mühendislik Dergisi*, 25 (4), 768-777.
- Lincoln, Y. ve Guba, E. (1985). *Naturalistic Inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Malkoç, S. ve Kaya, E. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sınıf Dışı Okul Ortamlarının Kullanılma Durumları. *İlköğretim Online*, 14 (3), 1079-1095.
- Mert, M. ve Okuyucu, A. (2023). Trabzon İli Ortahisar İlçesi'nde Şehir Turizminde Çekici Faktörlerin Yerli Ziyaretçilerin Bakış Açılıyla Değerlendirilmesi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 32 (2), 325-341.
- Mertoğlu, H. (2019). Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Farklı Öğrenme Ortamlarında Gerçekleştirdikleri Okul Dışı Etkinliklere İlişkin Görüşleri. *İnformel Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 4 (1), 37-60.
- Metin Göksu, M. (2020). Sınıf Dışı Öğrenme Ortamları: Köy Enstitüleri Örneği. *Turkish History Education Journal*, 9 (1), 1-16.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative Data Analysis*. (2th ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (1994). *II. Kademe Sosyal Bilgiler Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*. <https://mufredat.meb.gov.tr/> Sosyal Bilgiler Öğretim Programı. Pdf (Erişim Tarihi: 29/03/2022)

- Milli Eğitim Bakanlığı. (2023). *Sosyal Bilgiler Öğretim Programı*. [https://mufredat.meb.gov.tr/Sosyal Bilgiler Öğretim Programı](https://mufredat.meb.gov.tr/SosyalBilgilerOgretimProgrami). Pdf (Erişim Tarihi:29/03/2024)
- Mutlu, G. ve Şimşek, İ. (2019, Ekim). *Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamları Üzerine Bir Metaanaliz Çalışması* (Bildiri sunumu). Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi, İzmir.
- National Council for the Social Studies. (1993 January;February). *The Social Studies Professional*. Washington DC: National Council for the Social Studies.
- Okur Berberoğlu, U. Uygun, S. (2013). Sınıf Dışı Eğitimin Dünyadaki ve Türkiye'deki Gelişimin İncelenmesi *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (2), 32-42.
- Okur, E. (2012). *Sınıf Dışı Deneyimsel Öğretim: Ekoloji Uygulaması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Öksüz, M. (2014). Trabzon’da Meşveret Gazetesine Göre Donanmayı Osmani Muavenet-i Milliye Cemiyeti Trabzon Şubesi ve Faaliyetleri. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 16 (16), 115-156.
- Önal, İ. (2023). *Türkiye’de Tarihsel Çevrenin Korunmasına ve Turizme Unesco Dünya Mirası Kriterlerinin Etkileri ve Katkıları* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Öner, G. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ‘Okul Dışı Tarih Öğretimi’ne İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *Turkish History Education Journal*, 4 (1), 89-121.
- Özbek Gül, M ve Şeker, M. (2021). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yerel Tarih ve Kültür Unsurlarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 6 (1), 110-123.
- Özen, H., Tuluk, Ö. İ., Engin, H. E., Düzenli, H. İ., Sümerkan, M. R., Tutkun, M., ... Üstün Demirkaya, F. (2010). *Trabzon Kent İçi Kültür Varlıkları Envanteri*. Trabzon: Trabzon Valiliği.
- Özgönül, N. (2012). Uluslararası Koruma Mevzuatı. Akpolat, M.S. (Ed.). *Kültürel Miras Mevzuatı* içinde (s. 26-52), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Özgül, Z. (2019). *Tarihi Çevrede Kentsel Mekan Algısının İlkokul Çağı Çocukları Üzerinden Değerlendirilmesi: İlgin Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Özgüner, O. (1970), *Köyde Mimari Doğu Karadeniz*. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi.

- Özmen, C. (2015). Dünyada ve Ülkemizde Sosyal Bilgiler. Dönmez, V. ve Yazıcı K. (Ed.). *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 3-22), Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Öztaşçı, C. A. (2017). *Yerel Tarih Öğretim Yöntemini Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulamaya Koymak: Bir Eylem Araştırması* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Özteke, H. (2004). *Ortaöğretimde Sanat Eğitimi ile Tarihi Çevre Bilincinin Geliştirilmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Öztürk, A. (2019). *Okul Dışı Öğrenmeye İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde
- Öztürk, İ. H. (2011). Türkiye’de Müfredat Reformu ve Öğretmen Özerkliği: Tarih Öğretimi Örneği. *Çevrimiçi Başvuru*, 4 (2), 113-128.
- Özyıldırım, H. ve Durmaz, H. (2022) Öğretmen Adaylarının Okul Dışı Öğrenme Etkinliklerine Yönelik Davranışlarına Disiplinler Arası Yaklaşımla Desteklenmiş Alan Gezisinin Etkisi. *Trakya Eğitim Dergisi*, 12 (1), 522-541.
- Pekin, M. ve Bozdağ, A. E. (2021). Ortaokul Öğretmenlerinin Okul Dışı Çevrelere Gezi Düzenlemeye İlişkin Öz Yeterliklerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi: Tokat İli Örneği. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10 (17), 114-133.
- Polat, A. (2022). Nitel Araştırmalarda Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları: Soru Form ve Türleri, Nitelikler ve Sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (Özel Sayı 2), 161-182.
- Punch, K. F. (2005). *Sosyal Araştırmalara Giriş*. Bayrak D., Arslan H. B. ve Z. Akyüz, (Çev.), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Pural, A. (1995). *Trabzon’un Tarihi Coğrafyası* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Safran, M. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretimine Bakış. B. Tay ve A. Öcal. (Ed.). *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s.1-18) Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Safran, M. ve Ata, B. (2016). Yapılandırmacı Eğitim Tartışmaları Işığında Sosyal Bilgiler. D. Dilek (Ed.). *Sosyal Bilgiler Eğitimi* içinde (s. 56-90) Ankara, Pegem Akademi.
- Saka, B. D. (2020). *Geleneksel Türk Evi İnce Yapı Elemanları; Trabzon-Akçaabat İlçesi Orta Mahalle Evleri İncelemesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Samuk, S., Yeşilbursa, C. C. ve Hamarat, E. (2021). Sosyal Bilgiler ve Fen Bilimleri

- Derslerinin Disiplinlerarası Yaklaşımla Okul Dışında İşlenmesine İlişkin Öğrenci Görüşleri. *Journal of Individual Differences in Education*, 3 (2), 113-127.
- Sevencan, F. ve Çilingiroğlu, N. (2007). Sağlık alanındaki araştırmalarda kullanılan niteliksel veri toplama yöntemleri. *Toplum Hekimliği Bülteni*, 26 (1), 1-6.
- Seyhan, A. (2017). Grup Araştırması Yönteminin Öğrencilerin Tarihi Çevre Bilgisi ve Kültürel Mirası Koruma Bilinci Üzerinde Etkisi, *International Journal Of Education Technology and Scientific Researches*, 3, 87-99.
- Seyhan, A. (2020). Öğretmen Adaylarına Göre Sosyal Bilgiler Dersinde Okul Dışı Öğrenmenin Etkililiği. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7 (3), 27-51.
- Sönmez, V. (2005). *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. (2011). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayınları.
- Sözer, Y. (2015). *Sınıf İçi Öğrenmeleri Destekleyen Okul Dışı Aktif Öğrenmeler: Bir Meta-sentez Çalışması*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Diyarbakır.
- Suter, W. N. (2012). *Introduction to Educational Research: A Critical Thinking Approach*. London: Sage Publication.
- Şen, A. İ. (2014). Okul Dışı Öğrenme Ortamları. Şen, A. İ. (Ed.), *Okul Dışı Öğrenme Nedir?* içinde (s. 2-20), Ankara: Pegem Yayınları.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve Davranışsal Ölçümlerde Güvenirlik ve Geçerlilik* (1. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şimşek, A. ve Kaymakçı, S. (2015). Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi. A. Şimşek, ve S. Kaymakçı (Eds.). *Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amacı ve Kapsamı* içinde (s. 1-11). Ankara: Pegem Akademi.
- Tay, B. (2017). 2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ile 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Taslak Öğretim Programının Karşılaştırması, *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 8 (27), 461-487.
- Tellioğlu, İ. (2022). Orta Çağda Trabzon Tarihinden Bir Kesit (1204-1461) H. Öksüz, V. Usta ve K. İnan (Eds.), *Trabzon Tarihi* içinde (s. 35-68). Trabzon Ticaret ve Sanayi Odası.
- Topçu, E. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Okul Dışı Öğrenme Ortamları: Öğretmen Adayları ile Fenomenolojik Çalışma. *International Education Studies*, 10 (7), 1-27.

- Torun, Ü. (2021). *Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ve Öğretmen Adaylarının Okul Dışı Öğrenmeye Yönelik Görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir.
- Tösten, R. (2020). Okul Dışı Eğitim ve Öğrenme. A. Küçüköğlü, ve H. İ. Kaya (Eds.). *Kuramdan Uygulamaya Okul Dışı Öğrenme Ortamları* içinde (s. 4-5). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Tuluk, Ö. İ. ve Düzenli, H. İ. (2010). Yitik Mirasın İzinde: Trabzon'da Osmanlı Cami ve Mescitleri (1461-1583). Ö. İ. Tuluk ve H. İ. Düzenli (Eds.), *Trabzon Kent Mirası* içinde (s. 55-92). İstanbul: Klasik Yayınları
- Tuluk, Ö. İ. ve Üstün, F. (2007). Trabzon Bedesteni: Türk Bedesten Mimarisindeki Yeri ve Sorunlarına İlişkin Bir Değerlendirme. *Belleten*, 71 (262), 923-938.
- Turan R. ve Ulusoy, K. (2005). Sosyal Bilgilerde Tarihin Yeri ve Önemi. R. Turan ve T. Ulusoy (Eds.). *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (s. 60-79), Ankara, Pegem Yayıncılık.
- Turan, R. (2016). Sosyal Bilgiler Eğitimi ve Tarih. R. Turan ve T. Yıldırım (Eds.). *Sosyal Bilgilerin Temelleri* içinde (s. 87-126), Ankara. Anı Yayıncılık.
- Uçar, F. (2019). Dört Özgün Trabzon Hamamı. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 2 (4), 226-244.
- Ural, S. (2008). Milli Mücadele Döneminde Trabzon Vilayeti'nin Sorunları ve Bunların Çözümüne Yönelik Trabzon Muhafaza-i Hukuk-ı Milliye Cemiyeti'nin Bir Raporu. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14 (36), 263-280.
- Url1. Erişim Tarihi: 26.01.2024. <https://www.cekulvakfi.org.tr/proje/kentler-cocuklarindir>
- Url2. Erişim Tarihi: 27.01.2024. <https://www.ktb.gov.tr/>
- Url3. Erişim Tarihi: 03.02.2024. <https://www.muze.gov.tr>
- Url4. Erişim Tarihi: 04.02.2024. www.haberturk.com
- Url5. Erişim Tarihi: 07.02.2024. tr.wikipedia.org.
- Usta, V. (2019). Şehzade Süleyman'ın (Kanuni) Trabzon'da Doğduğu Ev Meselesi. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 13 (26), 397-414.
- Utku, M. (2023). *Sosyal Bilgiler Kültür ve Miras Öğrenme Alanında Okul Dışı Öğrenmenin Çeşitli Değişkenlere Etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Uzun, N. (2007). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Çevreye Yönelik Bilgi ve Tutumları Üzerine Bir Çalışma*, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Hacettepe

Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Üçüncü, U. (2022). Büyük Taarruz'da Yunanlıların Bir Mezalim Metodu: Yangın Çıkarmak. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (100. Yılında Büyük Taarruz Özel Sayısı), 6, 83-96.
- Üztemur, S., Dinç, E. ve Acun, İ. (2018). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze ve Tarihi Mekân Kullanımının 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Algılarına Etkisi: Bir Eylem Araştırması. *Journal Of Theoretical Educational Science*, 11 (1), 135-168.
- Yalçın, A. (2023). İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programlarına Ait Kazanımların Karşılaştırmalı İncelenmesi. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi (UEAD)*, 7 (2), 66-82.
- Yanıkoglu, N. (2015). *Trabzon Müzesi (Kostaki Köşkü) Kalem İşleri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Ankara.
- Yaşar Çetin, B. (2021). *Okul Yöneticilerinin, Öğretmenlerin, Öğrencilerin ve Velilerin Okul Dışı Öğrenmeye İlişkin Görüşleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yazıcı, H., Ertürk, A. ve Kulaca, İ. (2022). Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Kazanımların Okul Dışı Öğrenme Ortamları Kılavuzu Bağlamında Değerlendirilmesi. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 7 (1), 1-27.
- Yeşilbursa, C. C. ve Barton, K. C. (2011). Preservice Teachers' Attitudes Toward The Inclusion Of Heritage Education In Elementary Social Studies. *Journal of Social Studies Education Research*, 2 (2), 1-21.
- Yeşilbursa, C. C. (2008). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Tarihi Yerlerin Kullanımı. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 209-222.
- Yeşilbursa, C. C. (2015). Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yerel Tarih. A. Şimşek ve S. Kaymakçı (Eds.). *Okul Dışı Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde (s. 143-170). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. 11. Baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, Y. (2019). *Okul Dışı Etkinlik Temelli Değerler Eğitimi Programlarının Öğrencilerin Etkin Vatandaşlık Değerlerine Etkisi* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Yıldızlar, M. (2009). *Öğretim İlke ve Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Yılmaz, D. (2023). 2023 Eğitim Vizyonunda Okul Dışı Öğrenme Hazırlıkları ve Sosyal Bilgiler Öğretmenleri Açısından Uygulanabilirliğinin Değerlendirmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Sıtkı

Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

Yorulmaz, E. (2014). *Sosyal Bilgiler Dersi Kapsamında Okul Dışı Çevrelerin Kullanımı: Çorum Yatılı Arkeoloji Müzesinde Bir Gün* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Cumhuriyet Üniversitesi.

Zaman, M. (2010). Türkiye'nin Önemli İnanç Turizmi Merkezlerinden Biri: Sümela (Meryemana) Manastırı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (2), 1-24.

Zorlu, T. (2011). Trabzon Gülbahar Hatun ve Emir Mehmet Türbeleri, *Vakıflar Dergisi*, 35, 215-234.

EKLER

Ek-1. Tarihsel Çevrenin Sosyal Bilgiler Dersinde Kullanılmasına Yönelik Mülakat Formu

Sayın Sosyal Bilgiler Öğretmeni;

Bu araştırma Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsünde tarafımdan yürütülmekte olan ‘Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Derste Kullanılmasına Yönelik Görüşleri İle Tarihsel Çevre Bilgileri Arasındaki İlişki’’ başlıklı Yüksek Lisans tezi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına yönelik mülakat formunda elde edilecek bilgiler sadece akademik araştırma için kullanılacak olup çalışmaya katılan öğretmenlerin kimlikleri hiçbir surette hiçbir kurum ya da kuruluş ile paylaşılmayacak ya da yayımlanacak olası bir çalışmada zikredilmeyecektir.

Açık ve içten görüş, bilgi ve önerilerinizle sağlayacağınız olası katkılarınız için şimdiden teşekkürlerimi sunuyorum

Elifnaz ERDEN

Doç. Dr. Ayşe SEYHAN

1. Tarihsel çevre kavramını açıklar mısınız?
2. Tarihsel çevre nelerden oluşmaktadır?
3. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersindeki yeri nedir? (program, kazanım, içerik, ders kitabı, eğitim durumları, ölçme değerlendirme vb.)
4. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde öğrencilere katkıları ve tarih bilincini arttırmadaki rolü nedir?
5. Sosyal bilgiler dersinin hangi konu kazanımların öğretiminde tarihsel çevreden nasıl (yöntem/teknik/etkinlik, aktivite vb.) yararlanılabilir?
6. Tarihsel çevre öğretiminde/ öğrencilere hangi kaynakları kullanmalarını önerirsiniz? Neden?
7. Tarihsel çevre öğretim deneyimleriniz nelerdir? Bu deneyimler kişisel olarak sizi nasıl etkiledi veya zenginleştirdi? Mesleki gelişiminizde nasıl bir rol oynadı?
8. Sosyal Bilgiler dersinde tarihi çevre kullanmanın sizce zorlukları nelerdir?
9. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına ilişkin neler önerirsiniz

Ek-2. Tarihi Yerler Bilgisi Formu

Sayın Sosyal Bilgiler Öğretmeni;

Bu araştırma Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsünde tarafımdan yürütülmekte olan ‘Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Derste Kullanılmasına Yönelik Görüşleri İle Tarihsel Çevre Bilgileri Arasındaki İlişki’ başlıklı Yüksek Lisans tezi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Tarihi Yerler Bilgisi formundan elde edilecek bilgiler sadece akademik araştırma için kullanılacak olup çalışmaya katılan öğretmenlerin kimlikleri hiçbir surette hiçbir kurum ya da kuruluş ile paylaşılmayacak ya da yayımlanacak olası bir çalışmada zikredilmeyecektir.

Açık ve içten görüş, bilgi ve önerilerinizle sağlayacağınız olası katkılarınız için şimdiden teşekkürlerimi sunuyorum

Elifnaz ERDEN

Doç. Dr. Ayşe SEYHAN

1. Cinsiyetiniz: Kız () Erkek ()
2. Kaç yıldır Trabzon’da yaşıyorsunuz?
1-5 yıl arası () 6-10 yıl arası () 11-20 yıl arası () 20+ ()
3. Eğitim durumunuz nedir? Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()
4. Doğum yeriniz?
5. Kaç yıldır öğretmensiniz? 1-5 () 6-10 () 11-20 () 20+ ()
6. Öğrenim hayatınız veya mesleki yaşamınızda tarihi çevre ile ilgili eğitim, seminer, ders vb. bir eğitim/kurs aldınız mı? Eğitimini içeriği hakkında bilgi veriniz.

Ek-2 (Devamı).Tarihi Yerler Bilgisi Formu

1. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihi veya kültürel önem nedir?	
2. Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
3. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
4. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
5. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
6. Tarihi yapının adı nedir? Bu isimle ilişkilendirilen tarihi veya kültürel önem nedir?	
7.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
8. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
9. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
10. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
11. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihi veya kültürel önem nedir?	
12.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
13.Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
14. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
15. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	

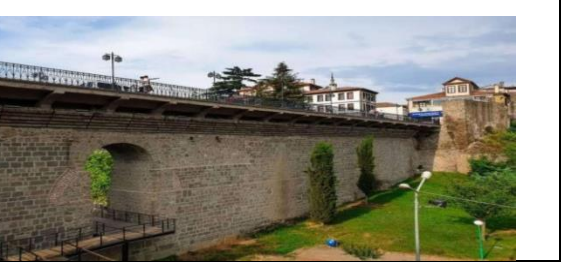
Ek-2 (Devamı).Tarihi Yerler Bilgisi Formu

	
16. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
17.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
18. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
19. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
20. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
21. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
22.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
23. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
24. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
25. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
26. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
27.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
28. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
29. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
30. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	

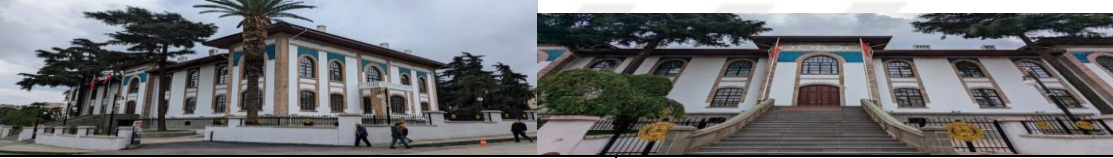
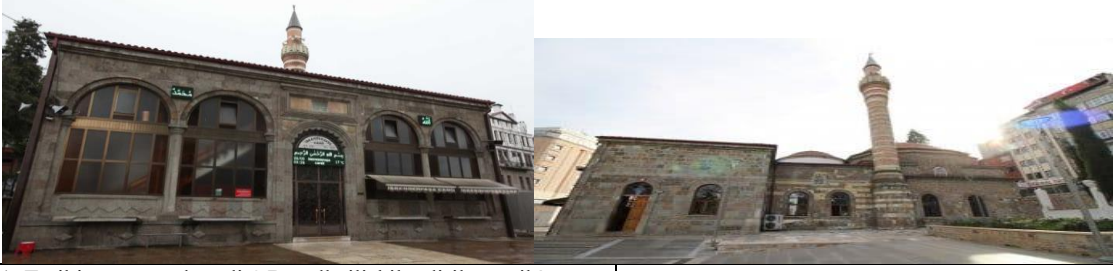
Ek-2 (Devamı).Tarihi Yerler Bilgisi Formu

	
31. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihi veya kültürel önem nedir?	
32.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
33. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
34. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
35. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
36. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihi veya kültürel önem nedir?	
37.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
38. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
39. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
40. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
41. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihi veya kültürel önem nedir?	
42.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
43. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
44. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
45. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	

Ek-2 (Devamı).Tarihi Yerler Bilgisi Formu

	
46. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
47.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
48. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
49. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
50. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
51. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
52.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
53. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
54. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
55.Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
56. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
57.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
58. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
59. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
60.Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	

Ek-2 (Devamı). Tarihi Yerler Bilgisi Formu

	
61. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
62. Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
63. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
64. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
65. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
66. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
67. Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
68. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
69. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
70. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
71. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
72. Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
73. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
74. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
75. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	

Ek-2 (Devamı). Tarihi Yerler Bilgisi Formu

	
76. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
77. Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
78. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
79. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
80. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
81. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
82. Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
83. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
84. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
85. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
86. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
87. Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
88. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
89. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
90. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	

Ek-2 (Devamı).Tarihi Yerler Bilgisi Formu

	
91. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
92.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
93. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
94. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
95. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
96. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
97.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
98. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
99. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
100. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
101. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
102.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
103. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
104. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
105. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	

Ek-2 (Devamı).Tarihi Yerler Bilgisi Formu

	
106. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihi veya kültürel önem nedir?	
107.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
108. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
109. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
110. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
111. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihi veya kültürel önem nedir?	
112.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
113. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
114. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
115. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
116. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihi veya kültürel önem nedir?	
117.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
118. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
119. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
120. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	

Ek-2 (Devamı).Tarihi Yerler Bilgisi Formu

	
121. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
122.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
123. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
124. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
125. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
126. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
127.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
128. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
129. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
130. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
131. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
132.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
133. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
134. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
135. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	
	
136. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	
137.Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	
138. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	
139. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	
140. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	

Ek-3. Pilot Uygulamalar

TARİHSEL ÇEVRENİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KULLANILMASINA YÖNELİK MÜLAKAT FORMU

Sayın Sosyal Bilgiler Öğretmeni;

Görüşmemiz Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsünde tarafımdan yürütülmekte olan "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Deste Kullanılmasına Yönelik Görüşleri ile Tarihsel Çevre Bilgileri Anasındaki İlişki" başlıklı Yüksek Lisans tezi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda, sizinle önceden hazırlanmış olduğum sorular çerçevesinde Tarihi Yerler Bilgisi formu içerisinde yer alan sorulara cevap istenecek görüşme bitiminde yapılandırılmış bir görüşme gerçekleştirmenizi rica edeceğim. Araştırma sürecinde, yalnızca elde edilen bulgular kavramsallaştırmaya ve anımsandırılmaya çalışılacak, çalışmaya katılan öğretmenlerin kimlikleri hiçbir surette hiçbir kurum ya da kuruluş ile paylaşılmayacak ya da yayımlanacak olası bir çalışmada zikredilmeyecektir.

Açık ve içten görüş, bilgi ve önerilerinizle sağlayacağınız olası katkılarınız için şimdiden teşekkürlerimi sunuyorum

Elifnaz ERDEN

1. Tarihsel çevre kavramını açıklar mısınız?
2. Tarihi çevreyi oluşturan unsurlar nelerdir?
3. Tarihi çevrenin sosyal bilgiler dersindeki yeri nedir? (Program, kazanım, içerik, Ders kitabı, içerik eğitim durumları, ölçme değerlendirme vb.)
4. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin tarih bilincini arttırmadaki rolü nedir?
5. Tarihi çevreyi derslerinizde kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız nasıl yararlanıyorsunuz?
6. Sosyal Bilgiler dersinde tarihi çevre kullanmanın zorlukları nelerdir?
7. Sosyal bilgiler dersinde tarihi çevrede hangi yöntem/teknik etkinlik, aktivite vb. kullanırsınız?
8. Sosyal bilgiler dersinin hangi konu kazanımlarını öğretiminde tarihsel çevreden yararlanılabilir.
9. Tarihi çevre öğretiminde öğrencilere hangi kaynakları kullanmalarını önerirsiniz?
10. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının öğrencilere nasıl katkı sağladığını düşünüyorsunuz?

Ek-3 (Devamı). Pilot Uygulamalar

8. Kültür ve Miras, insanlar yerler ve çevreler, üretim dağının ve t k tim öğrenme alanındaki kazanımlarda tarihsel  evre unsurlarından yararlanılabilir.

9. Tarih  evre  ğretiminde, öğrencilerimizin bulunduğu çevrede yer alan tarihi  evre yerlerini gezmelerini ve görmelerini var ise müzelerle mutlaka ve mutlaka ziyaret etmelerini ve son olarak kesinlikle interaktif öğrenme alanlarında yer alan sanal müzeleri kullanmalarını öneririm.

10. Sosyal bilgiler dersinde tarihsel çevrenin öğrencilere bilişsel duyuşsal ve psikomotor alanlarda katkı sağladığını düşünmekteyim. bilişsel anlamda öğrencilerimiz tarihsel  evre ve  evre unsurlarını bilir ve öğrenirler. Duyuşsal anlamda tarihsel  evre hakkında duyarlılık kazanır ve tarihsel çevreyi konumayı i şleştirir. Psikomotor anlamda ise var olan tarihsel  evre ve unsurları hakkında resim ve açış çalışmaları yaparak i şleştirir.

11. Henüz bir tarihsel mekan gezmeye fırsatı bulamadım. Bu geziler öğrencilerin tarih bilincinin zenginleştirilmesi için bir fırsattır fakat gerek gezi izinleri gerek de müfredat yetiştirme sorunu olduğu için tarihsel gezi fırsatı henüz bulamadım.

12. Tarihsel  evre  ğretim deneyimi genel olarak sınıf içerisinde yapmış olduğum etkinliklerde hem öğrencilerin hem de benim var olan  evre hakkında bir çok bilgiyi ve önemi i şleştirmemde önemli bir rol oynadı. Müfredat programımızın yoğunluğu ve izin alma prosedürleri bu  evre unsurlarını ziyaret etmemizi zorlaştırdığı için yaparak ve yaşıyarak öğrenme faaliyetlerinde kısıtlandığımızı düşünüyorum.

13. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına ilişkin önerilerim arasında müfredata bağlı olarak ders saatinin arttırılıp programın sadeleştirilmesi, öğrencilerin gezi ve etkinlik faaliyetlerine yönelik olarak çalışmalar yapılmasına, gezi konusundaki izin alma prosed rlерinin esnetilmesi ve kolaylaştırılması, okul idaresinin sosyal bilgiler  ğrenmenleriyle birlikte bu konuda eğg d ml  olarak çalışmalar yapmasını, günümüzün ekonomik koşulları göz önüne alındığında

belediyelerin sivil toplum kuruluşlarının öğrencilerin tarihsel çevreyi gezip görmeleri için odanak ayırması gerektiğini düşünmekteyim.

Ek-3 (Devamı). Pilot Uygulamalar

11. Öğrencilerinizle tarihsel mekânları ziyaret etme fırsatı buldunuz mu? Bu tür etkinliklerin öğrencilerin tarih bilinci ve anlayışını zenginleştirdiğini düşünüyor musunuz, neden?
12. Tarihsel çevre öğretim deneyimleriniz, kişisel olarak sizi nasıl etkiledi veya zenginleştirdi? Bu deneyimler, mesleki gelişiminizde nasıl bir rol oynadı?
13. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına ilişkin neler önerirsiniz.

1. Tarihsel çevre geçmişten günümüze kadar yaşanmış olan dönemlerin tarihi, sosyal, kültürel ve ekonomik yapısını oluşturan unsurlar bütünüdür.

2. Tarihi unsurlar, fiziksel unsurlar, sosyal kültürel unsurlar, ekonomik unsurlar teknolojik unsurlar ve en önemlisi de bunları bir araya getiren millet unsurudur.

3. Sosyal bilgiler dersi öğretim programı içerisinde yer alan kültür miras küresel bağlantılar, insanlar yerler ve çevreler gibi öğrenme alanları özellikle tarihsel Tarihsel çevre ile ilgili kazanımlara yet verildiği öğrenme alanlarıdır. Sosyal bilgiler Öğretim programı içerisinde yer alan temel becerilere baktığımızda çevre okuryazarlığı, değişimi ve sürekliliği algılama, gözlem, mekân algılama, sosyal katılım gibi beceriler tarihsel çevre bağlantı oluşturulabilecek beceriler arasında söylenebilir.

4. Sosyal bilgiler dersinde tarih bilincini artırmayı sağlayacaklar sosyal bilgiler olacağı yadsınamaz. Dersimizde ki öğrenme alanları kazanımları birlikte paralel olarak ilerlediğinde tarih bilincindeki rolü öğrencilere kazandırabiliriz bu bu bilinci öğrencinin hayatında bir bilinç oluşturmak istiyorsak öğrenciyi aktif olarak derslerimize katılıp tarih bilincini oluşturmamız.

5. Tarihi çevreyi Sosyal bilgiler dersinde elbette kullanıyorum. Öğrenme alanları ve kazanımlar doğrultusunda kazanımlara eşgüdümü olarak tarihi çevreden yararlanıyorum.

6. Tarihi çevre kullanmanın zorluk aşaması gezi yani düzenlenecek olan gezilerde izin alma prosedürleri ve sorumlulukları biraz ağır olduğu için yakın çevremizde var olan yerleri gezilerde biraz zorlanıyoruz. Tabii ki gelişen ve yenilenen teknoloji ile birlikte tarihi çevreler öğrencilerimizin dikkatini ve ilgisini çekme konusunda yeterli kalabilmekte dikkat ve odaklanma konularında sorun yaşamaktayız. Tarihi çevreyi ve onu oluşturan unsurları yorumlama konusunda ise öğrenciler günümüz koşulları ile dönemi değerlendirmekteler. Bu da maalesef zorluklardan biridir.

7. Sosyal bilgiler dersinde tarihi çevrede kullanmış olduğum yöntemler problem çözme, tartışma yöntemi, örnek olay yöntemi olarak sıralayabilirim. Kullanmış olduğum etkinlikler ise donuk imge ve canlandırma etkinlikleridir. Aktivite olarak ise izin problemini hall ettiğimiz sürece muze gezileri, muze gezileri yapamadığımız takdirde sanal muze etkinliklerinden faydalanmaktayız.

Ek-3 (Devamı). Pilot Uygulamalar

TARİHSEL ÇEVRENİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE KULLANILMASINA YÖNELİK MÜLAKAT FORMU

Sayın Sosyal Bilgiler Öğretmeni;

Görüşmemiz Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisans Üstü Eğitim Enstitüsünde tarafından yürütülmekte olan "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Dersine Kullanılmasına Yönelik Görüşleri ile Tarihsel Çevre Bilgileri Anıtsal Bilişki" başlıklı Yüksek Lisans tezi kapsamında gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda, sizinle önceden hazırlanmış olduğum sorular çerçevesinde Tarihi Yerler Bilgisi formu içerisinde yer alan sorulara cevap istenecek görüşme bitiminde yapılandırılmış bir görüşme gerçekleştirmenizi rica edeceğim. Araştırma sürecinde, yalnızca elde edilen bulgular kavramsallaştırmaya ve anlamlandırılmaya çalışılacak, çalışmaya katılan öğretmenlerin kimlikleri hiçbir surette hiçbir kurum ya da kuruluş ile paylaşılmayacak ya da yayımlanacak olan bir çalışmada zikredilmeyecektir.

Açık ve içten görüş, bilgi ve önerilerinizle sağlayacağınız olası katkılarınız için şimdiden teşekkürlerimi sunuyorum

Ehfnaz ERDEN

1. Tarihsel çevre kavramını açıklar mısınız?

-Geçmişte yaşanmış ekonomik, sosyal, kültürel kalımlar

2. Tarihi çevreyi oluşturan unsurlar nelerdir?

3. Tarihi çevrenin sosyal bilgiler dersindeki yeri nedir? (Program, kazanım, içerik, Ders kitabı, içerik eğitim durumları, ölçme değerlendirme vb.)

-5.sınıf ilk uygarlıklar konusunda,6.sınıf tarih yolculuğu,7.sınıf Osmanlı tarihinde kültür ve miras öğrenme alanlarında var. Dolayısıyla programda,kazanımda,içerisinde, ders kitabında ölçme ve değerlendirmede fazlasıyla kullanıyoruz.

4. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin tarih bilincini arttırmadaki rolü nedir?

-Yaşadığı çevreyi algılamasına katkı sağlar.

-Kültürün aktarımını sağlar

-Tarihi mekanları öğrenmesini sağlar.

Ek-3 (Devamı). Pilot Uygulamalar

5. Tarihi çevreyi derslerinizde kullanıyor musunuz? Kullanıyorsanız nasıl yararlanıyorsunuz?

-Evet. Sanal müze,müze gezisi,tarihi alan gezisi.

6. Sosyal Bilgiler dersinde tarihi çevre kullanmanın zorlukları nelerdir?

-Maliyetli

-Sorumluluk fazla

-Zaman alıcı

-Yasal izin zorlukları

7. Sosyal bilgiler dersinde tarihi çevrede hangi yöntem/teknik/etkinlik, aktivite vb. kullanırsınız?

-Hazırlanmış kısa çalışması yaptırarak, geçmişte yaşamış insanları anlayabilmek için rol oynatma, drama yaptırma.

8. Sosyal bilgiler dersinin hangi konu kazanımlarının öğretiminde tarihsel çevreden yararlanılabilir.

-Kültür miras, insanlar yerler çevreler

9. Tarihi çevre öğretiminde/ öğrencilere hangi kaynakları kullanmalarını önerirsiniz?

10. Tarihsel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasının öğrencilere nasıl katkı sağladığını düşünüyorsunuz?

-Geçmişte yaşamış uygarlıkların duygu ve düşüncelerini anlama , empati yapma becerilerini geliştirir.

-Millî tarih bilincini geliştirir.

11. Öğrencilerinizle tarihsel mekanları ziyaret etme fırsatı buldunuz mu? Bu tür etkinliklerin öğrencilerin tarih bilinci ve anlayışını zenginleştirdiğini düşünüyor musunuz, neden?

-Evet. Geçmişte yaşamış uygarlıkların duygu ve düşüncelerini anlama , empati yapma becerilerini geliştirir.

12. Tarihsel çevre öğretim deneyimleriniz kişisel olarak sizi nasıl etkiledi veya zenginleştirdi? Bu deneyimler, mesleki gelişiminizde nasıl bir rol oynadı?

-Farklı mekanları kullanma becerilerime katkı sağladı.

I

Ek-3 (Devamı). Pilot Uygulamalar

13. Tarihîel çevrenin sosyal bilgiler dersinde kullanılmasına ilişkin neler önerirsiniz

-Müze gezileri, uygulamalı gezilere yönlendirilmeli.

S.A.i

Ek-4. Tarihsel Çevre Bilgi Testi Örnek Puanlama Anahtarı

Tarihsel Çevre Bilgi Testi Puanlama Anahtarı	
	
1. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	0 Puan: Alakasız cevap-Yanlış cevap 1 Puan: Gülbahar Hatun 2 Puan: Gülbahar Hatun Cami 3 Puan: Gülbahar Hatun Cami- Bir Osmanlı sultanından adını aldığı belirtilmişse. 4 Puan: Gülbahar Hatun Cami. Yavuz Sultan Selim tarafından-Annesi Gülbahar Hatun'un anısına yaptırılmıştır.
2. Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	0 Puan: Alakasız cevap-Yanlış cevap 1 Puan: Ortahisar ilçesi 2 Puan: Gülbahar hatun mahallesi 3 Puan: Ortahisar ilçesi, Gülbahar hatun Mahallesi 4 Puan: Ortahisar ilçesi, Gülbahar hatun Mahallesi, Şenol Güneş Caddesi
3. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	0 Puan: Alakasız cevap-Yanlış cevap 1 Puan: Osmanlı dönemi eseri 2 Puan: Erken dönem Osmanlı mimarisi 3 Puan:16.yy- Erken dönem Osmanlı mimarisi özelliklerini barındırıyor. 4 Puan:1514- Erken dönem Osmanlı mimarisi özelliklerini barındırıyor.

Ek-4 (Devamı). Tarihsel Çevre Bilgi Testi Örnek Puanlama Anahtarı

4. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	0 Puan: Alakasız cevap-Yanlış cevap 1 Puan: Kullanım amacı aynı şekilde kalmıştır. 2 Puan: Çevresinde yer alan bazı yapılar yıkılmış durumdadır. 3 Puan: Çevresinde yer alan bazı yapılar yıkılmış durumdadır. Sadece Türbe ayakta kalıştır. Kullanım amacı aynı şekilde kalmıştır 4 Puan: Yapı olarak etrafındaki medrese, imaret, mektep, darü'l-kurra ve türbe ile bir külliye oluşturmaktaydı. Bugün diğerleri yıkılarak sadece doğusundaki türbe ayakta kalmıştır. Kullanım amacı olarak aynı şekilde kalmıştır.
5. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	0 Puan: Alakasız cevap-Yanlış cevap 1 Puan: Doğru olacak şekilde 1 madde yazılmış ise. 2 Puan: Doğru olacak şekilde 2 madde yazılmış ise. 3 Puan: Doğru olacak şekilde 3 madde yazılmış ise. 4 Puan: Doğru olacak şekilde 4 ve daha fazla madde yazılmış ise. Yazılabilecek maddeler -Zaviyeli Camiler grubuna girmektedir. -Pencereler, son cemaat mahalli, kemerleri ve minarede koyu gri ve sarımsı beyaz taş kullanılmıştır. -Mihrap mermerden yapılmıştır. - Kenar bordürleri sade, tepeliği bitkisel süslemelidir. -Beşgen niş mukarnaslı bir kavsara ile son bulur. Köşeliklerinde ikişer kabara (gül bezek) motifi yer alır. -Minberde mermer olup sade bırakılmıştır.

Ek-4 (Devamı). Tarihsel Çevre Bilgi Testi Örnek Puanlama Anahtarı

	
1. Tarihi yapının adı nedir? Bu adla ilişkilendirilen tarihî veya kültürel önem nedir?	0 Puan: Alakasız cevap-Yanlış cevap 1 Puan: Ayasofya 2 Puan: Ayasofya Cami 3 Puan: -Ayasofya cami. - Cami, adını İstanbul'daki Ayasofya'dan alır. 4 Puan: -Ayasofya cami. -Camii, adını İstanbul'daki Ayasofya'dan alır. Ayasofya adı, Kutsal Bilgelik anlamına gelir.
2. Trabzon şehri içinde veya çevresinde hangi konumda bulunmaktadır?	0 Puan: Alakasız cevap-Yanlış cevap 1 Puan: Ortahisar ilçesi 2 Puan: Fatih Mahallesi 3 Puan: Ortahisar ilçesi, Fatih Mahallesi 4 Puan: Ortahisar ilçesi, Fatih Mahallesi, Ayasofya Caddesi
3. Bu eser ne zaman yapılmıştır? Bu zamanı eserin hangi özelliklerine göre belirlediniz?	0 Puan: Alakasız cevap-Yanlış cevap 1 Puan: Trabzon Rum İmparatorluğu dönemi eseri. 2 Puan: Genç dönem Trabzon Rum İmparatorluğu eseri. 3 Puan:13.yy eseri- Genç dönem Trabzon Rum İmparatorluğu özelliklerini barındırıyor. 4 Puan: 1250-1260 yılları arası. Genç dönem Trabzon Rum İmparatorluğu özelliklerini barındırıyor.

Ek-4 (Devamı). Tarihsel Çevre Bilgi Testi Örnek Puanlama Anahtarı

4. Bu yapı geçmişten günümüze (yapı, kullanım amacı vb.) ne gibi değişiklikler geçirmiştir?	0 Puan: Alakasız cevap-Yanlış cevap 1 Puan: Yapı farklı kullanım amaçları ile hizmet vermiştir. 2 Puan: Yapı kullanım amacı olarak 2 amacı yazanlar. 3 Puan: Yapı kullanım amacı olarak 4 amacı yazanlar. 4 Puan: Yapı kullanım amacı olarak 6 amacı yazanlar. Yazılabilecek Kullanım amaçları -Kilise -Askerî karargâh –Hastane –Depo -Cami -Müze
5. Yapının mimari özellikleri (mimari tarzı, yapı şekli, bölümleri, içinde veya dışındaki nesneler gibi) nelerdir?	0 Puan: Alakasız cevap-Yanlış cevap 1 Puan: Doğru olacak şekilde 2 madde yazılmış ise. 2 Puan: Doğru olacak şekilde 4 madde yazılmış ise. 3 Puan: Doğru olacak şekilde 6 madde yazılmış ise. 4 Puan: Doğru olacak şekilde 8 ve daha fazla madde yazılmış ise. Yazılabilecek maddeler -Nartex denilen giriş holüne sahip olan bina üç neflidir. -Neflerden ortadaki beş köşeli, yanlardakiler ise yuvarlak bir apsisle son bulmaktadır. -Nartex'in üzerinde şapel vardır. -Yapının kuzey, batı ve güneyin de üç revaklı giriş bulunmaktadır. Kuzey ve batıdaki revak cephelerinde görülen geometrik geçmeli bezemeleri içeren madalyonlarla, batı cephesinde görülen mukarnaslı nişler Selçuklu taş işlemlerindeki özellikleri taşımaktadır. -Adem'le Havva'nın yaratılışı kabartma olarak bir friz halinde anlatılmıştır. -Yapının ana kubbesinin altına rastlayan kısmında opussectile tarzında çok renkli mermerden yapılmış bir yer mozayığı bulunmaktadır. -Ayasofya'nın süslemelerinin önemli bölümünü meydana getiren fresklerde İncil'den alınmış konular canlandırılmıştır. -Binanın arka kemerleri üzerindeki dairesel madalyonlarda portrelere yer verilmiştir. -Yapının tonozlarında da İncil'den alınmış dini sahneler canlandırılmıştır.

Ek-5. Araştırma İzni

T.C.
TRABZON VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-82438636-605.99-97432553
Konu : Bilimsel Araştırma İzni

23.02.2024

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi: Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Rektörlüğünün 07.02.2024 tarih ve E-19527874-302.08-13473 sayılı yazısı.

Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi 212930006- Elifnaz ERDEN'in, Doç. Dr. Ayşe SEYHAN danışmanlığında hazırlamakta olduğu "*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihîsel Çevrenin Derste Kullanılmasına Yönelik Görüşleri ile Tarihîsel Çevre Bilgileri Arasındaki İlişki*" isimli çalışmalarını kapsamında araştırma önerileri ve ekleri Müdürlüğümüzce uygun görülmüş olup ilgi olur ve ölçeklerin Üniversite tarafından araştırmacıya verilmesi, İlçe Milli Eğitim Müdürlüklerince okullara duyuru yapılması hususunda;

Gereğini rica ederim.

Ahmet BEKTAŞ
Vali a.
Millî Eğitim Müdür V.

Ek:

- 1-Valilik Oluru (1 sayfa)
- 2-Mühürlü Örnekler (16 sayfa)

Dağıtım:

- Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Rektörlüğüne
(Lisansüstü Eğitim Enstitüsü)
- Kaymakamlıklara
(İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Trabzon İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Strateji Geliştirme Şubesi (Ar-Ge Birimi)
Telefon No : 0 (462) 223 55 52
E-Posta: argetrabzon@gmail.com
Kep Adresi : meb@trb01.kep.tr

Bilgi için:

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Bilgi için: YUSUF ÇEBİ

Unvan : Öğretmen

Faks:4622302096

İnternet Adresi: trabzonarage.meb.gov.tr

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrakorgm.meb.gov.tr> adresinden d17d-a2f1-3179-a314-1029 kodu ile teyit edilebilir.

ETİK KURUL KARARI

T.C.

RECEP TAYYİP ERDOĞAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU

DEĞERLENDİRME RAPORU

Toplantı Tarihi : 10/01/2024

Toplantı K. Sayısı : 2024/025

Elifnaz ERDEN'in "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Tarihsel Çevrenin Derste Kullanılmasına Yönelik Görüşleri ile Tarihsel Çevre Bilgileri Arasındaki İlişki" isimli proje çalışması kapsamında yürütülecek çalışmalar için izin talebi kurulumuzca değerlendirilmiş olup;

- ☒ Etik açıdan uygun bulunmuştur.
- ☐ Etik açıdan uygun bulunmamıştır.
- ☐ Etik açıdan önerilen değişikliklerin yapılmasıyla uygun bulunmuştur.

Prof. Dr. Nebi GÜMÜŞ

Başkan